

☐	Kandidaatintutkielma
☒	Pro gradu -tutkielma
☐	Lisensiaatintutkielma
☐	Väitöskirja

Oppiaine	Yritysjuridiikka	Päivämäärä	21.02.2020
Tekijä(t)	Katja Alexandra Ilina	Sivumäärä	80
Otsikko	Yhtiökokouspäätöksen pätemättömyydestä ja mitättömyydestä. Tarkastelukohteena erityisesti yhdenvertaisuusperiaatteen vastaiset päätökset.		
Ohjaaja	Kauppaoikeuden professori Matti J. Sillanpää		

Tiivistelmä

Tämä pro gradu -tutkielma tarkastelee osakeyhtiön yhtiökokouspäätöksen pätemättömyys- ja mitättömyystilanteita. Osakeyhtiölain (OYL 624/2006) yhtiökokouksen päätöksen moite-edellytysten sisältö ei ole juurikaan muuttunut vanhan osakeyhtiölain sisällöstä (VOYL 29.9.1978/734). Uutena lisäyksenä on OYL 21:2.1:n kolmannen kohdan säännös, joka luokittelee selvästi yhdenvertaisuusperiaatteen vastaisia yhtiökokouspäätöksiä mitättömiksi. Kyseinen periaate on ollut voimassa edellisissäkin osakeyhtiölaissa, mutta vain kirjaamattomana periaatteena. OYL:n astuttua voimaan vuonna 2006 periaatteesta tuli kirjattu lain säännös. Tämän vuoksi työn erityistarkastelukohteena on yhdenvertaisuusperiaatteen vastaiset yhtiökokouksen päätökset.

Työssä selvitetään, onko OYL 21:2.1:n kolmannen kohdan säännöksen lisäys edistänyt osakkeenomistajien oikeussuojaa. Työn painopiste on pääsääntöisesti osakkeenomistajien ja yhtiön välisten relaatioiden tarkastelussa. Työssä kartoitetaan osakkeenomistajan reagointimahdollisuuksia yhtiökokouksen osakeyhtiöoikeudellisesti virheellisiä päätöksiä vastaan ja selvitetään osakeyhtiöoikeudellisten pätemättömyysperiaatteiden sisältöä. Työssä tarkastellaan, mitä tarkoitetaan pätemättömyydellä, mitättömyydellä ja olemattomuudella osakeyhtiöoikeudellisessa kontekstissa. Rajan määrittäminen näiden pätemättömyysperusteiden välillä ei ole aina yksinkertaista. Tästä johtuen tutkielmassa on turvaututtu kokonaisvaltaiseen ja tapauskohtaiseen olosuhteiden arviointiin. Tutkielmassa on lisäksi selvitetty yhtiökokouksen päätöksen pätemättömyyteen saattamisen mahdollisuutta muun kuin osakeyhtiöoikeudellisen lainsäädännön nojalla. Työn tarkastelukohteena on yhtiökokouksen pätemättömäksi saattaminen varallisuusoikeudellisista oikeustoimista annetun lain (228/1929) 36 §:n nojalla.

Työssä hyödynnetään oikeusdogmaattista metodologiaa. Tutkielman pääasiallisena lähdemateriaalina on käytetty OYL:n 1:stä ja 21:stä lukua, OYL:n hallituksen esitöitä ja Pönkän ”Yhdenvertaisuus osakeyhtiössä”, Kyläkallion-Irolan-Kyläkallion ”Osakeyhtiö I”, Vahteran ”Osakeomistuksen riski ja sääntely” teoksia sekä Savelan artikkeleita ”Osakeyhtiölain yhdenvertaisuusperiaate” DL ja ”Oikeustoimilain 36 § ja osakeyhtiöoikeus”. Muu materiaali on ollut lähinnä täydentävänä apuna.

Avainsanat	Osakeyhtiölaki, yhtiökokouksen päätös, moitekanne, pätemättömyys, mitättömyys, olemattomuus, yhdenvertaisuusperiaate, OikTL 36 §
------------	--

**TURUN
YLIOPISTO**
Kauppakorkeakoulu

YHTIÖKOKOUKSEN PÄÄTÖKSEN PÄTEMÄTTÖMYYDESTÄ JA MITÄTTÖMYYDESTÄ

**Tarkastelukohteena erityisesti yhdenvertaisuusperiaatteen
vastaiset päätökset**

Yritysjuridiikan pro gradu -tutkielma
Laskentatoimen ja rahoituksen laitos
Turun Kauppakorkeakoulu

Laatija:
Katja A. Ilina

Ohjaaja:
Kauppa-oikeuden professori
Matti J. Sillanpää

21.2.2020
Turku

The originality of this thesis has been checked in accordance with the University of Turku quality assurance system using the Turnitin OriginalityCheck service.

SISÄLLYS

LYHENTEET	5
1 JOHDANTO	6
1.1 Taustaa.....	6
1.2 Tutkimusongelma ja rajaus	8
1.3 Tutkielman metodiset lähtökohdat	10
1.4 Työn rakenne.....	12
2 OSAKEYHTIÖLAIN YLEISPERIAATTEET.....	14
2.1 Lain soveltamisala ja toiminnan tarkoitus	14
2.2 Osakeyhtiön päätöksentekovallan jakautuminen.....	17
2.3 Johdon huolellisuusvelvoite ja yleinen yhdenvertaisuusperiaate.....	21
2.4 Päämies-agenttiteoria	24
3 YHDENVERTAISUUSPERIAATE LAIN YLEISPERIAATTEENA	28
3.1 Muodollinen ja aineellinen sisältö	28
3.2 Yleislausekkeen soveltamisesta.....	30
3.3 Yhtiön taloudellinen etu ja yhdenvertaisuusperiaate.....	34
3.4 Yhdenvertaisuutta loukkaavien päätösten sallittavuus.....	37
4 YHTIÖKOKOUKSEN PÄÄTÖKSEN MOITTIMINEN	39
4.1 Edellytykset moitekanteen nostamiselle	39
4.2 Yhtiökokouspäätöksen mitättömyys OYL 21:2:n mukaan	43
4.3 Hallituksen päätöksen moiteoikeus	47
4.4 Moiteoikeuden kesto ja katkaiseminen	49
4.5 Moitekanteen johdosta annettavan tuomion sisällöstä ja vaikutuksista ...	52
4.6 Yhtiökokouksen päätöksen täytäntöönpanosta ja sen kieltämisestä	54
4.7 Päätösten pätemättömyydestä ja mitättömyydestä	56
4.8 Olemattomuustilanteista	62
5 ERITYISKYSYMYKSET	66
5.1 Kanteen perustaminen.....	66

5.2 Sovittelun aiheuttavasta epävarmuudesta.....	71
6 YHTEENVETO JA JOHTOPÄÄTÖKSET	74
LÄHTEET	81
Kirjallisuus ja artikkelit	81
Virallislähteet	83
Oikeustapaukset.....	83
Korkein oikeus	83
Hovioikeus	84
Internetlähteet	84

LYHENTEET

AsOYL asunto-osakeyhtiölaki 1599/2009

AML arvopaperimarkkinalaki 746/2012

HE hallituksen esitys eduskunnalle

HO hovioikeus

HHO Helsingin hovioikeus

THO Turun hovioikeus

KKO korkein oikeus

KPL kirjanpitolaki 1336/1997

LVM laki välimiesmenettelystä 967/23.10.1992

OK oikeudenkäymiskaari 4/1734

OYL osakeyhtiölaki 624/2006

TTL tilintarkastuslaki 459/2007

UK ulosottolaki 37/1895

VanhL laki velan vanhentumisesta 728/2003

VOYL vanha osakeyhtiölaki 734/1978 6 1

1 JOHDANTO

1.1 Taustaa

Kaupparekisteriin oli 2.1.2019 merkitty 614 541 yritystä, joista 44 % osuuden muodostivat yksityiset osakeyhtiöt (Oy) ja noin 0,04 % julkiset osakeyhtiöt (Oyj).¹ Osakeyhtiöoikeudellisen muodon suosio johtuu osittain muiden Suomessa käytettävissä olevien yritysmuotojen vähäisyydestä ja osittain osakeyhtiön toiminnan keskeisistä periaatteista, joista säädetään osakeyhtiölaissa (OYL 21.7.2006/624). Voimassa olevan osakeyhtiölain mukaan osakeyhtiön pääasiallinen toiminnan tarkoitus on voiton tuottaminen osakkeenomistajille, jollei yhtiöjärjestyksessä toisin määrätä.(OYL 1:5.) Osakeyhtiö syntyy rekisteröimisellä ja muodostaa osakkeenomistajistaan erillisen oikeushenkilön, mikä puolestaan mahdollistaa osakkeenomistajien rajoitetun vastuun yhtiön toiminnasta.(OYL 1:2.) Tämä lisää osakeyhtiömuodollisen yritystoiminnan houkuttelevuutta globaalissa ja dynaamisessa liiketoimintamaailmassa muihin yksityisoikeudellisiin yritysmuotoihin (muun muassa henkilöyhtiöt, osuuskunnat ja yhdistykset) nähden.

Koska osakeyhtiö muodostaa omistajistaan erillisen oikeushenkilön ja osakkeenomistajat eivät vastaa yhtiön velvoitteista henkilökohtaisesti, osakkeenomistajien taloudellinen riski rajoittuu ainoastaan yhtiöön sijoitetun pääomapanoksen määrään. Osakkeenomistajat käyttävät yhtiössä päätösvaltaansa yhtiökokouksessa, joka muodostaa osakeyhtiön ylimmän päätöksentekovallan toimielimen. Yhtiökokous toimii osakeyhtiöoikeudellisen enemmistöperiaatteen mukaan. Toisin sanoen kaikki päätökset tehdään yhtiökokouksessa annettujen äänten enemmistöllä, ellei yhtiöjärjestyksessä tai laissa toisin määrätä.(OYL 1:6.) Tiettyjen päätösten hyväksymisen edellytyksiksi laissa kuitenkin vaaditaan määräenemmistöä, jolloin ehdotusta on kannatettava vähintään kaksi kolmasosaa annetuista äänistä ja yhtiökokouksessa edustetuista osakkeista. Näitä tilanteita ovat muun muassa yhtiöjärjestyksen muuttumista koskevat päätökset, suunnattu osakeanti ja yhtiön sulautumista sekä jakautumista koskevat ehdotukset. Tarkempi lista määräenemmistö päätöstä kuvailevista tilanteista on lueteltuna OYL 5:27:ssä.

Osakkeenomistajat voivat tahdonvaltaisesti määrätä yhtiön toiminnasta yhtiöjärjestyksessä sillä edellytyksellä, etteivät määräykset ole osakeyhtiölain tai muun

¹ www.prh.fi

lain pakottavan säännöksen taikka muuten hyvän tavan vastaisia.(OYL 1:9.) Osakkaan henkilökohtaisen vastuun puuttuminen tarkoittaa toisaalta sitä, että osakeyhtiön omistajilla ei ole asemassaan, edustusvaltuutustilanteita lukuun ottamatta, lakiin perustuvaa oikeutta edustaa yhtiötä. Voimassa olevan lain mukaan yhtiön edustusvaltaa käyttää hallitus ja toimitusjohtaja. (OYL 6 :25–28.)

Turvataksien pienten sijoittajien kiinnostuksen sijoittaa pääomaa osakeyhtiön toimintaan, osakeyhtiölaissa säädetään yhdenvertaisuusperiaatteesta, joka takaa kaikkien osakkeiden muodollisen yhdenvertaisuuden. Yhdenvertaisuusperiaatteeseen sisältyy myös yleislausekkeen muodossa oleva kieltä, joka estää yhtiötä saattamasta voimaan päätöksiä, jotka ovat ”omiaan tuottamaan epäoikeutettua etua yhtiön tai toisen osakkeenomistajan kustannuksella”.² Yhdenvertaisuusperiaate muodostaa käytännössä vähemmistöosakkeenomistajien oikeussuojakeinojen kulmakiven enemmistöosakkeenomistajien ja yhtiön johdon väärinkäytöksiltä. Periaatteen merkitys painottuu erityisesti pienemmissä osakeyhtiöissä, joissa osakkeenomistajilla ei ole mahdollisuutta niin sanotusti ”äänestää jaloillaan” eli myydä osakkeitaan, vaan he joutuvat turvautumaan intressien konfliktitilanteissa vähemmistösuojajärjestelmään.³

Jotta osakeyhtiöoikeudellinen muoto säilyttäisi suosionsa markkinataloudessamme, enemmistö- ja vähemmistöosakkeenomistajien on pysyttävä sovussa. Enemmistöosakkeenomistajien päätösten mielivaltaisuus ja vähemmistön kannalta epäsuotavat tai sortavat yhtiöpäätökset saattavat vähentää pienten sijoittajien kiinnostusta sijoittaa varojaan yhtiöön. Edellä mainittu tilanne ei ole toivottava yhtiön yleistä etua eikä yleisesti markkinatalouden tehokkuutta ajatellen. Pienten sijoittajien kiinnostumattomuus sijoittaa varojaan yhtiöihin tarkoittaa yleisellä tasolla markkinoiden saattamista tehostumattomuuden tilaan. Yhtiön tasolla se tarkoittaa potentiaalisen sijoitus pääoman menettämistä, mikä puolestaan aiheuttaa yhtiötoiminnan tehokkuustappiota. Voidaan todeta, että osakeyhtiöoikeudellisten periaatteiden toimivuus sekä teoreettisella että käytännön tasolla palvelee niin yhtiön kuin yleisesti kansantaloutemme etua. Kun oikeudellinen järjestelmä toimii ennalta arvattavien sääntöjen mukaisesti, tässä tapauksessa erityisesti osakeyhtiölain kirjattujen sääntöjen mukaisesti, sijoittajat voivat luottaa turvattuun oikeusasemaansa ja oikeusnormien ennakoitavuuteen. Tällaisen

² OYL 1:7.; Pönkä (2012), s.2.

³ Pönkä (2012), s.7

oikeusvarmuuden vallitessa sijoittajien kynnyks omien varojensa sijoittamiseen osakeyhtiöihin pienentyy.

Koska yhtiökokous käyttää yhtiössä ylintä päätösvaltaa, on tärkeää, että sen päätökset toteutuvat osakeyhtiölakiin kirjattujen säännösten mukaisesti ja että erimielisyystilanteissa erityisesti vähemmistöosakkeenomistajilla on mahdollisuus käyttää valtaansa. Yhtiökokouksen päätöksen moiteoikeus mahdollistaa yhtiön sisäisen päätöksenteon laillisuuden valvonnan yhtiöstä käsiin. Tämä turvaa sekä enemmistö- että vähemmistöosakkeenomistajien oikeusasemaa ja samalla lisää yhtiön oikeudellisen toiminnan varmuutta ja luotettavuutta. Osakeyhtiölaissa säädettyjen edellytysten täytyessä jokaisella osakkeenomistajalla on oikeus moittia yhtiökokouksen päätöstä. Käytännössä yhtiökokouksen päätöksen moitemahdollisuus turvaa erityisesti vähemmistöosakkeenomistajin oikeusasemaa. Moitekanneoikeus voidaankin luokitella osaksi vähemmistönsuojajärjestelmää.

Voimassa olevassa osakeyhtiölaissa säädetään erillisessä luvussa yhtiökokouksen päätöksen moittimisesta. Yhtiökokouksen päätöksen moite-edellytysten sisältö ei ole juurikaan muuttunut vanhan osakeyhtiölain sisällöstä (VOYL 29.9.1978/734). Uutena lisäyksenä on yhtiökokouspäätöksen mitätöinti yhdenvertaisuusperiaatteen (OYL 1:7: n) vastaisissa päätöksissä. Kyseinen periaate on ollut voimassa edellisissäkin osakeyhtiölaissa, mutta vain kirjaamattomana periaatteena. Voimassa olevan osakeyhtiölain astuttua voimaan periaatteesta tuli kirjattu lain säännös. Muilta osin voimassa olevan lain sisältö yhtiökokouksen päätöksen moitekanne-edellytyksistä (OYL luku 21) vastaa sisällöltään, pieniä muodollisia poikkeuksia lukuun ottamatta, pitkälti vuoden 1978 osakeyhtiölain VOYL 9 luvun 17 §:n sisältöä. Tämän takia työssä katsotaan aiheelliseksi hyödyntää VOYL:n aikaista oikeuskäytäntöä ja kirjallisuutta.

1.2 Tutkimusongelma ja rajaus

Työn tarkoituksena on selvittää osakkeenomistajan oikeusasemaa ja reagointimahdollisuuksia yhtiökokouksen oikeudellisesti virheellisiä päätöksiä vastaan. Tutkimuksen kohteena on yhtiön sisäisen päätöksentekoprosessin oikeudellisuus ja osakkeenomistajien virheellisten yhtiökokouksen päätösten moittimisen edellytykset. Työn painopiste on pääsääntöisesti osakkeenomistajien ja yhtiön välisten relaatioiden tarkastelussa. Tutkimusaiheen ulkopuolelle rajataan kolmannen henkilön eli toisin sanoen yhtiön ulkopuolisen tahon mahdollisuudet reagoida yhtiön päätökseen. Tutkielman lainsäädännöllisenä pohjana toimii voimassa oleva osakeyhtiölaki ja erityisesti OYL 21

luku, jossa säädetään osakkeenomistajien edellytyksistä moittia yhtiökokouksen päätöstä sekä yhtiökokouksen päätösten mitätöintitilanteista. Työssä on otettu tulkintakysymyksiä esitettäessä huomioon, että OYL 21 luvun säännösten tarkoitus on vähemmistösuojasäännösten luonteinen. Koska tutkimuksen tarkastelukohteena olevia tilanteita on lain tyypillisellä esittelytavalla kuvattu osakeyhtiölainsäädännössä suppeasti, työn tarkoituksena on tulkita lain sisältöä perusteellisemmin. Tavoitteena on selvittää, millaisissa tilanteissa ja millä edellytyksin osakkeenomistajilla on riittävä oikeudellinen peruste moittia yhtiökokouksen päätöstä. Työn tarkoituksena on myös kartoittaa, millaisissa tilanteissa yhtiökokouksen päätöstä pidetään pätemättömänä, mitättömänä tai jopa olemattomana. Tutkielmassa pyritään määrittelemään raja yhtiökokouksen päätöksen pätemättömyyden ja mitättömyyden välille. Yhtiökokouspäätöksen moite edellytysten selvittämisen ohella työssä pyritään löytämään vastaus myös seuraaviin juridisiin kysymyksiin:

- Voiko osakkeenomistaja moittia sellaista yhtiökokouksen päätöstä, jonka syntymiseen hän on itse myötävaikuttanut?
- Onko osakkeiden luovuttaminen moiteoikeudenkäynnin aikana mahdollista?

Yhtiökokouksesta ja yhtiökokouksen päätöksen moite-edellytyksistä on tehty 1970- ja 1980-luvulla laajoja tutkimuksia, joista merkittävimiksi nousevat Juhani Kyläkallion teos vuodelta 1970 ”Osakeyhtiön yhtiökokouspäätöksen pätemättömyydestä” ja Allan Huttusen vuonna 1983 julkaistu teos ”Osakeyhtiön yhtiökokouksesta”. Edellä mainitut tutkimukset on kirjoitettu vanhan osakeyhtiöoikeudellisen sääntelyn ollessa voimassa ja ne eivät täysin vastaa voimassa olevan osakeyhtiölain systematiikkaa ja sisältöä. Teoksissaan Kyläkallio ja Huttunen tarkastelevat VOYL:n aikaista sääntelyä, jossa yhdenvertaisuusperiaatteen vastaisen päätöksen mitättömyyttä koskevaa sääntelyä ei mainittu osakeyhtiölaissa, mutta se tunnistettiin oikeuskäytännössä.⁴ Kyläkallio on jättänyt tutkimuksen ulkopuolelle kysymyksen siitä, milloin yhtiökokouksen päätöstä rasittaa virhe.⁵ Näen tutkimuksessani tarpeelliseksi tarkastella yhtiökokouksen päätöksen moite- ja pätemättömyydedellytyksiä koskevaa sääntelyä voimassa olevan osakeyhtiölain valossa. Tavoitteena on tarkastella tutkimusaihetta eri näkökulmasta ottamalla yhdenvertaisuusperiaatteen vastaisen yhtiökokouksen päätöksen mitätöintikriteeri tutkimuksen erikoistarkastelunkohteeksi.

⁴ Huttunen (1984), s.354–355; HE 109/2005 s.30.

⁵ Kyläkallio, Juhani: Osakeyhtiön yhtiökokouksen päätöksen pätemättömyydestä. Vammala 1970 s. 2.

Pro gradu -tutkielmassa selvitetään, mitä lainsäätävä tarkoittaa selvällä yhdenvertaisuusperiaatteen rikkomisella. Lisäksi tutkielmassa pohditaan, vahvistuiko osakkeenomistajien oikeussuoja lain uuden mitättömyysperusteen lisäyksen seurauksena. Lisääkö OYL 21:2.1:n 3 kohta osakkeenomistajien oikeussuojaa vai aiheuttaako se epäselvyyksiä OYL:n tulkintaan? Koska tutkimuksen kohteena on osakkeenomistajien oikeussuoja, on aiheellista tarkastella OYL 21:2.1:n 3 kohdan suhdetta vähemmistöosakkeenomistajiin. Pinnalle nousee kysymys, suojaako OYL 21:2.1:n 3 kohta vähemmistöosakkeenomistajien rationaalista passiivisuutta yhtiön asioiden hoidossa?

Tutkielmassa yhtiökokouksen päätöksen moittimista tarkastellaan pääsääntöisesti osakkeenomistajien, erityisesti vähemmistöosakkeenomistajien, intressien näkökulmasta. Jotta tutkimusaiheesta tulisi selkeä kokonaisuus, osakkeenomistajien moiteoikeutta pohditaan työssä myös yhtiön edun ja tehokkuuden näkökulmasta. Lisääkö moiteoikeus epävarmuutta yhtiön päätöksentekoon? Entä mahdollistaako se osakkeenomistajien oikeussuojakeinojen väärinkäytön?⁶

Koska tutkimuksen aihepiiri muodostuu hyvin laajaksi, tarkastelun kohteena ovat pelkästään kaupalliset osakeyhtiöt. Asunto-osakeyhtiöt jätetään tutkimuksen ulkopuolelle. Työssä kuitenkin hyödynnetään joitakin asunto-osakeyhtiöitä koskevia oikeustapauksia. Asunto-osakeyhtiölain (1599/22.12.2009 AsOYL) yhtiökokouksen päätöksen moiteperiaatteet vastaavat pitkälti OYL:n periaatteita. Koska AsOYL:n moiteoikeuden sääntely, toisin kuin OYL:n, sallii osakkeenomistajien ohella muidenkin tahojen moitekanteen nostamisen, AsOYL:n oikeustapauksia sovelletaan työssä erityistä varovaisuutta noudattaen. Pääsääntöisesti työssä ei syvennytä yhtiökokouksen päätöksen oikeudellisen virheen rasittavuuden mahdollisuuteen muun kuin osakeyhtiölain perusteella. Työn viimeisessä luvussa tarkastellaan erityiskysymystä siitä, voiko osakkeenomistajan yhtiötä vastaan ajama kanne perustua lakiin varallisuus oikeudellisista oikeustoimista 36 §:n (OikTL 13.6.1929/228) säännöksiin. Tätä aihetta tarkastellaan hyvin yleisellä ja kuvailevalla tasolla.

1.3 Tutkielman metodiset lähtökohdat

Työn tarkoituksena on voimassa olevan osakeyhtiölain sisältöä tarkastelemalla selvittää tilanteet, joissa osakkeenomistaja on oikeutettu nostamaan moitekanteen yhtiökokouksen

⁶ HE 109/2005 s.30.

päätöstä vastaan. Tutkimusongelman osaksi muodostuu yhtiökokouksen päätösten pätemättömyyden ja mitättömyyden rajan määrittäminen ja toisaalta päätösten olemattomuustilanteiden selvittäminen. Osakeyhtiölain säännösten sanamuodosta ei löydy yksiselitteisiä vastauksia kaikkiin tutkimuskysymyksiin, joten lainsäätäjän tavoitteellisuutta pyritään tulkitsemaan lain esitöiden avulla. Erityisesti yhdenvertaisuusperiaatteen vastaisia yhtiökokouksen päätöksen mitättömyystilanteita joudutaan tarkastelemaan oikeuskäytännön eli judikatuurin ja oikeustieteen valossa. Koska työssä huomion keskipisteenä on voimassa olevan osakeyhtiölain sisällön selvittäminen ja tulkitseminen, tavanomaista lainoppia voidaan pitää parhaiten tutkimusongelmaan soveltuvana metodina. Oikeusdogmaattinen tutkimusmetodi tarjoaa parhaimmat työkalut edellä esitettyihin tutkimuskysymyksiin, sillä työn tarkoituksena on oikeudellisen aineiston jäsentäminen ja selvittäminen. Näiden lisäksi tarkoituksena on omien tulkintakannanottojen esittäminen tosiasioiden pohjalta.

Tutkielman aihetta tarkastellaan oikeuslähteopin periaatteiden mukaisesti, ja tutkimuskysymyksiin pyritään vastaamaan oikeuslähteiden systematisointiperiaatteiden mukaisesti. Toisin sanoin oikeudellista aineistoa ja oikeudellisia argumentteja esiteltäessä työssä otetaan huomioon oikeusnormien väliset suhteet.⁷ Tutkimuskysymyksiä lähestytään aluksi lain sananmuodon systematisoinnilla, jonka jälkeen lainsäätäjän tavoitteellisuutta pyritään avaamaan lain esitöiden avulla. Hallituksen esitys eduskunnalle uudeksi osakeyhtiölainsäädännöksi (HE 109/2005) muodostaa lainsäätäjän tavoitteellisuuden tulkinnassa olennaisen roolin. Lisäksi työssä hyödynnetään hallituksen esitystä eduskunnalle laeiksi arvopaperimarkkinalain ja osakeyhtiölain muuttamisesta sekä eräksi niihin liittyviksi laeiksi, sillä kesäkuussa 2019 on astunut voimaan laki osakeyhtiön muuttamisesta 519/2019.⁸ Hallitusesityksen (HE 109/2005) laaja hyödyntäminen perustuu siihen, että nimenomaisesti lain esityöt esittävät sääntötietoa tulkintatiedon muodossa ja näin ollen antavat parhaan käsityksen säännöksiä tulkittavuudesta. Lisäksi hallituksen esityksiä eduskunnalle voi yleensäkin luonnehtia lainvalmistelun päätepisteiksi.⁹ Tutkielmassa ei toisaalta syvennyttä VOYL:n aikaisiin lain esitöihin, sillä työssä pyritään noudattamaan lainopillisen metodin vallitsevaa

⁷ Kolehmainen (2015), s.15

⁸ Vuoden 2019 voimaan astuttujen osakeyhtiölain muutosten pääasiallisena tarkoituksena on ollut lisätä läpinäkyvyyttä yhtiön palkitsemisessa ja lisätä harmonisointia erityisesti pörssiyritysten välillä. Koska muutosten huomion keskipisteenä on yhtiön sisäinen palkitseminen ja siitä raportointi, tämä ei oleellisesti vaikuta työn varsinaisiin tutkimuskysymysten käsittelyyn. Tämän takia tutkimustyössä HE 305/2019 hyödynnetään varsinaisena lähteenä rajoitetusti.

⁹ Tolonen (2003), s.117.

periaatetta, jonka mukaan esitöiden relevantti hyödyntämisaika on noin 30–40 vuotta voimassa olevan lain säätämisaikajankohdasta.¹⁰

Oikeusdogmatiikan metodissa on otettava huomioon normatiivisen oikeuslähdeopin periaatteet. Oikeuslähdeoppi määrittää lainopin metodissa sallittujen oikeuslähteiden käyttöä sekä niiden keskinäistä järjestystä. Tavanomaisen lainopin tehtävänä on puolestaan oikeuslähdeopillisen sääntöjen mukaisesti tulkita ja systematisoida tätä oikeudellista materiaalia.¹¹ Vaikka oikeuslähdeoppi luokittelee korkeimpien oikeuksien ennakkoratkaisut heikosti velvoittaviin säännöksiin¹², oikeuskäytännön linjan tarkastelu on olennainen osa tutkimusta. Työssä on tarkoitus selvittää oikeuskäytännössä esitettyjen faktojen oikeudellista merkittävyyttä ja tämän pohjalta esittää tulkintakannanottoja oikeuskäytännön linjaan.¹³ Koska VOYL:n sisältö ei ole muuttunut merkittävästi osittaisten tutkimuskysymysten näkökulmasta, työssä hyödynnetään sekä VOYL:n että OYL:n aikaisia oikeustapauksia.

Tutkimuskysymyksiä pyritään tarkastelemaan myös reaalista harkintaa painottaen. Toisin sanoen tutkimusongelman tulkintavaihtoehtoisissa pyritään ottamaan huomioon ennakoitavissa olevia yhteiskunnallisia vaikutuksia.¹⁴ Työn olennaiseksi oikeuslähteeksi muodostuu myös oikeustiede. Oikeustieteellä tarkoitetaan tässä yhteydessä oikeuskirjallisuutta. Vaikka Suomen osakeyhtiöoikeudellinen historia kiteytyy pitkälti yhteen Ruotsin ja Norjan osakeyhtiölainsäädännön kanssa, tutkimuksessa painotetaan kotimaista oikeuskirjallisuutta. Kotimaisen oikeuskirjallisuuden runsas käyttö selittyy jo työn metodin valinnalla, sillä käsillä on tavanomainen lainopillinen eikä oikeusvertaileva tutkimustyö.

1.4 Työn rakenne

Työn rakenne muotoutuu esitettyjen tutkimuskysymysten ympärille. Luvussa kaksi esitetään osakeyhtiöoikeudelliset keskeisimmät toimintaperiaatteet ja tarkastellaan osakeyhtiön päätöksentekovallan jakautumista yhtiön toimielinten kesken. Työssä ei ole tarkoitus käsitellä muita kuin OYL:n 1 luvussa mainittuja osakeyhtiöoikeudellisia

¹⁰ Tolonen (2003), s.116.

¹¹ Tuori (2000), s.174.

¹² Aarnio (2006), s.292–293.

¹³ Hirvonen (2011), s.38.

¹⁴ Kolehmainen (2015), s.15.

periaatteita. Luvun lopussa osakeyhtiön toiminnan rakennetta pohditaan myös teoreettisesta päämies-agenttiteorian näkökulmasta.

Luvussa kolme tarkastellaan OYL 1:7 :n yleislauseketta osana osakeyhtiölain yleisiä toimintaperiaatteita. Lainsäätäjän yhdenvertaisuusperiaatteelle asettamaa tarkoitusta tulkitaan tarkastelemalla sekä periaatteen muodollista että aineellista sisältöä. Yhdenvertaisuusperiaatteen vaikutuksia osakeyhtiön toimintaan tarkastellaan oikeudellisesta ja taloudellisesta näkökulmasta. Säännöksen sisältöä tulkitaan aluksi lainopillisesta aspektista tarkastelemalla yhdenvertaisuusperiaatetta osana vähemmistösuojajärjestelmää. Tämän jälkeen yhdenvertaisuusperiaatteen oikeudellisia vaikutuksia arvioidaan osakeyhtiön taloudellisen toiminnan näkökulmasta. Luvussa kartoitetaan mahdollisia ristiriitoja yhdenvertaisuusperiaatteen ja osakeyhtiön edun välillä. Luvut kaksi ja kolme esittelevät tutkimuksen teoreettista taustaa ja johdattelevat varsinaisten tutkimuskysymysten käsittelyyn.

Luku neljä tarkastelee yhtiökokouksen päätöksen moittimisen edellytyksiä osakkeenomistajan näkökulmasta. Luvussa selvitetään tilanteet, joissa osakkeenomistaja on oikeutettu nostamaan moitekanteen yhtiökokouksen päätöstä vastaan. Lisäksi määritellään raja yhtiökokouksen pätemättömyys- ja mitättömyystilanteiden välille noudattamalla oikeuslähdeopillisten normien systematiikka. Luvussa määritellään, mitä oikeudellisessa mielessä tarkoitetaan yhtiökokouksen päätöksen olemattomuustilanteilla ja selvitetään, mikä on yhtiökokouksen päätöksen pätemättömyyden ja mitättömyyden seuraamus. Luku muodostaa tutkielman keskeisimmän osan, sillä siinä pohditaan työn kannalta olennaisimpia tutkimuskysymyksiä.

Luku viisi keskittyy tutkimusaiheen erityiskysymyksiin. Aluksi luvussa pohditaan yleisellä tasolla osakkeenomistajien oikeutta nostaa moitekanne yhtiökokouksen päätöstä vastaan OikTL 36 §:n perusteella. Tämän jälkeen käsitellään sopimusoikeudellisten ja yhtiöoikeudellisten pätemättömyysoppien eroavaisuutta. Työn viimeisessä luvussa pohditaan seurauksia, joita aiheutuu moitekanteen nostamisesta OikTL 36 §:n nojalla sekä osakkeenomistajien opportunistisen käytöksen mahdollisuutta vallitsevien oikeusnormien ja oikeusperiaatteiden valossa. Tutkielman päättää yhteenvedon ja johtopäätökset sisältävä luku kuusi.

2 OSAKEYHTIÖLAIN YLEISPERIAATTEET

2.1 Lain soveltamisala ja toiminnan tarkoitus

Osakeyhtiölaki (jatkossa OYL) on yleislaki, jota sovelletaan kaikkiin Suomen lain mukaan rekisteröityihin osakeyhtiöihin, jollei muussa laissa säädetään toisin.(OYL 1:1.) Osakeyhtiöt jaetaan yksityisiin (Oy) ja julkisiin osakeyhtiöihin (Oyj) yhtiön yhtiöjärjestyksessä määritetyn toiminimen ja yhtiöön sijoitetun vähimmäisosakepääoman mukaan. Julkisen yhtiön vähimmäisosakepääoman määrä on 80 000 euroa, kun taas yksityisen osakeyhtiön perustamisrajaa ei ole määritelty laissa euromääräisenä summana.(OYL 1:3.) Suurin eroavaisuus yksityisen ja julkisen osakeyhtiön välillä on niiden osakkeiden ja arvopapereiden kelpoisuus kaupankäynnin kohteeksi arvopaperimarkkinoilla. Arvopaperimarkkinalain (AML 746/14.12.2012) ja OYL 1:1.2:n säännösten mukaan yksityiset osakeyhtiöt eivät saa olla AML 2:5:ssä tarkoitetun julkisen kaupankäynnin kohteena. Yksityisiä osakeyhtiöitä voidaankin kutsua suljetuiksi yhtiöiksi, sillä AML:n ja OYL:n lisäksi niiden osakkeiden vaihdettavuutta rajoitetaan usein myös yhtiöjärjestyksessä.¹⁵ Vaikka OYL:ssa esiintyy erillisiä säännöksiä koskien julkisia ja erityisesti pörssiosakeyhtiöitä¹⁶, lain näkökulmasta sääntelyn eroavaisuudet ovat pienet. Toisin kuin muualla Euroopassa, Suomessa lainsäätäjä ei ole nähnyt erityistä tarvetta jakaa yksityisiä ja julkisia osakeyhtiöitä käsittelevää sääntelyä erillisiin lakeihin. OYL:n sisältöä ja lain ensimmäisessä luvussa mainittuja osakeyhtiöoikeudellisia periaatteita sovelletaan yhtäläisesti molempiin yhtiömuotoihin.¹⁷

Osakeyhtiö on osakkeenomistajistaan erillinen oikeushenkilö, joka syntyy rekisteröimisellä kaupparekisteriin.(OYL1:2.) Osakeyhtiön erillinen oikeushenkilöllisyys sisältää sekä oikeus- että oikeustoimikelpoisuuden. Jälkimmäisellä tarkoitetaan sitä, että osakeyhtiöllä voi olla oikeuksia ja velvollisuuksia sekä kelpoisuus itse määrätä niistä.¹⁸ Osakkeenomistajat eivät vastaa henkilökohtaisesti yhtiön velvoitteista, mutta osakkeenomistajien suostumuksella ”yhtiöjärjestyksessä voidaan kuitenkin erikseen määrätä osakkeenomistajien velvollisuuksista suorittaa erityisiä maksuja yhtiölle”. (OYL 1:2.) Velvollisuus lisämaksuista yhtiölle voi kuitenkin olla

¹⁵ Pönkä (2012), s.20.

¹⁶ Pörssi-yhtiöllä tarkoitetaan OYL 1:10 :n mukaista yhtiötä, jonka ”osake on kaupankäynnin kohteena kaupankäynnistä rahoitusvälineellä annetussa laissa tarkoitetulla säännellyllä markkinalla”.

¹⁷ 17OYL 1:1.; OYL 5:1; Pönkä (2012), s.19, av.61.

¹⁸ HE 105/2009 s.38.

voimassa ainoastaan yhtiön toiminnan aikana ja on tyypillisempää asunto-osakeyhtiöille ja toimintaperiaateiltaan osuustoimintaa muistuttaville osakeyhtiöille. Tällaisia ovat esimerkiksi golfyhtiöt. Osakkeenomistajien rajoitettu vastuu yhtiön veloista tarkoittaa käytännössä sitä, että osakkeenomistaja pystyy arvioimaan mahdollisen taloudellisen riskinsä. Pahimmassa tapauksessa osakkeenomistajan tappio on yhtiön sijoitetun pääomapanoksen suuruinen.¹⁹ Osakeyhtiöoikeudellinen yritysmuoto vähentää transaktiokustannuksia eri sidosryhmien välillä, sillä osakeyhtiössä eri intressitahojen riskit on onnistuttu jakamaan taloudellisesti kannattavalla tavalla. Oikeuskirjallisuudessa osakeyhtiötä onkin luonnehdittu laajamittaisen pääoman keräämisen ja hallinnoimisen välineeksi.²⁰

Osakeyhtiölain ensimmäisessä luvussa säädetään osakeyhtiön yleisistä periaatteista. Näitä ovat jo edellä käsitelty oikeushenkilöllisyys ja osakkeenomistajan rajoitettu vastuu (OYL 1:2) sekä pääoma ja sen pysyvyys (OYL 1:3), osakkeen luovutettavuus (OYL 1:4), yhtiön toiminnan tarkoitus (OYL 1:5), enemmistöperiaate (OYL 1:6), yhdenvertaisuus (OYL 1:7), johdon tehtävä (OYL 1:8) ja tahdonvaltaisuus (OYL 1:9). Lainsäätäjät korostaa esitöissä peruseriaatteiden merkitystä ja luonnehtii periaatteita osakeyhtiölain kulmakiviksi, jotka edesauttavat ymmärtämään yksityiskohtaisempien säännösten sisältöä ja niiden soveltamista. Periaatteiden oikeusvaikutus korostuu jo siinä, että ne on sijoitettu lain ensimmäiseen lukuun. Hallituksen esityksessä (HE 109/2005) painotetaan, että voimassa oleva osakeyhtiölaki on pyritty luomaan selkeäksi ja helposti ymmärrettäväksi kokonaisuudeksi. Näin helpotetaan erityisesti pienten yhtiöiden selonottomahdollisuutta lain sisällöstä. OYL:n ensimmäisen luvun periaatteita voidaankin kutsua oikeuseriaatteiksi, joihin lainsoveltaja voi turvautua, kun yksityiskohtaisesta sääntelystä ei löydy ratkaisua pulmallisiin osakeyhtiöoikeudellisiin ongelmatilanteisiin.²¹

Lainsäätäjän tarkoituksena on ollut turvata oikeuseriaatteilla erityisesti vähemmistöosakkeenomistajien ja velkojien asemaa yhtiössä yhtiön johdon ja enemmistöosakkeenomistajien väärinkäytöksiä vastaan. Tämän vuoksi tärkeimmiksi periaatteiksi voidaan luokitella yhtiön toiminnan tarkoitus, yhdenvertaisuuseriaate sekä johdon huolellisuusvelvollisuus yhtiötä kohtaan. Oman pääoman pysyvyyttä, enemmistöperiaatetta ja tahdonvaltaisuutta koskevia pykäläitä lainsäätäjät luonnehtii

¹⁹ HE 109/2005 s.39.

²⁰ Pönkä (2012), s.11.

²¹ HE 109/2005 s.16–18.

puolestaan pikemminkin informatiivisiksi.²² Toisaalta osakkeiden luovutettavuusperiaatteessa, päätösten tekemisessä äänten enemmistöllä ja tahdonvaltaisuusperiaatteessa kiteytyvät osakeyhtiön tärkeät hallinnointitavat. OYL 1:4:ssä säädetty osakkeiden vapaa luovutettavuus antaa osakkeenomistajille mahdollisuuden luovuttaa ja hankkia osakkeita rajoituksetta. Laissa ei siis erikseen rajoiteta osakemäärää, jonka yksi henkilö saa yhtiössä omistaa.²³ Enemmistöperiaate luo puolestaan osakkeenomistajille selkeyden osakeyhtiön päätösvallasta ja korostaa, ettei yhtiökokouksen päätös pääsääntöisesti edellytä yksimielisyyttä. Enemmistöperiaatetta sovelletaan myös yhtiön muiden toimielinten päätöksenteossa, vaikka OYL 1:6:ssa säädetään osakkeenomistajien päätösvallan käyttämisestä annettujen äänten enemmistöllä nimenomaisesti yhtiökokouksessa. Oikeuskirjallisuudessa enemmistöperiaate luokitellaan kuitenkin periaatteista heikoimmaksi, sillä periaatteeseen vetoaminen ei oikeuta muiden osakeyhtiötä koskevia periaatteiden syrjäyttämistä tai niistä poikkeamista.²⁴ Tahdonvaltaisuusperiaate puolestaan oikeuttaa osakkeenomistajia määräämään yhtiöjärjestyksessä yhtiön toiminnasta osakeyhtiölain muun pakottavan lainsäädännön ja hyvän tavan asettamissa rajoissa. Koska lain pakottavat säännökset liittyvät useimmiten vähemmistösuojajärjestelmään, tahdonvaltaisuusperiaate lisää osakkeenomistajien määräysvaltaa yhtiön toiminnassa ja joustavuutta yhtiötä koskevissa päätöksenteossa kuitenkin heikentämättä yleistä lainsäätäjän tavoiteltava osakkeenomistajien oikeusturvaa.²⁵

Voimassa olevaa osakeyhtiölakia on oikeuskirjallisuudessa luonnehdittu sekä perusperiaatteiden että yksityisen sääntelyn perusteella sijoittajakeskeiseksi.²⁶ Osakkeenomistajien keskeisyys korostuu erityisesti OYL 1:5:ssä, jossa yhtiön toiminnan tarkoituksiksi säädetään voiton tuottaminen osakkeenomistajille, ellei yhtiöjärjestyksessä toisin määrätä. Lain esitöissä selvennetään, että voiton tuottamisella on tarkoitettu ennen kaikkea yhtiön velvollisuutta tuottaa voittoa osakkeenomistajille erityisesti pitkällä aikavälillä. Osakeyhtiön perimmäisenä tarkoituksena pidetään voiton tuottamista osakkeenomistajille yhtiön liiketoiminnan välityksellä. Tästä syystä mahdollisimman suurten voitonjakokelpoisten varojen tuottaminen lyhyellä aikavälillä ei ole aina yhtiön toiminnan jatkuvuutta ajatellen tarkoituksenmukaista. Lyhyen ajan voiton

²² HE 109/2005 s.18–19; Villa (2006), s.3–4.

²³ Kyläkallio ym. (2012), s.53.

²⁴ Kyläkallio ym. (2012), s.55.

²⁵ HE 109/2005 s.41.

²⁶ Villa (2006), s.3–4.

maksimoinnista taikka yhtiön mahdollisimman korkean osakkeen arvon tavoittelusta hyötyvät lähinnä pörssi-yhtiöt, joissa osakkeet ovat helposti muutettavissa rahoiksi arvopaperimarkkinoilla. Muissa tapauksissa yhtiön toiminnan kannattavuuden kannalta on suotavaa kehittää yhtiön voitontuottamiskykyä, jotta yhtiön toiminnan jatkuvuus turvattaisiin. Esimerkiksi investoimalla yhtiön toimintaan yhteiskunnallisesti hyväksytyjen sääntöjen mukaisesti voidaan kasvattaa yhtiön voitontuottamiskykyä, mikä puolestaan kasvattaa yhtiön arvoa ja näkyy toimivilla markkinoilla osakkeen arvon kohoamisena. Yhtiön voitontuottamiskyvyn parantaminen palvelee näin ollen osakkeenomistajien etuja pitkällä aikavälillä.²⁷ Vaikka laissa säädetään, että yhtiöjärjestyksessä yhtiön toiminnan tarkoitusta voidaan muuttaa, osakaskeskeisyys on silti läsnä säännöstä tulkittaessa. Yhtiön toimintatarkoituksesta riippumatta lain sijoittajakeskeisyys korostuu yhtiön johdon velvollisuudessa huolehtia yhtiön toiminnan jatkuvuudesta ja pyrkimyksessä tuottaa aina mahdollisimman suurta ylijäämää.²⁸ Täyttäessään huolellisuusvelvollisuutensa yhtiötä kohtaan yhtiön johto on sidottu myös noudattamaan yhdenvertaisuusperiaatteen (OYL 1:7) säännöstä.

Koska yhtiön johdon huolellisuusvelvoite ja yhdenvertaisuusperiaate muodostuvat tutkielman kannalta merkittävimmiksi osakeyhtiöoikeudellisiksi oikeusperiaatteiksi, niitä käsitellään tarkemmin erillisessä luvussa 2.3. Aluksi on syytä tarkastella osakeyhtiön toimintaelinten tehtävänjakoa sekä osakeyhtiön päätöksentekoprosessia yleisesti, jotta ymmärtäisi paremmin osakeyhtiölaissa säädetyn johdon tehtävän.

2.2 Osakeyhtiön päätöksentekovallan jakautuminen

Yhtiön osakkeenomistajat käyttävät ylintä päätösvaltaa yhtiökokouksessa. Poikkeuksena tästä laissa säädetään, että yhtiökokouksen toimivaltaan kuuluva asia voidaan kaikkien osakkeenomistajien suostumuksella päättää erillistä kokousta pitämättä. Tällainen päätös tulee asiallisesti nimetä, kirjata, numeroida ja allekirjoittaa, jotta sitä voitaisiin pitää laillisesti pätevänä.(OYL 5:1.) Yhtiökokouksen päätös muodostuu kokouksessa läsnä olevista ja laillisesti edustetuista osakkeenomistajista.(OYL 5:6.1.) Yhtiökokous voidaan jakaa varsinaiseen ja ylimääräiseen yhtiökokoukseen. Suurin ero kokousten välillä on se, että varsinaisessa yhtiökokouksessa päätettävät asiat ja kokouksen pitoaika ovat ennalta määriteltynä OYL:ssä. Varsinainen yhtiökokous on pidettävä kuusi kuukautta tilikauden

²⁷ HE 105/2005 s.38–39.

²⁸ HE 105/2005 s.38-39.; Villa (2006), s.3–4.

päättymisestä, ellei yhtiöjärjestyksessä toisin määrätä.(OYL 5:3.) Lisäksi varsinaisessa yhtiökokouksessa on mahdollista päättää käsiteltävien asioiden siirtämisestä yhtiökokouksen jatkokokoukseen.(OYL 5:24.1.) Jatkokokouksessa jatketaan niiden asioiden käsittelemistä, joita ei ehditty käsitellä varsinaisessa yhtiökokouksessa. Näin ollen jatkokokous ei edusta erityistä yhtiökokousta, vaan on osaa varsinaista yhtiökokousta.²⁹ Varsinaisessa yhtiökokouksessa on OYL:n mukaan päätettävä ainakin tilinpäätöksen vahvistamisesta, taseen osoittamisesta, voiton käyttö kohdentamisesta, hallituksen ja mahdollisen hallintoneuvoston jäsenten valinnasta ja palkitsemisesta sekä tilintarkastajan valinnasta.(OYL 5:3.2.)

Ylimääräinen yhtiökokous eroaa varsinaisesta yhtiökokouksesta sillä, että sen pitämisen ajankohdasta ja siellä käsiteltävistä asioista ei ole ennalta päätetty. Lainsäädännön mukaan ylimääräinen yhtiökokous on pidettävä, kun yhtiöjärjestyksessä niin määrätään tai jos hallitus katsoo siihen olevan aihetta.(OYL 5:3.3.) Myös osakkeenomistajalla ja tilintarkastajalla on tietyin edellytyksin oikeus vaatia yhtiökokous koolle. OYL 5:4:n mukaan ylimääräinen yhtiökokous on kutsuttava koolle, jos yhteensä kymmenesosa tai yhtiöjärjestyksessä määrätty pienempi osa kaikista osakkaista sitä vaatii. Yksittäinen osakkeenomistaja voi kirjallisesti vaatia hallitukselta yhtiökokouksen kutsumista koolle, mikäli käsiteltävä asia kuuluu OYL:n nojalla yhtiökokouksen päätösvallan piiriin. Kirjallinen vaatimus tulee toimittaa ajoissa, jotta se voidaan sisällyttää kokouskutsuun. Esimerkiksi pörssi-yhtiöissä kirjallisen vaatimuksen katsotaan tulevan ajoissa, kun se on toimitettu hallitukselle vähintään neljä viikkoa ennen kokouskutsun toimittamista.(OYL 5:5.)

Yhtiökokouksessa päätökset tehdään noudattaen OYL:n enemmistö- ja yhdenvertaisuusperiaatetta. Yhtiökokouksen päätökseksi tulee näin ollen ehdotus, joka on saanut yli puolet kaikista kokouksessa olevista annetuista äänistä ja osakkeista. Vaalitulanteissa valituksi tulee eniten ääniä saanut. Jos äänet menevät tasan, päätös tehdään vaalitulanteissa yleensä arvalla. Muissa tapauksissa päätös tehdään yhtiökokouksen puheenjohtajan äänellä, ellei yhtiöjärjestyksessä määrätä toisenlaisesta ratkaisuperiaatteesta. OYL 5:26:ssa selvennetään, että yhtiöjärjestyksen määräyksellä enemmistöperiaatteen vaatimusta voidaan lieventää vain vaalien osalta. Osakkeenomistajat saavat äänestää edustamiensa osakkeiden äänimäärällä, mikäli yhtiöjärjestyksessä ei säädetä toisin.

²⁹ Mähönen Villa (2010,) s.117.

Laissa säädetään myös määräenemmistöpäätöstilanteista, joissa päätöksen hyväksymisen edellytyksenä on kaksi kolmasosaa annetuista äänistä ja kokouksessa edustetuista osakkeista. Määräenemmistöpäätöstilanteista säädetään OYL 5:27:ssä. Sitä käytetään muun muassa yhtiöjärjestyksen muutosehdotuksissa, sulautumisessa, suunnatussa osakeannissa ja muissa erityisten osakkeisiin oikeuttavien oikeuksien jakamista koskevilla tilanteilla.

Yhtiökokouksessa on sallittua päättää vain asiasta, joka on esitetty kokouskutsussa tai joka on yhtiöjärjestyksen mukaan käsiteltävä kokouksessa. Lain kokouskutsusäännöksiä noudattaen yhtiökokous voi perustelluista syistä päättää uuden kokouksen koolle kutumisesta tai asian siirtämisestä jatkokokoukseen. Yhtiökokous päättää yhtiön toiminnan keskeisimmistä asioista ja voi yhtiöjärjestyksen salliessa ottaa päätöskäsittelyyn myös hallituksen ja toimitusjohtajan toimivaltaan kuuluvat asiat. OYL:n peruseriaatteena on kuitenkin se, että yhtiökokous päättää lähtökohtaisesti vain sille laissa määritetyistä asioista. Yhtiön yleinen toimivalta kuuluu sen sijaan hallituksen ja toimitusjohtajan vastuupiiriin. Yksittäistapauksissa, joissa osakkeenomistajat ovat yksimielisiä, on kuitenkin mahdollista tehdä päätöksiä myös hallituksen ja toimitusjohtajan yleistoimivaltaan kuuluvassa asiassa. On tärkeää huomata, että laissa ei kuitenkaan säädetä yhtiökokouksen velvollisuudesta tehdä päätöstä asiassa, jonka hallitus on sille vienyt päätettäväksi.³⁰

Osakeyhtiön varsinaiseen johtoon kuuluvat hallitus, toimitusjohtaja ja hallintoneuvosto, joista ainoastaan hallitus muodostaa lain mukaan pakollisen toimielimen. (OYL 6:1.) Yhtiöoikeudellisten periaatteiden ja lain sääntelyn mukaan yhtiökokous valitsee hallituksen jäsenet, kun taas hallitus nimeää toimitusjohtajan. Lähtökohtaisesti ei ole suotavaa, että toimitusjohtajaksi nimitettäisiin hallituksen puheenjohtaja. Periaatteen takana on toive estää yhtiön yleistoimivallan kertyminen yhden henkilön päätettäväksi. Pienimmissä osakeyhtiöissä edellä mainittu periaate ei ole kuitenkaan aina toteutettavissa omistusrakenteiden tai yhtiön toimialan liittyvistä syistä. Tällaisissa erityisolosuhteissa yhden henkilön toimikuvan yhdistäminen sekä toimitusjohtajan että hallituksen puheenjohtajan rooliin on riittävin edellytyksin mahdollista, muttei kuitenkaan tavoiteltavaa.³¹ Hallituksen on valittava yhdestä viiteen jäsentä. Mikäli hallituksessa on vähemmän kuin kolme jäsentä, on varajäsenen

³⁰ HE 305/2018 vp., s.17.

³¹ HE 305/2018 vp., s.17–18.

nimeäminen lain puolesta pakollista. OYL:n jäsensäädökset pätevät myös varajäseniin.(OYL 6:8.)

Laissa hallituksen yleistoimivallalla tarkoitetaan yhtiön hallinnon ja sen toiminnan asianmukaista järjestäytymistä. Yleistoimivallan piiriin kuuluvat muun muassa kirjanpidon ja varainhoidon valvonnan asianmukaisuus sekä kaikki ne tehtävät, jotka eivät ole OYL:n mukaan määritetty toisen toimielimen eli yhtiökokouksen, toimitusjohtajan tai hallintoneuvoston suorittaviksi. Hallituksen keskeisin tehtävä on kuitenkin valvontavastuu eli velvollisuus seurata, arvioida ja raportoida yhtiön taloudellista asemaa yhtiökokoukselle ja muille sidosryhmille. Pörssiyhtiöissä hallitus on velvollinen antamaan vuosittaisen selvityksen hallinto- ja ohjausjärjestelmästä. Selvitys sisältää kuvauksen yhtiön tai konsernin taloudelliseen raportointimenettelyprosessiin liittyvistä sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan järjestelmien pääpiirteistä. Raportoinnin ja valvonnan tavoitteena on varmistaa, että yhtiön taloudelliset raportit antavan olennaiset ja oikeat tiedot yhtiön taloudellisesta asemasta.³² Toimitusjohtajan toiminnan valvonta ja ohjaaminen yhtiön toiminnan kannattavuuden rajoissa on myös yksi hallituksen keskeisimmistä toimenkuvista. Hallitus ja sen jäsenet eivät saa noudattaa yhtiökokouksen, hallintoneuvoston tai hallituksen tekemää päätöstä, jos se on OYL:n tai yhtiöjärjestyksen vastaisena pätemätön.(OYL 6:2.2.)

Toimitusjohtaja on osakeyhtiön erillinen toimielin, jonka tehtävänä on hoitaa yhtiön juoksevaa hallintoa hallituksen antamien ohjeiden ja määräysten mukaisesti. Laissa toimitusjohtajan tehtävät on määritelty hyvin yleisluonteisesti. Toimitusjohtaja valvoo yhtiön kirjanpidon lainmukaisuutta ja varmistaa, että yhtiön varainhoito on järjestetty luotettavalla tavalla. Lisäksi toimitusjohtaja on raportointivelvollinen hallitukselle kaikista sellaisista asioista, jotka ovat tarpeellisia hallitukselle tämän tehtäväsuorituksen kannalta.(OYL 6:17.1.) Toimitusjohtajalla on oikeus osallistua hallituskokoukseen ja käyttää siellä puhevaltaa myös silloin, kun hän ei ole hallituksen jäsen. Hallituksella on kuitenkin mahdollisuus pätevästä erityisyydestä estää toimitusjohtajan osallistuminen kokoukseen.(OYL 6:18.1.) Käytännössä toimitusjohtajan läsnäolo kokouksessa on usein kuitenkin välttämätöntä. Hallitus valitsee ja on valtuutettu myös erottamaan toimitusjohtajan. Toimitusjohtajalla on oikeus erota tehtävästään myös omasta tahdostaan.(OYL 6:20.) Lain peruseriaatteen mukaan yhtiön edustuksesta vastaa

³² HE 305/2018 vp., s.18.

hallitus, mutta joissakin tapauksissa myös toimitusjohtaja on valtuutettu OYL 6:17:n mukaan edustamaan yhtiötä.

Hallintoneuvosto ei ole lainsäädännön mukaan pakollinen toimielin. Sen olemassaolosta määrätään lähtökohtaisesti yhtiöjärjestyksessä. Hallintoneuvoston päätarkoituksena on edistää yhtiön sisäistä valvontaa, jotta se voisi varmistaa yhtiön taloudellisen menestyksen ja hyvän hallinnoinnin toteuttamisen yhtiön sisällä. Yhtiöjärjestyksessä on mahdollista määrittää, että hallintoneuvosto valitsee hallituksen. Hallintoneuvoston toimivaltapiiriin voidaan määrätä ainoastaan hallituksen yleistoimivaltaan kuuluvia tehtäviä tai sellaisia asioita, joita ei ole ennalta määritetty yhtiön muille toimielimille.(OYL 6:21.) Hallitus ja toimitusjohtaja ovat raportointivelvollisia hallintoneuvostolle sellaisesta informaatiosta, jolla on oleellinen vaikutus hallintoneuvoston tehtävien hoitamiseen. Hallintoneuvostolle ei voida antaa oikeutta edustaa yhtiötä.(OYL 6:22.)

2.3 Johdon huolellisuusvelvoite ja yleinen yhdenvertaisuusperiaate

Lainsäätäjät on nostanut yhdenvertaisuusperiaatteen ja johdon huolellisuusvelvoitteen keskeisimmiksi yhtiöoikeudellisiksi oikeusperiaatteiksi sijoittamalla ne OYL:n ensimmäiseen lukuun. Lisäksi lain valmistelutöissä korostetaan näiden periaatteiden laajempaa aineellista merkitystä. Erityisesti yhdenvertaisuusperiaatteen merkitystä on pyritty vahvistamaan, jotta voimassa olevan lain yhdenvertaisuutta koskevat säännökset voitaisiin pitää yhtenevinä ja selkeinä.³³ Yhdenvertaisuusperiaatetta sovelletaan lainsäätäjän mukaan osakkeenomistajien ohella myös sulautuvaan osakkeenomistajaan ja osakkeenmerkitsijään sitovan merkintätoimen jälkeen. Joissakin tilanteissa yhdenvertaisuusperiaate voi ulottua myös optio-oikeuden haltijaan.³⁴ Yhdenvertaisuusperiaate on vakiintunut myös johdon huolellisuusvelvoitteen täyttöön panossa, sillä johdolla katsotaan olevan velvollisuus ajaa niin yhtiön kuin kaikkien osakkeenomistajienkin etua tasapuolisesti ja tilanteen mukaisella, objektiivisella tavalla. Lain pääasiallisena tavoitteena on näin ollen estää johtoa keskittymästä vain tiettyjen omistajatahojen etujen ajamiseen. Myös johdon vahingonkorvausvastuun arvioinnissa on korostettu johdon velvollisuutta suojata vähemmistöosakkeenomistajia ja

³³ HE 109/2005 s.18.

³⁴ HE 109/2005 s.40.

velkojia. Vaikka periaate ei ilmene suoraan voimassa olevasta laista, sen on vakiintuneesti katsottu olevan voimassa.³⁵

OYL 1:7:n mukaan ”*Kaikki osakkeet tuottavat yhtiössä yhtäläiset oikeudet, jollei yhtiöjärjestyksessä määrätä toisin. Yhtiökokous, hallitus, toimitusjohtaja tai hallintoneuvosto ei saa tehdä päätöstä tai ryhtyä muuhun toimenpiteeseen, joka on omiaan tuottamaan osakkeenomistajalle tai muulle epäoikeutettua etua yhtiön tai toisen osakkeenomistajan kustannuksella.*” Yhdenvertaisuusperiaate on oikeuskirjallisuudessa tapana jakaa kahteen osaan: osakkeiden yhtäläisyysperiaatteeseen ja yleissäännökseen. OYL 1:7 ensimmäisessä virkkeessä osakkeiden yhtäläisillä oikeuksilla pyritään saavuttamaan osakkeenomistajien luotto yhtiöjärjestysmääräyksestä johtuvien erilaisten osakkeiden pysyvyyteen. Tässä vaiheessa on korostettava, että yhtäläisyysperiaate kohdistuu nimenomaisesti osakkeisiin eikä osakkeenomistajiin. Tilanteissa, joissa osakkeet tuottavat yhtiöjärjestysmääräyksen mukaan erilaisia oikeuksia ja velvollisuuksia, yhtiön toimielinten päätöksissä on otettava tämä erilaisuus huomioon.³⁶

Osakkeenomistajien varsinaista yhdenvertaisuutta suojataan yleissäännöksellä lain toisessa virkkeessä. Vaikka niin yhtäläisyysperiaatteen kuin yleissäännöksenkin päämääränä on suojata vähemmistöosakkeenomistajia enemmistövallan väärinkäytöksiltä, yleensä yleissäännön soveltamisala on kuitenkin laajempi kuin osakkeiden yhtäläisyyttä koskevan säännöksen.³⁷ Yleissääntöä on mahdollista soveltaa myös silloin, kun menettelyn tai päätöksen seuraukset ilmenevät vasta päätöksen täytäntöönpanon yhteydessä.³⁸ Yleissäännöllä pyritään estämään kaikenlaisten epäoikeudellisten taloustransaktioiden toteutuminen yhtiön tai toisten osakkeenomistajien, erityisesti vähemmistöosakkeenomistajien, kustannuksella. Epäoikeudellisella edulla voidaan tarkoittaa muun muassa henkilöosakkaan hyväksi tehtyä kohtuutonta eläkesopimusta, epäasiallisia suorituksia osakkeenomistajan lähipiirille tai suosivaa hinnoittelua suunnatussa osakeannissa. Yhdenvertaisuusperiaatetta ei kuitenkaan katsota rikotuksi, mikäli transaktiosta saatu etu tuottaa osakkeenomistajan lisäksi etua myös yhtiölle itselleen. Erityistilanteena voidaan pitää yhdenvertaisuusperiaatteen soveltamista, kun yhtiökokouksen päätös on tehty määräenemmistöllä. Esimerkiksi KKO tapaus 1967 II 100 käsitteli asunto-osakeyhtiön

³⁵ HE 109/2005 s.18.

³⁶ Kyläkallio ym. (2017), s.16.

³⁷ Kyläkallio ym. (2017), s.16.

³⁸ HE 27/1997 s.68.

osakkeenomistajien oikeutta käyttää määrättyinä päivinä maksutta yhtiön talossa olevaa saunaa. Heidän ei katsottu tuon päätöksen kautta hankkineen itselleen ilmeisesti epäoikeutettua etua päätöstä vastustaneiden osakkeenomistajien kustannuksella.

Päätöksen ei katsottu muutenkaan loukkaavan näiden yhdenvertaisuutta muihin osakkeenomistajiin nähden. Päätöksen tekeminen osakkeenomistajien määrällisellä enemmistöllä on näin ollen yleensä viite siitä, että päätöstä pidetään yleisesti osakkeenomistajien etujen mukaisena. Vähemmistöosakkeenomistajia sortavassa menettelyssä vähemmistön on kuitenkin aina mahdollista vedota yhdenvertaisuusperiaatteen ohella myös muihin vähemmistöä suojaaviin säännöksiin.³⁹ Lisäksi on huomattava, että yhtiökokouksessa osakkeenomistajilla on oikeus toimia omien etujensa mukaisesti, mikäli ne pysyvät lain ja yhtiöjärjestyksen asettamien säännösten puitteissa.⁴⁰ Näitä tilanteita käsitellään tutkielmassa tarkemmin luvuissa kolme ja neljä.

OYL 1:8:n mukaan ”*Yhtiön johdon on huolellisesti toimien edistettävä yhtiön etua.*” Yhtiön johdon velvollisuutta edistää yhtiön etua on oikeuskirjallisuudessa luonnehdittu pikemminkin siviilioikeudelliseksi periaatteeksi.⁴¹ Päämiehen etujen valvomista voidaan yleisesti pitää asiamiehen, edunvalvojan ja vastaavassa asemassa olevan henkilön velvollisuutena. Tästä huolimatta lainsäätäjä on päättänyt luokitella johdon yleisen huolellisuusvelvoitteen yhdeksi tärkeimmäksi osakeyhtiöoikeudelliseksi periaatteeksi. OYL 1:8 periaate jaetaan johdon huolellisuusvaatimukseen ja lojaliteettivelvollisuuteen yhtiötä ja kaikkia osakkeenomistajia kohtaan.⁴²

Johdon huolellisuusvelvollisuudella tarkoitetaan sitä, että hallituksen, toimitusjohtajan ja hallintoneuvoston on toimittava huolellisesti. Johdon on siis toimittava siten kuin objektiivisesti tarkasteltuna huolellinen henkilö toimisi vastaavissa olosuhteissa. Tämän perusteella jokin tekemättä jätetty päätös voidaan arvioida myös huolellisuusvaatimuksen täyttymisenä. Yleensä johdon huolellisuutta arvioitaessa otetaan huomioon liiketoimintaympäristössä vallitseva epävarmuus ja riskit. Näin ollen epäonnistunut liiketoimintapäätös ei välttämättä tarkoita huolellisuusvaatimuksen rikkomista, mikäli johto pystyy osoittamaan, että on hankkinut luotettavat ja oleelliset tiedot päätöstä tehdessään.⁴³

³⁹ HE 109/2005 s.40.

⁴⁰ Kyläkallio ym. (2017), s.17.

⁴¹ Kyläkallio ym. (2017), s.19.

⁴² HE 109/2005 s.40.

⁴³ HE 109/2005 s.41.

Johdon lojaliteettivelvollisuudessa korostetaan johdon toimimista yhtiön edun mukaisesti ja velvollisuutta ajaa kaikkien osakkeenomistajien etua. Käytännössä tämä tarkoittaa liiketoiminnan ohjaamista siten, että yhtiö tuottaisi osakkeenomistajille mahdollisimman suurta etua. Hyviä esimerkkejä ovat muun muassa mahdollisimman suuren sulautumisvastikkeen tavoittelu tai arvokkaamman ostotarjouksen saanti julkisessa ostotarjouksessa.⁴⁴ Oikeuskirjallisuudessa on kuitenkin kyseenalaistettu lainvalmistajan niukkaa selitystä johdon lojaliteettivelvollisuudesta. Koska lojaliteettivelvollisuus kohdistuu kaikkia osakkeenomistaja kohtaan ja osakkeenomistajilla on luonnollisesti erilaiset intressit, velvollisuuden täyteen paneminen voi olla hyvin kyseenalainen tulkintakysymys. Tämän vuoksi oikeuskirjallisuudessa tulkitaan tämä säännös niin, että johdon tulee kohdella jokaista osakkeenomistaja mahdollisuuksien mukaan tasapuolisesti suhteessa muihin osakkeenomistajiin.⁴⁵

2.4 Päämies-agenttiteoria

Sopimusverkkoajattelu ja siihen liittyvä päämies-agenttiteoria muodostavat hyvän teoreettisen viitekehyksen osakeyhtiöoikeudellisten vähemmistöosakkeenomistajien suojaäännösten olemassaololle. Näiden teorioiden valossa, erityisesti jo hallituksen esityksessä mainitun päämies-agenttiteorian avulla⁴⁶, on mahdollista jäsentää ja perustella vähemmistösuojajärjestelmän tarvetta. Alun perin taloustieteestä lähtenyt päämies-agenttiteoria auttaa arvioimaan erityisesti oikeuskirjallisuudessa vähemmistösuojan kulmakiveksi nimitetyn yhdenvertaisuusperiaatteen merkittävyyttä.

Sopimusverkkoajattelun mukaan osakeyhtiöt nähdään erilaisten sidosryhmien ja toimijoiden markkinapaikkana, jossa kanssakäyminen perustuu vapaaehtoiseen sopimuksenomaisiin suhteisiin. Sidosryhmien asema verkossa määräytyy niiden neuvotteluvoimien ja kykyjen varaan.⁴⁷ Teorian mukaan sidosryhmiä ohjaavat erilaiset intressit, jotka määrittävät ryhmien toimintaperiaatteita. Osakeyhtiön ympärille muodostuvassa sopimusverkkokokonaisuudessa on havaittavissa useampia sidosryhmiä, joita ovat esimerkiksi osakkeenomistajat, velkojat, johto, tavaratoimittajat, työntekijät ja kuluttajat. Osakeyhtiön sidosryhmät on oikeuskirjallisuudessa tapana jakaa yrityksen

⁴⁴ HE 109/2005 s.41.

⁴⁵ Kyläkallio ym. (2017), s.20.

⁴⁶ HE 109/2005 s.41,191.

⁴⁷ Villa (2001), s.34.

sisäisiin ja ulkoiisiin sopimussuhteisiin. Perinteisesti yrityksen sisäisinä sopimussuhteina on pidetty osakkeenomistajien, johdon ja työntekijöiden välisiä relaatioita.⁴⁸

Kun osakeyhtiöllinen sopimusverkko muodostuu useammasta toimijasta, sidosryhmien intressien välisiltä ristiriidoilta on melkein pä mahdotonta välttyä. Lisäksi taloustieteissä vallitsevan oletuksen mukaan markkinoilla vallitsee aina epäsymmetrinen informaatio. Toisin sanoen yksi transaktion osapuoli omaa aina enemmän tietoa suhteessa toiseen ja näin ollen täydellisen ja riskittömän sopimuksen solmiminen ei ole epäsymmetrisen informaation vallitessa yksinkertaisesti mahdollista. Perinteisesti taloustieteissä tällaista tilannetta on luokiteltu markkinahäiriöksi, sillä toiselle osapuolelle syntyy olennaisia kustannuksia riittävän informaation hankkimisesta. Suurten selonottokustannusten vuoksi lopullisen sopimuksen solmiminen ei olisi monessa tilanteessa enää taloudellisesti kannattavaa.⁴⁹ Jotta epäsymmetriseltä informaatiolta ja erillisestä sopimisesta aiheutuville kustannuksille vältyttäisiin, osakeyhtiölaki mahdollistaa yrityksen sidosryhmille niin sanotun vakiosopimusluonteisen järjestelyn. Osakeyhtiölaki nähdäänkin oikeuskirjallisuudessa välineenä taikka instituutiona. Osakeyhtiölain välityksellä lainsäätäjät sanelee ne käytännöt ja periaatteet, joiden puitteissa yritys ja sidosryhmät voivat saavuttaa niiden asettamat voiton tavoitteet mahdollisimman pienillä transaktiokustannuksilla.⁵⁰ Oikeuskirjallisuudessa kuitenkin korostetaan, että osakeyhtiölaki sääntelee käytännössä vain omistajien, johdon ja velkojien välisiä relaatioita. Tämän vuoksi sopimusverkkoteoria on ymmärrettävä oikeustieteellisessä viitekehyksessä pikemminkin niin sanottuna ”opetuksellisenä välineenä”, jonka avulla on mahdollista selvittää erilaisten sidosryhmien suhteita.⁵¹ On muistettava, että sopimusverkkomallissa ei ole kyse varsinaisesta yhtiöoikeudellisesta teoriasta. Tästä huolimatta sopimusverkkomalli mahdollistaa eri toimijoiden intressikonfliktien jäsentämisen. Päämies-agenttiteoria tarjoaa sen sijaan työkaluja niiden ratkaisuun.⁵²

Osakeyhtiöoikeuden sisäisiä sidosryhmäsuhteita on kolmea eri tyyppiä ja niitä käsitellään oikeuskirjallisuudessa usein päämies-agenttisuhteina. Näitä ovat 1. osakkeenomistajan ja johdon 2. vähemmistöosakkeenomistajien ja enemmistöosakkeenomistajien sekä 3. vieraan pääoman velkojien ja yhtiön väliset

⁴⁸ Pönkä (2012), s.79.

⁴⁹ Vahtera (2011), s.46–49.

⁵⁰ Pönkä, (2012), s.83.

⁵¹ Mähönen Villa (2006), s.185, 203, 210.

⁵² Pönkä (2012), s.82.

suhteet.⁵³ Tutkielman tarkoituksenmukaisuuden kannalta työssä kiinnitetään huomiota nimenomaan vähemmistö- ja enemmistöosakkeenomistajien väliseen agenttisuhteeseen.

Päämies-agenttiteoriassa kyse on valtuutussuhteesta. Päämies valtuuttaa agentin toimimaan hänen puolestaan, ja agentti puolestaan sitoutuu toimimaan päämiehen etujen mukaisesti. Valtuutus perustuu yleensä päämiehen kyvyttömyyteen hoitaa tiettyä asiaa itse. Osapuolten intressikonflikti syntyy, kun huomataan, että päämiehen ja agentin kantamat riskit ovat erisuuntaisia. Lisäksi osapuolet toimivat todennäköisesti omaa etuaan parhaiten edistävällä tavalla. Päämiehen suurin riski on agentin opportunistinen käyttäytyminen, joka puolestaan aiheuttaa päämiehelle valvonta- ja kontrollitarpeen. Opportunismilla tässä yhteydessä tarkoitetaan sellaista käyttäytymistä, jolla agentti tavoittelee valtuutussuhteen suorittamisen aikana oman yksilöllisen etunsa maksimointia päämiehen etujen vastaisesti.⁵⁴ Vallitsevan epäsymmetrisen informaation johdosta päämiehen kontrollitarve kumuloituu näin ollen valvontaongelmaksi. Toisin sanoen päämies ei voi olla varma siitä, että agentti toimisi hänen etujensa mukaisesti. Myös käytössä olevien kontrollointimekanismien epätäydellisyys tekee tilanteesta entistä ongelmallisemman.⁵⁵ Lisäksi voidaan huomata, että valvontaongelma korreloi päämiesagenttisuhteen koon ja kompleksisuuden kanssa positiivisesti. Näin ollen ongelma on huomattavasti korostuneempi suurissa kuin pienissä yrityksissä.⁵⁶

Vähemmistö- ja enemmistöosakkeenomistajien agenttisuhte esiintyy kaikissa yhtiöissä, lukuun ottamatta yhden miehen ja 50/50-osuuksin omistettuja osakeyhtiöitä. Intressikonflikti syntyy pääsääntöisesti osakeyhtiöoikeudellisen enemmistöperiaatteen vuoksi. Käytännössä yhtiössä on aina osakkeenomistajia tai niiden muodostamia yhteenliittymiä, jotka käyttävät yhtiön pääasiallista määräysvaltaa.⁵⁷ Ilman osakeyhtiöoikeudellista vähemmistösuojaa vähemmistöosakkeenomistajien ainoa reagointikeino heidän kannaltaan epäkannattavissa tilanteissa olisi niin sanottu exit oikeus eli osakkeiden myyminen. Tämä on kuitenkin toteutettavissa vain suurimmissa yhtiöissä, joiden osakkeilla on riittävää kysyntää markkinoilla. Sijoittajan kannalta yhtiön vähemmistösijoittajaksi ryhtyminen olisi myös ilman vähemmistösäännöksiä taloudellisesti epäkannattavaa, sillä riski enemmistövallan väärinkäytöksille olisi liian suuri. Osakeyhtiölain pakottavat ja tahdonvaltaiset säännökset tarjoavat ratkaisun käsillä

⁵³ Bergström-Samuelsson (2001) s.28.

⁵⁴ Vahtera (2011), s.54-55.

⁵⁵ Bergström-Samuelsson (2009), s.31–39.

⁵⁶ Armor ym. (2009), s.36; Villa (2001) s.59.

⁵⁷ Pönkä (2012), s.93.

olevaan problematiikkaan. Osakeyhtiön tiedonantosäännökset, kuten osakkeenomistajan kyselyoikeus (OYL 5:25) ja erityisen tarkastuksen säännös (OYL 7:7) sekä muut kasuistiset vähemmistönsäännökset, antavat vähemmistöosakkeenomistajille mahdollisuuden valvoa yhtiön päätöksentekoa ja reagoida siihen. Tutkielman tarkoituksenmukaisuuden kannalta on mainittava myös enemmistövallan väärinkäyttöihin liittyvät reagointimahdollisuudet, kuten oikeus moittia yhtiökokouksen päätöstä (OYL 21 luku) ja oikeus vaatia vahingonkorvausta (OYL 22 luku).

Vähemmistösuojajärjestelmän selkärangan muodostaa kuitenkin yhdenvertaisuusperiaate (OYL 1:7). Koska yksittäisillä, erillisillä säännöksillä olisi käytännössä mahdotonta rakentaa toimivaa ja kaiken kattavaa vähemmistösuojajärjestelmää, yhdenvertaisuusperiaate takaa, ettei enemmistövallan väärinkäytöstilanteita pääse tapahtumaan sääntelyn ulkopuolelle jäävissä päätöksentekotilanteissa.⁵⁸ On kuitenkin huomattava, ettei vähemmistösuojan kasvaminen ole yhtiöoikeuden arvo tai päämäärä sinänsä. Osakeyhtiöoikeudellisen yleisperiaatteen mukaan (OYL 1:5) yhtiön pääasiallisena tehtävänä on mahdollisimman suuren taloudellisen voiton tuottaminen osakkeenomistajille. Näin ollen vähemmistösuoja ja siihen sisältyvä yhdenvertaisuusperiaate luovat sellaiset taloudellisesti tehokkaat olosuhteet, joissa voitontuottamiskyvyn maksimoinnin ohella täytyy myös oikeuspoliittinen tavoite heikomman osapuolen suojaamisesta.⁵⁹

⁵⁸ Pönkä (2012), s.119.

⁵⁹ Pönkä (2012), s.108.

3 YHDENVERTAISUUSPERIAATE LAIN YLEISPERIAATTEENA

3.1 Muodollinen ja aineellinen sisältö

Yhdenvertaisuusperiaate tuli voimaan kirjallisena sääntönä vasta nykyiseen voimassa olevan osakeyhtiölakiin. Sääntöä on kuitenkin pidetty validina osana Suomen osakelakia ja oikeuskäytäntöä jo lähes sata vuotta.⁶⁰ OYL 1:7 ensimmäisen virkkeen mukaan kaikki osakkeet tuottavat yhtäläiset oikeudet, jollei yhtiöjärjestyksessä toisin määrätä. Pykälän toisessa virkkeessä puolestaan säädetään, että ”yhtiökokous, hallitus, toimitusjohtaja tai hallintoneuvosto ei saa tehdä päätöstä tai ryhtyä muuhun toimenpiteeseen, joka on omiaan tuottamaan osakkeenomistajalle tai muulle epäoikeutettua etua yhtiön tai toisen osakkeenomistajan kustannuksella.” Yhdenvertaisuusperiaate rakentuu näin ollen kahdesta elementistä: ensimmäisestä muodollisesta osasta ja viimeisen virkkeen muodostavasta aineellisesta, myös yleislausekkeen nimellä tunnettuna, määräysvallan väärinkäytön kieltoa käsittelevästä osasta. Säännöksen kahden erillisen sisältöpuolen ymmärtäminen on välttämätöntä, jotta ymmärrettäisiin yhdenvertaisuusperiaatteen tarkoituksenmukaisuus osakeyhtiölaissa.⁶¹ Periaatteen kokonaistavoitteena on kuitenkin normittaa vähemmistö- ja enemmistöosakkeenomistajien välistä päämiesagentti relaatiota.⁶²

Yhdenvertaisuusperiaatteen muodollisen puolen keskeisenä tarkoituksena on suojata vähemmistöosakkeenomistajia sellaisilta määräenemmistön väärinkäytöksiltä, jotka eivät edistä yhtiön tai toisin sanoen kaikkien osakkeenomistajien etuja. HE 109/2005 vp:ssä nimenomaisesti mainitaan, ettei yhdenvertaisuusperiaatteen tarkoituksena kuitenkaan ole vesittää enemmistöperiaatteeseen liittyvän enemmistövallan käyttämistä. Sen pyrkimyksenä on estää määräävien osakkeenomistajien opportunistinen käyttäytyminen vähemmistöosakkeenomistajien kustannuksella.⁶³ Ennen kaikkea säännöksen ensimmäisessä virkkeessä on kuitenkin kyse luottamuksesta sopimusten pätevyyteen. Kaikilla osakkeenomistajilla on oikeus luottaa siihen, että osakkeet tuottavat ne oikeudet, jotka yhtiöjärjestys on niille määritellyt.⁶⁴ Lisäksi osakkeenomistajien ja potentiaalisten

⁶⁰ Mähönen Villa (2006), s.97.

⁶¹ Pönkä (2012), s.231.

⁶² Mähönen Villa (2006), s.96.

⁶³ HE 109/2005 vp. s.39.

⁶⁴ Mähönen Villa (2006), s.99.

sijoittajien on oltava varmoja siitä, että yhtiötä koskeva päätöksentekoprosessi tapahtuu oikeudenmukaisesti ennalta määritettyjen sääntöjen ja solmittujen sopimusten mukaisesti. Yhdenvertaisuusperiaate voidaan näin ollen nähdä luottamustakeena sopimusten pätevydestä. Toisin sanoen osakeyhtiössä määritettyjä oikeuksia ja velvollisuuksia sekä niiden mahdollisia eroavaisuuksia noudatetaan yhtiön päätöksenteossa.⁶⁵

Oikeuskirjallisuudessa on toisaalta todettu, ettei osakkeiden muodollinen yhdenvertaisuus ole aina absoluuttista, sillä yhdenvertaisuusperiaatteesta on mahdollista poiketa kaikkien osakkeenomistajien suostumuksella taikka yhtiöjärjestyksen niin määrittäessä. Hyvä esimerkki kyseistä poikkeuksesta on suunnattu osakeanti (OYL 9:4.). Tästä huolimatta on ymmärrettävää, että jopa suunnatussa osakeannissa on kyse yhtiön toimielimiä sitovien sopimusten sallimista toimenpiteistä eikä varsinaisesta yhdenvertaisuusperiaatteen muodollisen puolen rikkomisesta.⁶⁶ Lisäksi on otettava huomioon, että yhtiöjärjestyksen sallimat poikkeukset yhdenvertaisuusperiaatteesta on tehtävä aina aineellisen puolen eli yleislausekkeen asettamisissa puitteissa. Yhdenvertaisuusperiaatteen yleislauseke asettaa näin ollen ne ulkorajat, joiden puitteissa määräysvallan käyttö on oikeudellisesti sallittua.⁶⁷

OYL 1:7 toista virkettä kutsutaan oikeuskirjallisuudessa yleissäännökseksi, sillä se käsittelee varsinaisen määräysvallan väärinkäytön kiellon. Yleissäännöksen perusta pohjautuu jo yleisessä oikeusperiaatteessa tunnettuun oikeuksien väärinkäytön kieltoon. Yleislauseke keskittyy kuitenkin normittamaan yleisen määräysvallan väärinkäyttökieltoa oikeusperiaatteesta poikkeavasti vain yhtiöoikeudellisia, sisäisiä päätöksentekoa ja relaatiota. Vaikka oikeuskirjallisuudessa on esitetty eriäviä tulkintanäkökohtia, yleisen oikeusdoktriinin mukaan yhdenvertaisuusperiaatteen toisen virkkeen päätarkoituksena nähdään säännöksen ensimmäisen osan täydentäminen.⁶⁸ Yleislauseke kieltää yhtiökokousta tai johtoa tekemästä sellaisia päätöksiä, jotka olisivat vain näennäisesti OYL:n tai yhtiöjärjestyksen mukaisia, mutta joiden tosiasiallisena

⁶⁵ Mähönen Villa (2006), s.98–99.

⁶⁶ Airaksinen ym. (2010), s.40; Pönkä (2012), s.232.

⁶⁷ Pönkä (2012), s.232.

⁶⁸ Vrt. Samuelsson (1995), s.83–84, 91–92 näkemyksen mukaan yhdenvertaisuusperiaate kiteytyy juuri sen yleislausekkeen osassa. Toisin sanoen Samuelssonin mukaan OYL 1:7:n ensimmäisellä virkkeellä ei ole itsenäistä merkitystä. Vaahtera (2011), s.168–189 mukaan yleislauseke on puolestaan yhtiön toiminnan tarkoituksen (OYL 1:5) ja yhdenvertaisuusperiaatteen yhteinen ilmentymä.

tarkoituksena olisi tuottaa epäoikeudellista etua osakkeenomistajalle tai muulle taholle yhtiön tai osakkeenomistajan kustannuksella.⁶⁹

Kun periaatteen muodollisen puolen rikkomista voidaan pitää oikeudellisesti helposti todennettava, periaatteen aineellisen puolen vastaisen menettelyn osoittaminen vaatii puolestaan aina kokonaisvaltaista harkintaa ja punnintaa. Tämä johtuu osittain siitä, että määräysvallan väärinkäyttökiellon tunnusmerkkien tunnistaminen on aiheuttanut laajoja tulkintakysymyksiä ja erimielisyyksiä tulkitsijoiden kesken. Yleislausekkeen rikkomisen määrittäminen on ollut osittain hankalaa myös oikeuskirjallisuudessa pinnalle nousseen ”osakkeenomistajan yleinen lojaliteettivelvollisuus” -keskustelun johdosta.⁷⁰

3.2 Yleislausekkeen soveltamisesta

Yhdenvertaisuusperiaatteen olettamasaännös, eli säännöksen ensimmäinen virke, ei useimmiten tuota ongelmia soveltamisessa tai säännöksen rikkomisen arvioinnissa. Koska osakkeiden tuottamien oikeuksien ja velvollisuuksien yhdenvertaisuusloukkaus voidaan todentaa helposti faktiivisten evidenssien valossa, yhdenvertaisuusperiaatteen soveltamisen tulkintakysymykset johtuvat usein määräysvallan väärinkäyttökiellon sisältävästä yleislausekkeesta. Pääsääntöisesti on todettu, että yleislauseketta sovelletaan tilanteissa, joissa yhtiön tekemä päätös tai muu toimenpide koskee rahassa mitattavaa etua.⁷¹ Oikeuskirjallisuudessa ei kuitenkaan katsota olevan normatiivista estettä sille, etteikö periaatteen soveltamiselle olisi aiheutta myös yhtiön sisäisissä ”hallinnollisissa päätöksissä”. Useimmiten yhtiön sisäisillä päätöksillä, kuten esimerkiksi hallituksen jäsenyydellä, on kuitenkin alun perin taloudellisia päämääriä. Yhdenvertaisuusperiaatteen soveltaminen tulee yleensä kyseeseen varojenjako ja osakeantaja koskevissa tilanteissa.⁷²

On mahdotonta koota perusteellista listaa tilanteista tai säännöistä, joiden avulla voitaisiin todeta jonkin tahon syyllistyneen yleislausekkeen rikkomiseen.

⁶⁹ Pönkä (2012), s.233.

⁷⁰ Esim. Mähönen-Villa (2006) katsoivat, että määräävillä osakkeenomistajilla olisi yleinen lojaliteettivelvollisuus vähemmistöosakkeenomistajia kohtaan ja yhdenvertaisuusperiaatteen liittäminen osakkeenomistajien keskinäisiin relaatioihin olisi näin ollen perusteltua. Pönkä (2012) puolestaan korostaa tulkintakysymyksen hankaluutta ja painottaa yhtiöiden koon olevan tärkeä indikaattori problematiikan ratkaisussa. Näin ollen isoissa yhtiöissä ei voitaisi soveltaa osakkeenomistajien yleistä lojaliteettivelvollisuutta hajautuneen omistuspöytäkirjan johdosta. Pienemmissä yhtiöissä yleinen lojaliteettivelvollisuus soveltuisi taas osakkaiden yhteisiin päämääriin ja keskinäisiin relaatioihin nähden. Vastaisesti Savela toteaa, että ”monelta osin yhdenvertaisuusperiaatteen tulkinnalla voidaan poistaa tarve osakkaan lojaliteettivelvollisuudelle” Savela DL (2010), s.3–4.

⁷¹ Kyläkallio ym. (2008), s.75.

⁷² Pönkä (2012), s.266–267.

Oikeuskirjallisuudessa on tultu siihen tulokseen, että määräysvallan väärinkäyttöä arvioitaessa on pääsääntöisesti kiinnitettävä huomiota rikkomistoimen olennaisuusvaatimukseen, aiheutetun epäoikeutetun edun suuruuteen ja aiheellisuuteen. Lisäksi osakkeenomistajia on kohdeltava yhdenvertaisesti kyseisessä tilanteessa. Päätöksen tai toimenpiteen jälkeinen olosuhteiden muuttuminen ei välttämättä tarkoita, että yhdenvertaisuustilannetta olisi rikottu.⁷³ Tätä näkemystä tukee KKO 2009:19 ratkaisu. Onko osinko, jonka jakamisesta oli päätetty lunastusvaatimuksen esittämisen jälkeen pidetyssä yhtiökokouksessa, otettava osakkeiden lunastushintaa määrittäessä huomioon lunastushintaa alentavana tekijänä osakeyhtiölain (734/1978) 14 luvun 19 §:n (145/1997) 1 momentin ja 16 luvun 5 §:n 2 momentin nojalla? Tapauksessa enemmistöosakkeenomistaja perusteli kannettaan sillä, että sovitun lunastushinnan jälkeinen osingonjako olisi vähennettävä ennalta sovitusta lunastushinnasta. Enemmistöosakkeenomistajan mielestä kyse oli osakkeenomistajien yhdenvertaisuuden loukkauksesta, sillä osingon vähentämättä jättäminen lunastushinnasta merkitsi perusteetonta etua osakkeensa aikaisemmin myyneisiin henkilöihin nähden. Korkeimman oikeuden ratkaisussa katsottiin, että yhdenvertaisuusperiaatetta ei voitu soveltaa kyseiseen tilanteeseen. Tapauksessa olevat osakkeet olivat osto- ja lunastustarjousmenettelyssä olleet kaupan kohteena eri ajankohtana kuin siinä, joka hinnan määrittämisen kannalta on ratkaiseva lunastusmenettelyssä. Korkein oikeus katsoi, että olennaista yhdenvertaisuusperiaatteen soveltamisen kannalta tapauksessa oli ainoastaan osakkeenomistajien asema osingonjaon jälkeen.⁷⁴

Kun tarkastellaan yhdenvertaisuusperiaatteen rikkomisen ajallista ulottuvuutta, vastaan voivat tulla sekä yksittäiset toimenpiteet että erillisten toimenpiteiden ketjuttaminen. Tapausten arvioinnissa on kiinnitettävä aina huomiota kokonaiskuvaan. Varsinkaan isojen transaktioiden, kuten yritysjärjestelyiden, pistemäistä arviointia ei voida pitää tarkoituksenmukaisena. Lisäksi esimerkiksi johdon toistuvaa ja pitkäkestoista osakkeenomistajien loukkaamista tulee arvioida yhtenäisenä kokonaisuutena, sillä yksittäinen toimenpide ei välttämättä loukkaa yhdenvertaisuusperiaatetta.⁷⁵ Yhdenvertaisuusloukkausten järjestelmällisyydellä ja tapahtumien pitkäjänteisyydellä on

⁷³ Pönkä (2012), s.286–306.

⁷⁴ KKO 2009:19.

⁷⁵ Pönkä (2012), s.277–278.

kummallakin merkitystä, kun arvioidaan yleissäännöksen rikkomista tapauskohtaisen ja kokonaisvaltaisen harkinnan perusteella.⁷⁶

Oikeuskirjallisuudessa on esitetty ajatuksia siitä, että yhdenvertaisuusloukkauksia on mahdollista korvata tiettyyn toimenpiteeseen liittyvillä muilla elementeillä.⁷⁷ Pönkä on toisaalta todennut, että yleislausekkeen loukkaavalla toimenpiteellä ja siihen liittyvällä kompensatiolla on oltava selvä ja asiallinen yhteys, jotta toimenpiteeseen ei voitaisi puuttua OYL 1:7 nojalla. Koska kompensatioon suhtautuminen ja loukkauksen mittaaminen ovat hyvin haastavia, tällaisia tilanteita on pidettävä hyvin harvinaisina ja epäsuotavina. Lisäksi edellä mainittu tulkinta voisi aiheuttaa yhdenvertaisuusperiaatteen merkityksen vesittämisen, sillä se antaisi enemmistöosakkeenomistajille mahdollisuuden opportunistiseen käyttäytymiseen. Yleisenä sääntönä voidaan pitää sitä, että yhdenvertaisuuden loukkauksia ei voida kompensoida toimenpiteiden jälkeisillä hyvityksillä. Poikkeuksen muodostavat tilanteet, joissa yhdenvertaisuusperiaatteen loukkaamista tarkastellaan pidempänä tapahtumaketjuna. Tällaisia ovat esimerkiksi yritysjärjestelyt, joissa kiinnittämällä huomiota kokonaisharkinnalla lopputulokseen voidaan nähdä selvä asiallinen yhteys loukkauksen ja hyvityksen välillä.⁷⁸

Määriteltäessä yleislausekkeessa mainitun epäoikeutetun edun sisältöä on huomattava, että mitään absoluuttisia piirteitä edulle ei voida antaa. On kuitenkin todettavissa, että edun on tuotava välitöntä tai välillistä taloudellista etua. Lisäksi, kun arvioidaan etuuden luonnetta, ei voida antaa liikaa painoa osakkeenomistajien henkilökohtaisille mieltymyksille. Etuutta on aina arvioitava objektiivisin perustein ottamalla huomioon tapauskohtaiset olosuhteet.⁷⁹ Tämä tarkoittaa sitä, että esimerkiksi yhden osakkeenomistajan taloudellisesti epäkannattava veroseuraamus osakeannista ei aiheuta yhdenvertaisuusperiaatteen loukkaamista, mikäli osakeanti nähdään kokonaisvaltaisesti yhtiötä ja muita osakkeenomistajia hyödyttävänä toimenpiteenä. Edulla viitataan pääsääntöisesti päämäärän eli toimenpiteen lopputulokseen eikä motiiviin, jolla se on saavutettu. Mikäli epäoikeutetun edun arvioinnissa huomiota kiinnitettäisiin toiminnan lopputuloksen sijaan vain toimintaan itsessään, osakkeenomistajien oikeusturva toteutuisi pelkästään muodollisesti. Esimerkiksi yhtiökokouksen päätös merkintäoikeuden antamisesta voi olla suoritettu muodollisesti

⁷⁶ Vahtera (2007), s.113.

⁷⁷ Airaksinen ym. (2010), s.393; Savela DL (2010), s.13

⁷⁸ Pönkä (2012) s.278–279, 347.

⁷⁹ Pönkä (2012), s.287–289.

oikein, mutta tosiasiaa se ei välttämättä ole kaikissa olosuhteissa OYL 1:7 mukainen.⁸⁰ Epäoikeutettua etua on siis arvioitava aina tapauskohtaisesti.

Lain valmistelutöissä ja oikeuskirjallisuudessa epäoikeutetun edun kriteerinä pidetään myös olennaisuusvaatimusta. Vaikka olennaisuusvaatimus ei käy suoraan selville voimassa olevan lain tarkasta sanamuodosta, periaate on esiintynyt jo vuoden 1895 osakeyhtiölain esitöissä sekä yhdenvertaisuusperiaatteen oppi-isänä pidetyn Cederbergin oikeustieteellisissä kirjoituksissa.⁸¹ Myös nykyisessä oikeuskirjallisuudessa sekä oikeuskäytännössä on pidetty selvänä, ettei vähäistä ja merkityksetöntä menettelyä voida automaattisesti pitää yhdenvertaisuusperiaatteen loukkauksena.⁸² Olennaisuusvaatimuksen taustalla on ajatus siitä, että osakkeenomistajien on oltava jonkin asteinen sietämisvelvollisuus enemmistöosakkeenomistajien vallankäyttöä vastaan. Vähemmistöosakkeenomistajien on myös ymmärrettävä, että kyseinen sietämisvelvollisuus on osaa sitä riskiä, jonka he suostuvat ottamaan ryhtyessään yhtiön vähemmistöosakkeenomistajaksi.⁸³ Lisäksi olennaisuusvaatimusta on mahdollista perustella oikeusvarmuudella. Yhtiöiden toiminta sopimusverkkomallissa olisi hyvin epävakaa, mikäli kynnyks oikeudenloukkausten puuttumiseen OYL 1:7:n nojalla olisi matala. Yhtiöiden sopimusosapuolet kärsisivät tällaisessa tilanteessa luottamuksen puutteesta sopimusten sitovuuden suhteen. Näin ollen liiketoimintatransaktioiden suorittaminen olisi miltei mahdotonta.⁸⁴

Oikeuskirjallisuudessa myös yhtiön koolla on katsottu olevan merkitystä epäoikeutetun edun olennaisuusarvioinnissa. Suurimmissa yhtiöissä, joissa omistussuhteet ovat hajaantuneita, yhdenvertaisuusloukkauksilta voidaan edellyttää korkeampaa olennaisuusvaatimusta. Myös vähemmistöosakkeenomistajilta voidaan edellyttää niin sanottua sietämisvelvollisuutta enemmistövallan käyttöä kohtaan. Tämän perusteella voidaan todentaa, että pörssi-yhtiöissä OYL 1:7:n säännöksen muodollinen

⁸⁰ Pönkä (2012), s.291.

⁸¹ ”vähemmistön etujen loukkaamisen tulee olla selvä ja oleellinen, niin että myös päätökseen osallistuneiden osakkeenomistajien olisi pitänyt olla tästä loukkauksesta tietoisia” HE 29/1935 s.2 ; Cederberg, Lauri LM (1934) s.17, jossa Cederberg toteaa, että lainsäätäjän tarkoituksenmukaisuutena ei voida pitää puuttumista vähäisiin väärinkäytöksiin, vaan epäoikeutetun edun luonteeseen kuuluu, että oikeudenloukkauksen on oltava selvä ja olennainen.

⁸² KKO 1989:36 tapauksessa on katsottu, ettei huoneiston varustaminen kaapelitelevisioliittymällä ollut ”olennainen poikkeama” tavanomaisesta asuinhuoneistojen varustustasosta. Ratkaisussa KKO 1986 II 25 puolestaan lausuttiin, että ”Rakennettavaksi päätetyn sähköjohdon vahvuus ei olennaisesti poikkea kysymyksessä olevanlaisissa rakennuksissa yleensä käytetystä. Muutostyö ei aiheuta yhtiön osakkeenomistajille kohtuutonta taloudellista rasitusta.”

⁸³ Koskinen ym. (1986) s.59.

⁸⁴ Andersson - Pehrson (2008) s.121–122.

puoli on soveltavuudeltaan tärkeämmässä asemassa kuin määräysvallan väärinkäytön sisältävä yleislauseke. Tilanne on puolestaan erilainen pienemmissä yhtiöissä, joissa osakkeenomistajia voidaan pitää enemmänkin yhteistä päämäärää tavoittelevina yhteistyökumppaneina. Epäoikeutetun edun olennaisuusarviointi voi vaatia tilanneherkemmän tulkintakäytännön omaksumisen pienemmissä yhtiöissä. Harkintatapojen eroavaisuutta voidaan perustella sillä, ettei pienempien yhtiöiden osakkeenomistajilla ole käytössä tavanomaista osakkeiden myyntimahdollisuutta, "exitmahdollisuutta". Näin ollen pienemmissä yhtiöissä vähemmistösuojasäännökset muodostuvat ainoiksi suojavaihtoehtoiksi enemmistövallan väärinkäyttötilanteita vastaan.⁸⁵

Yhdenvertaisuusperiaate on pääsääntöisesti ymmärrettävä vähemmistöosakkeenomistajien suojasäännöksenä ja enemmistöperiaatteen vastavoimana. Tästä huolimatta on muistettava, että periaate velvoittaa yhtäläisesti kaikkia osakkeenomistajia. Vaikka vähemmistöosakkeenomistajien väärinkäyttötilanteet ovat luonteensa puolesta harvinaisia, ovat ne kuitenkin mahdollisia. Useimmissa tilanteissa vähemmistöosakkeenomistajien yleislausekkeen rikkomista on vaikeaa todistaa. Ne voivat ilmentyä muun muassa yrityksenä vahingoittaa yhtiötä aiheuttamalla sille ylimääräisiä kustannuksia. Tyypillisissä tilanteissa vähemmistöosakkeenomistajat vaativat ylimääräisen yhtiökokouksen koollekutsumista tai erityisen tarkastuksen suorittamista. Vähemmistöosakkeenomistajien toiminnan päätavoitteena nähdään tällaisessa käyttäytymisessä enemmistöosakkeenomistajien painostaminen tietyn vähemmistöosakkeenomistajien kannalta edullisen päätöksen tekemiseen. Mikäli vähemmistöosakkeenomistajien käyttäytymisestä johtuva haitta on kokonaisuusarvioinnin kannalta olennainen, enemmistöosakkeenomistajat voivat puuttua tilanteeseen hyödyntämällä OYL 1:7:n suojasäännöstä.⁸⁶ Vähemmistöosakkeenomistajien šikaanimaista käyttäytymistä käsitellään tarkemmin luvussa viisi.

3.3 Yhtiön taloudellinen etu ja yhdenvertaisuusperiaate

Yhdenvertaisuusperiaatteen suhde yhtiön toiminnan tarkoitukseen (OYL 1:5) on hyvin ongelmallinen. Se onkin herättänyt useita tulkintakysymyksiä niin oikeuskirjallisuudessa

⁸⁵ Pönkä (2012), s.259, s.303.

⁸⁶ Pönkä (2012), s.254–255.

kuin oikeuskäytännössäkin. Suurimman tulkintaongelman muodostaa kysymys siitä, milloin yhdenvertaisuusperiaatteen loukkaamista voidaan perustella yhtiön edulla. Lähtökohtaisesti on ajateltava, että OYL 1:7:n perimmäisenä tavoitteena on oikeudenmukaisuuden sijaan taloudellisen tehokkuuden saavuttaminen. Jo lain valmistelutöissä OYL 1:7:n tavoitteeksi määritellään joustavuuden lisääminen liiketoimintapäätöksiin ja toiminnan kannattavuuteen. Niin kuin aikaisemmissa luvuissa on todettu, ilman yhdenvertaisuusperiaatteen tuomia takeita sopimusten sitovuudesta piensijoittajilla ei kuitenkaan olisi mielenkiintoa sijoittaa varojaan yhtiön toimintaan. Ari Savela ja Veikko Vahtera todentavatkin osuvasti kirjoituksissaan, ettei yhdenvertaisuusperiaatteella olisi minkäänlaista arvoa, mikäli yhtiö ei tuottaisi voittoa.⁸⁷ Tärkein kysymys lieneekin, missä tilanteissa ja missä laajuudessa yleislausekkeen tarkoitettua epäoikeutettua etua on mahdollista perustella yhtiön edun tavoitteluna?

OYL 1:5:ssä mainittu yhtiön toiminnan etu on ymmärretty lain valmistelutöissä ja oikeuskirjallisuudessa yhtä suureksi kuin kaikkien osakkeenomistajien etu. Hallituksen esityksessä nimenomaisesti mainitaan, että *”toimiminen yhtiön edun mukaisesti merkitsee yhtiön johdolle asetettua velvollisuutta yhtiötä ja viime kädessä kaikkia osakkeenomistajia kohtaan”* ja jollei yhtiöjärjestyksessä ole toisin määrätty, *”tarkoituksena on, että liiketoiminta tuottaa osakkeenomistajille etua yhtiön välityksellä”*.⁸⁸ Lisäksi oikeuskirjallisuudessa ajatusta on vahvistettu toteamalla, ettei yhtiöllä itsellään voi olla sellaista intressiä, joka ei olisi samaistuttavissa osakkeenomistajien etuun.⁸⁹ Yhtiön oikeushenkilöllisyys on siis ymmärrettävä apuvälineeksi, joka mahdollistaa henkilöiden yhteenliittymän välityksellä taloudellisten päämäärien saavuttamisen yhden toimijan nimissä.⁹⁰

Vahteran esittämän teesin mukaan yleislauseketta on lähtökohtaisesti pidettävä sekä yhtiön toiminnan tarkoituksena että yhdenvertaisuusperiaatteen ilmentymänä. Tämän ajatuksen pohjalta yhtiön toiminnan rikkomista voidaankin luonnehtia yleislausekkeen rikkomisen erityistapaukseksi. Kun OYL 1:7:n yleislausekkeessa mainitaan *”joka on omiaan tuottamaan osakkeenomistajille tai muulle epäoikeutettua etua yhtiön tai toisen osakkeenomistajan kustannuksella”*, Vahtera tulkitsee tämän niin, että yhtiön kannalta haitalliset liiketoimet voidaan tulkita yhdenvertaisuusperiaatteen vastaisiksi. Tämän

⁸⁷ Savela DL (2010), s.17–18; Vahtera (2011), s.168–169.

⁸⁸ HE 109/2005 s.41.

⁸⁹ Taxell (1961), s.16–17.

⁹⁰ 90Pönkä (2012), s.321.

perusteella hän korostaa OYL 1:5 merkityksen nostamista vähemmistösuojan avainnormiksi yhdenvertaisuusperiaatteen rinnalle.⁹¹

Olennaista on huomata, että Vahtera erottelee yhdenvertaisuusperiaatteen soveltamistapoja yhtiön liiketoiminnallisten ja sisäisten päätösten kesken. Analyysin mukaan yhdenvertaisuusperiaate sisältyy automaattisesti yhtiön edun normittavaan periaatteeseen, kun yhtiön toimenpide koskee liiketoiminnallisia päätöksiä. Ajatus tästä kumuloituu lauseeseen ”yhtiön edun toiminnan edellytyksenä on yhdenvertaisuusperiaatteen noudattaminen”. Lisäksi Vahtera katsoo, että enemmistön kantaessa suurempaa taloudellista riskiä yhtiössä sillä on perusteltu syy käyttää joissakin tilanteissa asemaansa hyväksi. Kaikkia enemmistöosakkeenomistajien toimenpiteitä ei siis voida aina automaattisesti luokitella määräysvallan väärinkäytöksi, sillä tämä ei edesauttaisi yhtiön yhteisen edun eli taloudellisen hyödyn saavuttamista pitkällä aikavälillä.⁹² Toisin sanoen Vahtera näkee, että mikäli yhtiön toimenpide on perusteltavissa aiheellisin taloudellisin syin, OYL 1:5 syrjäyttää yleislausekkeen. Asian laita on erilainen yhtiön sisäisessä päätöksenteossa, jossa yhdenvertaisuusperiaatteella nähdään olevan itsenäistä merkitystä. Sellaisten yhtiön sisäisten päätösten tarkoitus, kuten muun muassa varojenjako koskevat tilanteet, ovat pääsääntöisesti aina yhtiön edun mukaisia. Niiden yhdenvertaisuusperiaatteen oikeudellisuutta joudutaan kuitenkin tarkastelemaan aina tapauskohtaisesti.⁹³

Ari Savela kritisoi Vahteran analyysia korostamalla, että epäoikeutetun edun perustelu yhtiön edulla nostaisi enemmistöosakkeenomistajien määräysvallan väärinkäyttötilanteiden todennäköisyyttä. Mikäli yleislauseketta tulkittaisiin Vahteran näkökulmasta käsin, enemmistöosakkeenomistajilla olisi aina mahdollisuus perustella vähemmistöä syrjivää käytöstä voitontuottotarkoituksella.⁹⁴ Tämä puolestaan vesittäisi koko yhdenvertaisuusperiaatteen oikeudenmukaisuuden tavoittelun ja pitkällä aikavälillä vähentäisi sijoittajien mielenkiintoa sijoittaa pienempiä pääomaeriä yhtiöiden toimintaan. Savela puoltaa näkemystä, jonka mukaan yhdenvertaisuusperiaatteesta poikkeamisen on oltava mahdollista, jotta yhtiöille voitaisiin taata joustavuutta muuttuvissa liiketoiminnallisissa olosuhteissa. Poikkeuksille on kuitenkin oltava aina aiheellinen ja perusteltavissa oleva syy. Mikäli toimenpide sisältää pitkää ja systemaattista

⁹¹ Vahtera (2011), s.168–169.

⁹² Vahtera (2011), s.239.

⁹³ Vahtera (2011), s.166–172.

⁹⁴ Savela DL (2010) s.17–18.

yhdenvertaisuusloukkausta, voi olla, ettei asianmukaista perustetta epäoikeutetun edun tuottamiselle löydy lainkaan.⁹⁵ Perustellun ja aiheellisen syyn tunnusmerkkien yksityinen kuvaaminen on kuitenkin mahdotonta, joten tilaa on annettava kokonaisvaltaiselle ja tilannekohtaiselle harkinnalle. Tulkintakysymyksiä arvioitaessa huomioon on otettava myös edellisessä luvussa käsitellyjä epäoikeutetun edun kriteerejä.

Vaikka yhdenvertaisuusperiaatteen pääasiallisena tehtävänä on suojata vähemmistöosakkeenomistajia enemmistöosakkeenomistajien ja johdon määräysvallan väärinkäytöksiltä, on kuitenkin huomattava, ettei tarkoituksena ole siirtää enemmistön valtaa vähemmistölle. Päätavoitteena voidaankin pitää kohtuullisen tasapainon löytämistä yhtiön liiketaloudellisten etujen ja vähemmistön aseman kesken.⁹⁶ Oikeuskirjallisuudessa on myös puollettu sitä näkökantaa, että ratkaisu kyseisen tasapainon saavuttamiseen on pyrittävä toteuttamaan vähemmistöä vähiten rasittavalla tavalla.⁹⁷ Toisin sanoen on tavoiteltava niin sanottua pareto-tehokkuutta, jossa ”päättös on kaikkien osakkeenomistajien etujen mukainen, eikä vastaavaan päämäärään voitaisi päästä sellaisella tavalla, joka kohtelee osakkeenomistajia tasapuolisemmin. Lisäedellytyksesi voidaan asettaa se, että yhdenkään osakkeenomistajan omistuksen arvo ei päätöksen takia alene.”⁹⁸

3.4 Yhdenvertaisuutta loukkaavien päätösten sallittavuus

Yhteenvedona voidaan todeta, että yhdenvertaisuusperiaatteesta on poikkeuksellisin perustein mahdollista poiketa. Poikkeaminen edellyttää epäoikeutetun edun kärsijältä suostumusta tai aiheellista ja perusteltua syytä loukkaukselle. OYL 5:29.3:ssa nimenomaisesti säädetään, että ”yhtiökokous ei saa tehdä 1 luvun 7 §:ssä tarkoitetun yhdenvertaisuusperiaatteen vastaista päätöstä ilman sen osakkeenomistajan suostumusta, jonka kustannuksella epäoikeutettua etua annetaan”. Näin ollen poikkeukset yhdenvertaisuusperiaatteesta ovat mahdollisia, mikäli osakkeenomistaja antaa siihen suostumuksen ja mikäli hänen voidaan katsoa saavan oikeat ja riittävät tiedot päätöksen tai toimenpiteen luonteesta.⁹⁹ Osakeyhtiölaissa ja oikeuskirjallisuudessa ei ole kuitenkaan

⁹⁵ Savela DL (2010), s.17–18.

⁹⁶ Savela DL (2010), s.18.

⁹⁷ Huttunen (1984), s.427; Nerep (2003), s.298.

⁹⁸ Airaksinen ym. (2007), s.29.

⁹⁹ Pönkä (2012), s.306–307.

tarkasti määritelty, millaisessa muodossa ja minä ajankohtana osakkeenomistajan on annettava suostumuksensa.

Tapauksessa KKO 1947 II 263 on katsottu, että osakkeenomistajan yhtiökokouksen jälkeistä allekirjoitusta yhtiökokouksen pöytäkirjassa oli pidettävä sitovana tahdonilmaisuna suostumuksesta yhdenvertaisuusperiaatteen loukkaukseen. Oikeuskirjallisuudessa on lisäksi pohdittu, voidaanko sopimusoikeudellista konkludenttista sopimista¹⁰⁰ soveltaa OYL 5:29.3:n suostumuksen muotona.¹⁰¹ Jotta konkludenttista sopimusta voitaisiin pitää solmittuna yhtiöoikeuden alalla, siltä edellytetään samanlaisia perusteluja kuin sopimusoikeudellisissa tapauksissa. Suostumuksen kohteelta vaaditaan näin ollen pysyvyyttä ja jatkuvuutta. Toiminnan luonne on pystyttävä todentamaan suunnitteluksi ja järjestelmälliseksi.¹⁰² Myös tapauksessa KKO 1984 II 148 on vahvistettu näkemys siitä, että osakkeenomistajan konkludenttinen suostumus on mahdollinen. Tapauksessa osakkeenomistaja ei vastustanut tietyn asian käsittelemistä yhtiökokouksessa kokouskutsun puutteellisuuksista huolimatta.

Toisaalta oikeuskirjallisuudessa on myös katsottu, ettei konkludenttista suostumusta ole pidettävä tavoiteltavana tahdonilmaisun muotona. Tämä johtuu siitä, että konkludenttinen suostumus saattaa monissa tilanteissa aiheuttaa väärinymmärryksen, ja osakkeenomistaja voi jälkikäteen turvautua OYL 21:1:n mukaiseen yhtiökokouspäätöksen moiteoikeuteen.¹⁰³ Yllä mainittu vesittäisi luottamuksen yhtiön sopimusten pysyvyyteen muiden markkinatoimijoiden silmissä ja voisi pahimmassa tapauksessa aiheuttaa epätoivottavia vaikutuksia koko yhtiön taloudelliseen toimintaan. Esimerkiksi tapauksessa KKO 6.9.1965 n:o 1873:ssa on katsottu, ettei erehdyksessä annettua osakkeenomistajan suostumusta ole tarkoitus pitää sitovana.

Oikeuskirjallisuudessa Ville Pönkä toteaaakin osuvasti, että edellä mainituissa tulkintakysymyksissä huomiota on aina kiinnitettävä tilanteen kokonaisharkintaan. Perussääntönä on kuitenkin pidettävä sitä, että mitä suuremmasta yhdenvertaisuusloukkauksesta on kyse, sitä selkeämpää suostumuksen muotoa käsillä olevaan toimenpiteeseen osakkeenomistajalta voidaan vaatia.¹⁰⁴

¹⁰⁰ Konkludenttisella sopimisella tarkoitetaan sopimistapaa, jossa sopimusosapuolten katsotaan solmivan pätevän sopimuksen hiljaisella hyväksymisellä. Hemmo (2003), s.133–137.

¹⁰¹ Kyläkallio ym. (2008), s.550.

¹⁰² Villa (2006), s.77–78.

¹⁰³ Kyläkallio ym. (2008), s.173.

¹⁰⁴ Pönkä (2012), s.309.

4 YHTIÖKOKOUKSEN PÄÄTÖKSEN MOITTIMINEN

4.1 Edellytykset moitekanteen nostamiselle

Osakkeenomistajalla on oikeus moittia yhtiökokouksen päätöstä, mikäli asian käsittelyssä ei ole noudatettu menettelyä koskevia osakeyhtiölain säännöksiä tai yhtiöjärjestyksen määräyksiä ja virhe on voinut vaikuttaa päätöksen sisältöön tai muuten osakkeenomistajan oikeuteen. Oikeuskirjallisuudessa kyseisen tyyppistä virhettä kutsutaan muotovirheeksi. Moitekanteen voi myös nostaa, jos päätöstä pidetään muuten OYL:n tai yhtiöjärjestyksen vastaisena (asiavirhe) (OYL 21:1). Osakkeenomistajan päätöksen moittimisella tarkoitetaan tässä yhteydessä kannetta, jonka avulla on mahdollista tehdä yhtiökokouksen päätöksestä pätemätön.¹⁰⁵ OYL 21:2:n mukaan moitekanne on nostettavissa kolmen kuukauden sisällä päätöksen tekemisestä. Tilanteessa, jossa kannetta ei nosteta määräajassa, päätöstä pidetään toistaiseksi voimassa olevana eli toisin sanoen pätevänä. Kolmen kuukauden kestäväällä moitekanteen määräajalla lainsäätäjä on pyrkinyt vähentämään yhtiökokouksen päätösten pysyvyyteen liittyvää epävarmuutta ja edistämään yleisesti liiketoiminnan sujuvuutta. Lisäksi lain esitöissä on todettu, ettei aikaisemman VOYL:n vuoden kestäväällä moiteoikeuden kanneajan määräajalla ollut käytännössä merkitystä osakkeenomistajan oikeussuojaan.¹⁰⁶

Osakeyhtiölain sanallisesta tulkinnasta sekä lain esitöistä käy selväksi, että moiteoikeus kuuluu yksinomaisesti osakkeenomistajalle. Tästä seuraa, ettei moiteoikeutta voida katsoa olevan esimerkiksi yhtiön johdolla, yhtiön edustajalla, tilintarkastajalla, velkojalla tai yhtiön muulla sopimuskumppanilla. Lähtökohtaisesti yhtiöllä itsellään ei myöskään voida katsoa olevan moiteoikeutta yhtiökokouksen päätöstä vastaan. Näin ollen yhtiö ei voi itse vaatia päätöksen muuttamista.¹⁰⁷ Moiteoikeus on siten puhtaasti osakkeenomistajien oikeussuojamekanismi, ja oikeus moittia yhtiökokouksen päätöstä on sidottuna osakkeisiin liittyviin hallinnoimisoikeuksiin.

OYL 21:1:n mukaan pätemättömyysperusteet moitekanteen nostamiselle voidaan jakaa muoto- ja asiavirheisiin. Moitteenvaraisia virhetyppejä luokitellaan laissa ja oikeuskirjallisuudessa lähinnä selvyuden vuoksi, sillä niiden oikeudellisilla vaikutuksilla

¹⁰⁵ HE 109/2005 vp., s.191.

¹⁰⁶ HE 109/2005 vp., s.191.

¹⁰⁷ Kyläkallio ym. (2012), s.490.

ei ole käytännössä merkitystä yhtiökokouksen päätöksen pätemättömyyteen. Toisin sanoen molemmilla virhetyypeillä on perusteltavin edellytyksin mahdollista saada yhtiökokouksen päätöksen pätemättömäksi saattaminen taikka osittainen päätöksen sisällöllinen muuttuminen.¹⁰⁸

Lähtökohtaisesti muotovirheellä tarkoitetaan sitä, mitä OYL 5:15:ssä säädetään muotovaatimusten sivuuttamisesta. Mikäli yhtiökokouksen päätöksessä ei ole noudatettu OYL:n mukaisia säännöksiä ja menettelyjä yleisesti, taikka mikäli yhtiöjärjestyksen sääntöjä voidaan katsoa rikotuksi, päätös voidaan saattaa voimaan vain, jos siihen saadaan suostumus niiltä osakkeenomistajilta, joita laiminlyönti koskee. Pääsääntöisesti muotovirheet koskevat siis niitä poikkeamia OYL:stä, jotka sääntelevät yhtiökokouksen ulkonaista kulkua eli yhtiökokouksen päätöksenteolle säädettyä ja määrättyjä sääntöjä ja normeja. Muotovirheenä pidetään esimerkiksi yhtiökokouksutsussa nimitettyä väärää kokouksaika tai -paikkaa, yhtiökokouksen puheenjohtajaksi esteellisen jäsenen nimeämistä taikka äänestystuloksen virheellisyyttä.¹⁰⁹ Arvioitaessa muotovirheen sisältöä ja olennaisuutta huomiota ei kiinnitetä päätöksen sisällön oikeudellisuuteen sinänsä. Keskeistä on, onko muotovirhe voinut itsessään johtaa virheellisesti yhtiökokouksen päätökseen tai voidaanko sen katsoa johtaneen osakkeenomistajien oikeuksien väärentymiseen. On kuitenkin huomattava, että merkittävä ja oleellinen muotovirhe saattaa johtaa tilanteeseen, jossa minkäänlaista yhtiökokouksen päätöstä ei voida katsoa syntyneen. Tällöin kyseessä on niin sanottu olemattomuustilanne.¹¹⁰ Esimerkiksi KKO 12.2.1968 n:o 391¹¹¹ ratkaisussa katsottiin, että koska kaikki osakkaat eivät olleet saaneet kokouksutsua, kysymys ei ollut enää varsinaisesta muotovirheestä. Ratkaisussa tilanne tulkittiin olemattomuustilanteeksi. Kokouksutsujen rajallinen ja puutteellinen lähetys osakkeenomistajille johti siis siihen, että oikeudellisesti yhtiökokousta ei voitu katsoa pidetyksi lainkaan eikä näin ollen mitään päätöstä voitu katsoa syntyneeksi.

Tilanteissa, joissa yhtiökokouksen kulussa ei seurata OYL:n ja yhtiöjärjestyksen mukaisia sääntöjä, kaikkien asiakirjojen osalta ei voida kuitenkaan automaattisesti olettaa pätemättömyysvaikutusta. Niin kuin on todettu, muotovirheeltä vaaditaan aina asiallista merkitystä. Olennaista muotovirheen arvioinnin kannalta on se, oliko virheellä suoraa

¹⁰⁸ Kyläkallio ym. (2012), s.487.

¹⁰⁹ Kyläkallio (1970), s.23–24.

¹¹⁰ HE 109/2005 vp. s.191–192.

¹¹¹ OYL 21 luvun säännökset vastaavat eräitä poikkeuksia lukuun ottamatta VOYL 9:17:ää. Tämän vuoksi työssä hyödynnetään laajasti vanhan osakeyhtiölain aikaista oikeuskäytäntöä ja oikeuskirjallisuutta.

vaikutusta yhtiökokouksen päätökseen. Mikäli moiteoikeudenkäynnissä voidaan osoittaa, että virheellä oli vaikutusta yhtiökokouksen lopputulokseen eli yhtiökokouksen tulos olisi tai olisi voinut saada toisenlaisen sisällön ilman kyseistä virhettä, päätös voidaan julistaa pätemättömäksi.¹¹² Esimerkiksi tapauksessa KKO 2007:42 yhdistyksen kokouspäätös todettiin pätemättömäksi, sillä hallituksen jäsenhakemusta koskevan muotovirheen vuoksi kokouskutsu lähetettiin ainoastaan jäsenluetteluu otetuille jäsenille. Ratkaisussa KKO katsoi, että kokoukseen kutsumatta jättäminen tai kokoukseen osallistumisen estäminen on lähtökohtaisesti olennainen menettelyvirhe. Kokouksen päätökset julistettiin mitättömiksi. Toisaalta tapauksessa KKO 1987:136 muotovirheen ei katsottu vaikuttavan yhtiökokouksen päätökseen, vaikka yhtiökokouskutsussa ei nimetty yhtiökokouksen pitopaikkaa. Lisäksi varsinainen yhtiökokous pidettiin yhtiön kotipaikkakunnan ulkopuolella. KKO:n ratkaisuun vaikutti se, että muotovirheestä huolimatta kaikki osakkeenomistajat saapuivat yhtiökokoukseen. Näin ollen muotovirheellä ei voitu katsoa olevan asiallista merkitystä tapaukseen ja kantajan moitekanne päätöksen pätemättömyydestä hylättiin.

Asiavirheillä tarkoitetaan puolestaan OYL 21:1.1:n mukaan tilanteita, joissa yhtiökokouksen päätös on sisällöltään sellainen, ettei sitä olisi saanut tehdä OYL:n yleisten sääntöjen ja periaatteiden taikka yhtiöjärjestyksen mukaan. Oikeuskirjallisuudessa on katsottu, että lähtökohtaisesti kaikkia OYL:n 1 luvun osakeyhtiöoikeudellisten periaatteiden vastaisia päätöksiä voidaan pitää asiavirheinä, vaikkei laissa niin sananmuotoisesti määrätä.¹¹³ Tyypillisiä esimerkkejä asiavirheistä ovat säädettyä suuremman tai pienemmän voiton jakaminen tai esteellisten hallitusjäsenien valitseminen.

Koska OYL 1:7 on yksi tärkeimmistä osakeyhtiöoikeudellisista periaatteista, on selvää, että yhdenvertaisuusperiaatteen rikkominen kelpaa OYL 21:1:n mukaiseksi yhtiökokouspäätöksen moiteperusteeksi. Käytännössä kantaja turvautuu tähän moiteperusteeseen ainoastaan tilanteissa, joissa on mahdotonta perustella moitekannetta tiettyyn yksittäiseen OYL:n säännökseen tai yhtiöjärjestyksen periaatteeseen vedoten. Pönkä kuvaileekin tätä moiteperustetta osuvasti eräänlaiseksi ”varaventiilisäännökseksi”.¹¹⁴ Moitekanteen perustaminen OYL 1:7:än on siis mahdollista, kun osakkeenomistajan mielestä päätös on omiaan tuottamaan tälle

¹¹² Kyläkallio ym. (2012), s.487–488.

¹¹³ Kyläkallio ym. (2012), s.488.

¹¹⁴ Pönkä (2012), s.409

yhdenvertaisuusperiaatteessa mainittua epäoikeutettua etua.¹¹⁵ Kanteen nostaminen OYL 1:7:n perusteella on kuitenkin mahdotonta, mikäli yhtiökokouksen liiketoimintapäätös osoittautuu jälkeenpäin osakkeenomistajien kannalta epäedulliseksi. Jotta yhdenvertaisuusrikkomukseen nojautuvan moitekanteen voisi nostaa, edellisessä luvussa mainitut, yhdenvertaisuusperiaatteen loukkaamiselle tyypilliset tunnusmerkit on pystyttävä osoittamaan tapahtuneeksi.¹¹⁶

Yhdenvertaisuusperiaatteen loukkausten osalta on aiheellista lisätä, että näyttötaakka moiteoikeudenkäynnin aikana on lähtökohtaisesti OYL 1:7:än vetoavalla osakkeenomistajalla. Koska yhdenvertaisuusperiaatteen loukkausta on aina helppo perustella ainakin näennäisellä yhtiön edulla ja OYL 1:7:n mukaista rikkomusta on sinänsä haastavaa näyttää toteen, tuomioistuin voi jossakin tilanteessa puuttua tällaisiin tilanteisiin vähemmistömyönteisellä näyttövaatimuksella. Tilanteissa, joissa vähemmistö pystyy riittävin perusteluin osoittamaan enemmistöosakkeenomistajien syyllistyneen OYL 1:7:n rikkomukseen, todellinen näyttötaakka voidaan siirtää vastaajalle. Taloudellisesta näkökulmasta tarkasteltuna yhtiöllä ja enemmistöosakkeenomistajilla voidaan yleisesti olettaa olevan paremmat lähtökohdat osoittaa tuomioistuimessa, että kiistankohteena olevan toimenpiteen pääasiallisena tarkoituksena oli yhtiön edun lisääminen.¹¹⁷

Selvyyden vuoksi on todettava, että asiavirheen on rikottava nimenomaisesti laissa säädetyllä tavalla osakeyhtiölakia tai yhtiöjärjestystä. Osakkeenomistajalla ei voida katsoa olevan OYL 21:1:n moiteoikeutta, jos kyse on esimerkiksi muun lain, kuten esimerkiksi arvopaperimarkkinalain sopimusoikeudellisten periaatteiden rikkomisesta.¹¹⁸ Lain esitöissä ja oikeuskirjallisuudessa on kuitenkin katsottu, että yhtiökokouksen pätemättömyyteen on mahdollista vedota yhtiöoikeudellisten periaatteiden ohella myös ”yleisten sääntöjen” perusteella.¹¹⁹ Yhtiökokouksen päätöksen pätemättömyysperusteita OikTL 36 §:n nojalla käsitellään tarkemmin luvussa viisi.

¹¹⁵ Airaksinen ym. (2010), s.730.

¹¹⁶ Pönkä (2012), s.409.

¹¹⁷ Pönkä (2012), s.410–411.

¹¹⁸ Airaksinen ym. (2010), s.727–728

¹¹⁹ HE109/2005 vp. s.191.

4.2 Yhtiökokouspäätöksen mitättömyys OYL 21:2:n mukaan

Osakeyhtiölain 21:2:ssa säädetään tilanteista, joissa yhtiökokouksen päätöksiä rasittaa OYL 21:1.1:n mukainen pätemättömyysperuste, mutta joiden virheellisyys on niin olennainen, ettei perusteeseen voida lain mukaan vedota määräajassa.¹²⁰ OYL 21:2:ssa kyse on siis mitättömyysperusteiden normittamisesta. Säännöksen mukaan OYL 21:1.1:ssä tarkoitettu yhtiökokouksen päätös on mitätön, jos:

1) ”kokoukseen ei ole toimitettu kutsua taikka kokouskutsua koskevia säännöksiä tai määräyksiä on olennaisesti rikottu;

2) päätökseen vaaditaan 5 luvun 29 §:n 1 tai 2 momentissa tarkoitettu osakkeenomistajan suostumus, jota ei ole saatu;

3) päätös on selvästi 1 luvun 7 §:ssä tarkoitettun yhdenvertaisuusperiaatteen vastainen eikä 5 luvun 29 §:n 3 momentissa tarkoitettua osakkeenomistajan suostumusta ole saatu; taikka

4) päätöstä ei olisi lain mukaan saanut tehdä edes kaikkien osakkeenomistajien suostumuksella.

Tällaiseen päätökseen ei sovelleta, mitä 1 §:n 2 momentissa säädetään moitekanteen nostamisesta määräajassa. Sulautumis- tai jakautumispäätöstä koskevaa kannetta ei kuitenkaan voida nostaa, kun yli kuusi kuukautta on kulunut sulautumisen tai jakautumisen rekisteröimisestä.”

OYL 21:2.1:ssä säädettyjen kokouskutsuun liittyvien rikkomusten on oltava kuitenkin olennaisia, jotta yhtiökokouksen päätöstä voitaisiin pitää mitättömänä. Kokouskutsun olennaisena rikkomisena pidetään esimerkiksi kutsun julkaisemista paikallisessa lehdessä, vaikka se olisi pitänyt lähettää osakkeenomistajille kirjeitse tai tilanne, jossa kutsun antaneella henkilöllä ei ollut siihen oikeutta.¹²¹ Kokouskutsua koskevia määräysten olennaisuusrikkomuksia on arvioitava aina tapauskohtaisesti. Mikäli kokouskutsua käsittelevä rikkomus on vähäinen, päätöstä on pidettävä moitteenvaraisesti pätemättömänä OYL 21:1:n mukaisesti. Lain esitöissä nimenomaisesti lausutaan, että virhe ei voi johtaa mitättömyyteen, mikäli se ei ole vaikuttanut päätöksen sisältöön tai muuten osakkeenomistajan oikeuteen.¹²² Tapauskohtaista arviointia suoritettaessa on muistettava, että vastaavasti tilanteissa, joissa kokouskutsua rasittaa karkea ja olennainen virhe, kyseessä saattaa olla yhtiökokouspäätöksen olemattomuustilanne.

¹²⁰ HE 109/2005 vp. s.192

¹²¹ Kyläkallio ym. (2012), s.494.

¹²² HE 109/2005 vp., s.191.

OYL 21:2.1:n momentin toisessa kohdassa säädetään puolestaan tilanteista, joissa yhtiökokous on tehty ilman OYL 5:29:n kaikkien taikka tiettyjen siihen vaadittavien osakkeenomistajan suostumusta. Kyseisessä pykälässä suostumuksen hankkiminen on liitetty seuraavanlaisiin päätöksentekotilanteisiin: OYL 13:9:n tarkoitetulla yhtiöjärjestyksen määräyksellä osakkeenomistajan oikeutta yhtiön voittoon tai nettoomaisuuteen vähennetään, osakkeenomistajan maksuvelvollisuutta yhtiötä kohtaan lisätään, lunastus- (OYL 3:7) tai suostumuslausekkeella (OYL 3:8) rajoitetaan osakkeenomistajan oikeutta hankkia osakkeita, OYL 9:3.3:ssa tarkoitetulla tavalla osakkeenomistajan etuoikeutta osakeannissa rajoitetaan, OYL 13:7:ssä tarkoitetulla tavalla rajoitetaan oikeutta vähemmistöosinkoon, OYL 15:10:ssä säädetty lunastusehto liitetään osakkeenomistajan osakkeeseen, OYL 22:9:ssä tarkoitetulla tavalla rajoitetaan yhtiön vahingonkorvausoikeutta, samanlajisten osakkeiden tuottamien oikeuksien keskinäistä suhdetta muutetaan ja muutos koskee osakkeenomistajan osaketta, tai osakkeita lunastetaan OYL 15:6:n sääntöjen mukaisesti suunnatusti ja siihen ei ole saatu osakkeenomistajan suostumusta.¹²³

Oikeuskirjallisuudessa on ollut paljon keskustelua siitä, missä vaiheessa osakkeenomistajan OYL 5:29:n mukainen suostumus on annettava, jotta yhtiökokouksen päätöstä ei pidettäisi mitättömänä. Kyläkallio ja Iirola ovat kirjoituksissaan tulkinneet, ettei päätös voi päteväytyä yhtiökokouksen jälkeen annetun suostumuksen perusteella. Tätä näkemystä on perusteltu sillä, ettei yhtiökokouksen päätöstä voida katsoa syntyneeksi ilman osakkeenomistajan suostumusta päätöksentekohetkellä.¹²⁴ Airaksinen, Pulkkinen ja Rasinaho ovat puolestaan tulkinneet, että osakkeenomistajan suostumusta on mahdollista hakea jälkikäteen. Jälkimmäistä tulkintatapaa on perusteltu lainsäätäjän tarkoituksella käytännön tarpeisiin dynaamisessa liiketoimintamaailmassa.¹²⁵ Pönkä samaistuu viimeisimpänä mainittuun tulkintalinjaan vahvistamalla näkemystä sopimusoikeudellisilla perusteilla. Koska myös sopimusoikeudellinen pätemättömyys voi korjaantua jälkikäteen annetun tahdonilmaisun tai passiivisuuden vuoksi, näkemys, jonka mukaan osakkeenomistajan jälkikäteinen suostumus on oikeudellisesti pätevä, on sopimusoikeudellisten oppien kanssa.¹²⁶ Näin ollen Kyläkallio-Iirola-Kyläkallion tulkintakäsitys on tulkittava lähtökohtaisesti virheelliseksi.

¹²³ Pönkä (2013), s.487.

¹²⁴ Kyläkallio ym. (2012), s.483

¹²⁵ Airaksinen ym. (2010), s.735–736.

¹²⁶ Pönkä (2013), s.487–488.

OYL 21:2.1:n momentin kolmannessa kohdassa viitataan puolestaan tilanteeseen, jossa yhdenvertaisuusperiaatteen rikkominen on ollut selvä ja siihen ei ole annettu loukatun osakkeenomistajan suostumusta. Lain esitöiden mukaan ilmaisu ”selvästi” ei tarkoita viittausta saadun hyödyn ja aiheutetun vahingon määrän suhteeseen, vaan siihen, että oikeudenloukkaus on tullut havaita päätöstä tehtäessä. Vastaavaa säännöstä ei ole kirjallisena esiintynyt VOYL:ssa. Momentin kolmannen kohdan lisäyksen tarkoituksena on ollut suojata yhtiön toimintaan ei-aktiivisesti osallistuvia osakkeenomistajia heidän etujensa vastaisilta yhtiökokouksen päätöksiltä. Käytännössä OYL 21:2.1:n kolmannen kohdan soveltaminen tulee kysymykseen, kun kyse on tahallisesta yhdenvertaisuusperiaatteen loukkauksesta. Tilanteita, joissa yhtiön varoja siirretään perusteetta ”illojaalilla” tavalla muille osakkeenomistajille, voidaan lähtökohtaisesti pitää selvänä yhdenvertaisuusperiaatteen loukkaamisena. Esimerkkinä illojaalista varojen siirtämisestä voidaan pitää erisuuruisen osingon jakamista samalajisille osakkeille.¹²⁷

Aikaisemmissa luvuissa todettiin, että OYL 1:7:n aineellisen puolen rikkomuksen todistaminen on hyvin haasteellista, sillä tilanne on miltei aina mahdollista naamioida yhtiön edulla. Näin ollen voidaan todeta, että OYL 21:2.1:n 3 kohdalla viitataan yhdenvertaisuusperiaatteen muodollisen puolen rikkomuksiin. Tätä olettamusta vahvistavat lain esityöt, joissa nimenomaisesti mainitaan, että mikäli OYL 1:7:n rikkomista pidetään tulkinnanvaraisena, päätös on moitittavissa kolmen kuukauden määräajassa.¹²⁸ Näin ollen voidaan todeta, että pelkästään OYL 5:29:n mukainen osakkeenomistajan suostumuksen puuttuminen ei automaattisesti aiheuta päätöksen mitättömyyttä. Tilannetta on aina arvioitava sen perusteella, kuinka selvästä yhdenvertaisuusperiaatteen loukkauksesta on kyse.¹²⁹

OYL 21:2.1:n neljännessä kohdassa viitataan sellaisiin mitättömyystilanteisiin, joissa päätöstä ei olisi saanut saattaa voimaan edes kaikkien osakkeenomistajien suostumuksella. Tällainen mitättömyysperuste tulee kyseeseen esimerkiksi tilanteessa, jossa yhtiökokous on päättänyt jakaa enemmän voittoa, mitä yhtiö olisi voinut sallia pysyäkseen maksukykyisenä. Edelleen momentin neljättä kohtaa on sovellettava, mikäli yhtiö on päättänyt hankkia omia osakkeita OYL 13 luvun säännösten vastaisesti. Poikkeuksellisesti sulautumis- ja jakautumispäätöksissä ei voida soveltaa 21:2:n tarkoittamia mitättömyyssääntöjä, sillä lainsäätäjä on halunnut vähentää sopimusten

¹²⁷ HE 109/2005 vp. s.192.

¹²⁸ Pönkä (2012), s.410.

¹²⁹ Kyläkallio (2012), s.495.

sitovuuteen liittyvää epävarmuutta olennaisten liiketoimintapäätösten osalta. Esimerkiksi huolimatta siitä, että sulautumis päätöstä rasittaisi 21:2.1:n 1 kohdan virhepäätös, sitä ei voida pitää mitättömänä, mikäli kannetta ei ole nostettu kuuden kuukauden sisällä sulautumisen täytäntöönpanon rekisteröimisestä. Sama periaate pätee vastaavasti jakautumistilanteisiin. Määräaikojen asettamiseen on vaikuttanut sulautumisdirektiivin¹³⁰ 22 artiklan 1 kohdan c-alakohdan mukainen säännös, jonka mukaan sulautumis- tai jakautumis päätöstä ei voida nostaa enää kuuden kuukauden kuluessa sulautumisen tai jakautumisen rekisteröimisestä.

On tärkeää huomata ero OYL 21:2:n päätöksen mitättömyydellä ja yleisellä pätemättömyysopin mukaisella, niin sanotulla sopimusoikeudellisella mitättömyydellä. Kun sopimusoikeudelliseen mitättömyyteen voi lähtökohtaisesti vedota kuka tahansa ja mitättömyys tarkoittaa yleensä korjauskelvotonta pätemättömyyttä, saattaa OYL 21:2:ssa säädetty mitättömyys kuitenkin korjaantua ajan kuluessa, mikäli nimenomaisesti osakkeenomistaja ei reagoi kohtuullisen ajan kuluessa.¹³¹ Kuten on aikaisemmin todettu, yhtiöoikeudellisen moitekanne oikeuden katsotaan olevan vain osakkeenomistajalla.

OYL:n pätemättömät yhtiökokouksen päätökset voidaan näin ollen jakaa 1) moitteenvaivaisesti pätemättömiin päätöksiin ja 2) mitättömiin päätöksiin. Kun moitteenvaivaiset päätökset muuttuvat päteviksi, mikäli niitä ei moitita kolmen kuukauden määräajan sisällä, mitättömien päätösten pätemättömyysvaikutus on periaatteessa ajan kulumisesta riippumaton. Poikkeustilanteissa on kuitenkin mahdollista, että myös mitättömät päätökset pätevoityvät ajan kuluessa.¹³² Tällainen tilanne ei kuitenkaan tule kyseeseen, mikäli rikkomus koskee OYL 21:2.1:n neljättä kohtaa. Päätöksen pätevoityminen ei siis ole mahdollista, jos esimerkiksi yhtiökokouksessa on päätetty jakaa varoja OYL:n pakollisten säännösten taikka yhtiöjärjestyksen periaatteiden vastaisesti. OYL 21:2.1 neljännen kohdan rasittava päätös ei voi tulla päteväksi, vaikka sitä olisi jo pitkään noudatettu yhtiössä ja vaikka se olisi pistetty jo täytäntöönpanoon. Asian laitaan ei vaikuta edes se, että yhtiöjärjestyksen päätös olisi rekisteröity kaupparekisteriin. Tilanteissa, joissa yhtiökokouksen virheellinen päätös on pistetty jo täytäntöön ja sen kumoaminen on olosuhteiden pakosta mahdotonta, asianomaisille katsotaan syntyvän vahingonkorvausvelvollisuus.¹³³

¹³⁰ Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2005/56 EY, annettu 26.10.2005, pääomayhtiöiden rajat ylittävistä sulautumisista. Sulautumisdirektiivi.

¹³¹ Ämmälä (1993), s.31–33; Hemmo (2003), s.305.

¹³² Kyläkallio ym. (2012), s.492–493.

¹³³ HE 109/2005 vp. s.192; Kyläkallio ym. (2012), s.497.

Toisaalta OYL 21:2:n mukainen yhtiökokouspäätös saattaa päteviyttä, jos kyse on yhdenvertaisuusperiaatteen selvästä rikkomisesta. Tällainen mitättömyyspäätöksen päteviytyminen voi tulla kyseeseen, jos asianomaiset osakkeenomistajat ovat jättäneet reagoimatta päätökseen kohtuullisen ajan jälkeenkin. Luonnollisesti päteviytymisarviointiin vaikuttavat ajan lisäksi myös monet muut tapauskohtaiset arvioinnit. Yleisesti voidaan kuitenkin todeta, että osakkeenomistajien passiivinen käyttäytyminen tätä kohtaan tehtyjen yhdenvertaisuusperiaatteen loukkauksia vastaan saattaa aiheuttaa jopa OYL:n mukaisen mitättömän yhtiökokouksen päätöksen päteviytymisen. Jotta osakkeenomistajan oikeussuoja palvelisi osakkeenomistajan etuja täysivaltaisesti, osakkeenomistajalta edellytetään aktiivista osallistumista yhtiökokouksen toimintaan tai vähintään nopeaa reagointia yhtiökokouksen päätöksiin. Tämä on sinänsä ristiriidassa lain alkuperäisen tarkoituksen kanssa, sillä lain esitöissä nimenomaisesti korostetaan, että OYL 21:2.1:n kolmannen kohdan tarkoituksena on ollut lisätä yhtiötoimintaan passiivisesti osallistuvien osakkeenomistajien yhdenvertaisuutta. Käytäntö kuitenkin osoittaa, että osakkeenomistajilla on oltava jonkinlainen selonottovelvollisuus yhtiön asioista, jotta he voisivat reagoida heitä loukkaavia yhtiökokouksen päätöksiä vastaan. Oikeuskirjallisuudessa osakkeenomistajan selonottovelvollisuutta on perusteltu yhtiön liiketoiminnan sujuvuuden ja oikeusvarmuuden tarpeella.¹³⁴ Tämä kuitenkin osoittaa, että OYL 21:2.1:n kolmannen kohdan säännöksen lisääminen voimassa olevaan osakeyhtiölakiin ei tuo mitään olennaista hyötyä osakkeenomistajien oikeussuojan kannalta. Mikäli osakkeenomistaja ei reagoi aktiivisesti yhdenvertaisuusperiaatteen loukkaukseen, yhtiökokouksen mitätön päätös päteviytyy ajan kuluessa.

4.3 Hallituksen päätöksen moiteoikeus

Voimassa olevan osakeyhtiölain ja lain esitöiden mukaan osakkeenomistajilla on lähtökohtaisesti oikeus moittia vain yhtiökokouksen päätöksiä. Hallituksen esitöissä tätä on perusteltu sillä, että moiteoikeus hallituksen päätöksiä vastaan aiheuttaisi epätarkoituksenmukaista epävarmuutta osakeyhtiöiden päätöksentekoon ja toimintaan yleisesti. Lisäksi mahdollisuuden moittia hallituksen päätöksiä katsottiin lisäävän oikeussuojakeinojen väärinkäyttömahdollisuuksia.¹³⁵ Tämän vuoksi VOYL:stä

¹³⁴ Pönkä (2013), s.494.

¹³⁵ HE 109/2005 vp. s.30.

poikkeavasti voimassa olevan lain mukaan osakkeenomistajilla on oikeus moittia vain sellaisia hallituksen päätöksiä, jotka yhtiökokous on siirtänyt sille kuuluvassa asiassa valtuutuksen nojalla hallituksen päätettäväksi. Tällaisissa tilanteissa hallituksen päätös on siis rinnastettavissa yhtiökokouksen päätökseen ja siihen on sovellettava OYL 21:2 mitättömyysperiaatteita. Hallituksen päätöksen mitättömyydestä säädetään OYL 23:3:ssa. Moitekanteen nostamisen edellytyksenä pidetään tilannetta, jossa hallituksen päätöstä rasittaisi sellainen olennainen asiallinen virhe, niin kuin OYL 21:2:ssa säädetään. (OYL 21:3)

Sellaisia keskeisiä päätöksiä, jotka yhtiökokous on siirtänyt hallitukselle ja jotka ovat näin rinnastettavissa yhtiökokouksen päätökseen, voivat olla esimerkiksi päätös uudelle omistajalle siirtyneen osakkeen lunastamisesta yhtiölle (OYL 3:7.5), OYL 9:2:n osakeantipäätökset, päätös optio- ja muiden osakkeisiin oikeuttaviin erityisen oikeuksien antamisesta (OYL 10:2.1), OYL 11:2.1:ä koskeva osakepääoman korottamisesta rahastokorotuksena koskeva sääntely, päätös osingon jakamisesta tai varojen jakaminen vapaan oman pääoman rahastosta (OYL 13:6.2), omien osakkeiden hankkimisesta OYL 15:2.2 koskevat päätökset sekä lunastus- ja hankkimisehtoisten osakkeiden lunastamisesta tehdyt ratkaisut (OYL 15:10.3)¹³⁶

Selvyyden vuoksi on todettava, että vähäiset aineelliset virheet sekä hallituksen päätöstä rasittavat muodolliset virheet eivät anna riittävää perustetta moitekanteen nostamiselle taikka päätöksen mitättömyydelle. Jos nostetaan kanne hallituksen päätöstä vastaan OYL 21:2:n mitättömyysperusteilla, on otettava joitakin asioita huomioon. Vaikka mitättömyyteen on mahdollista vedota määrääjoista riippumatta, mitättömyys voi kuitenkin korjaantua kohtuullisen ajan kuluessa. Lain esitöissä ei määritellä tarkkaa ajanjaksoa, jonka sisällä on mahdollista vedota päätöksen mitättömyyteen. Hallituksen esitöissä kuitenkin annetaan suuntaa antavia ohjeita, joiden puitteissa voidaan arvioida kohtuullisen ajan määritelmä. Arvioitaessa sitä, onko kanne nostettu siinä ajassa, että se voidaan oikeudellisesti hyväksyä, tulee pohtia joitakin kysymyksiä. Minkä laatuinen rikkomus on? Kuinka vakavasta rikkomuksesta on kyse? Milloin osakkeenomistaja on tullut tietoisuuteen rikkomuksesta? Entä millaiset mahdollisuudet hänellä on ollut saada tietoa häntä loukkaavasta päätöksestä? Kun punnitaan kohtuullisen ajan määritelmää, on aina kiinnitettävä huomiota nykyisiin dynaamisiin liiketoimintaolosuhteisiin. Esimerkiksi tilanteissa, jossa yhtiökokouksen valtuutuksen nojalla tehty hallituksen päätös on

¹³⁶ HE 109/2005 vp. s.193.

koskenut osakeantia, huomioon on otettava, että osakeannit selostetaan aina OYL 8 luvun mukaisesti vuosittain toimintakertomuksissa. Toisaalta, mikäli päätöksen lainvastaisuus on ollut vakava, päätöksen pätemättömyydeltä ei voida estyä.¹³⁷ Pönkän tulkintojen mukaan eräänlainen ”takarajasääntöanalogia” kohtuullisen ajan määrittämisessä on mahdollista ammentaa laista velan vanhentumisesta (VanhL 728/2003). VanhL 7:1.1:n mukaan sopimusrikkomukseen perustuvassa hyvityksessä vahingonkorvauksen vanhentumisaika alkaa kulua siitä, ”kun ostaja on havainnut virheen tai puutteen kaupan kohteessa tai kun muu velkojana oleva sopijapuoli on havainnut virheellisyyden sopimuksen täyttämässä taikka hänen olisi pitänyt se havaita”.¹³⁸ Näin ollen voidaan todeta, että yksiselitteisen kohtuullisen ajan määrittäminen on hankalaa. Huomiota on kiinnitettävä aina tilanteen kokonaiskuvaan, ja jokaista tapausta on arvioitava tapauskohtaisesti.¹³⁹

Yleisesti voidaan katsoa, että OYL 23:3:n lisäys voimassa olevaan osakeyhtiölakiin on lisännyt osakkeenomistajien suojaa. Osakkeenomistajien yhdenvertaisuuden kannalta on tärkeää, että heillä on mahdollisuus reagoida myös selvästi yhdenvertaisuutta loukkaaviin hallituksen päätöksiin. Koska hallituksen päätöksen moiteoikeudet on perusteellisesti rajattu OYL 21:2 2–4:ssä mainittuihin karkeisiin ja vakaviin rikkomuksiin, osakkeenomistajien oikeusasemaa on näin ollen onnistuttu ylläpitämään aiheuttamatta varsinaista haittaa yhtiön liiketoimintaoikeudelliselle toiminnalle.

4.4 Moiteoikeuden kesto ja katkaiseminen

Osakeyhtiöoikeudellisten sääntöjen mukaisesti moiteoikeuden voidaan katsoa alkavan siitä hetkestä, kun henkilöstä tulee OYL 3:2.1:n mukaisesti osakkeenomistaja. Toisaalta on todettu, että osakkeenomistajalla on oikeus moittia yhtiökokouksen päätöstä, vaikka päätös olisi tehty ennen tätä ajankohtaa. Toisin sanoen tilanteissa, joissa osakkeiden siirtäjä huomaa, että yhtiökokous on loukannut esimerkiksi hänen edeltäjänsä yhdenvertaisuutta ilman hänen suostumustaan, uuden osakkeenomistajan oikeussuojan mukaan hän voi puuttua tähän nostamalla moitekanteen yhtiötä vastaan. Uuden osakkeenomistajan moitekanne on kuitenkin mahdollista nostaa vain tilanteissa, joissa

¹³⁷ HE 109/2005 vp., s.193.

¹³⁸ Pönkä (2013), s.495.

¹³⁹ HE 109/2005 vp., s.193.

voidaan todeta, ettei aikaisempi osakkeenomistaja ole antanut suostumusta esimerkiksi yhdenvertaisuusloukkaukselle.¹⁴⁰

Oikeuskirjallisuudessa on syntynyt tulkintaerimielisyyksiä koskien tilanteita, joissa yhdenvertaisuusperiaatteen vastainen menettely on hyväksytty osakassopimuksessa. Mikäli käsillä olevassa tilanteessa tapahtuu osakkeiden siirto sivulliselle, on epäselvää, estääkö entisen osakkeenomistajan osakassopimuksessa lausuttu suostumus uuden osakkeenomistajan moiteoikeuden yhtiökokouksen päätöstä vastaan. Lähtökohtaisesti oikeuskirjallisuudessa on tultu siihen tulokseen, ettei osakassopimuksella ole kuitenkaan yhtiöoikeudellista sitovuusvaikutusta. Näin ollen ei voida olettaa, että osakassopimuksella olisi oikeudellista vaikutusta osakkeiden siirronsaajan oikeusasemaan. Tämä puoltaa sitä tulkintänäkökantaa, jonka mukaan osakkeenomistajan osakassopimukseen perustuva suostumus ei voi lähtökohtaisesti rajoittaa uuden osakkeenomistajan OYL 21 luvun mukaista moiteoikeutta.¹⁴¹

Oikeuskäytännössä ja oikeuskirjallisuudessa on lähtökohtaisesti ajateltu moiteoikeudenkäynnin aikana tapahtuvan osakkeiden luovuttamisen katkaisevan moiteoikeuden. Tästä huolimatta se ei ole este sille, että osakkeen siirronsaaja jatkaisi kannetta edeltäjänsä koskevien periaatteiden mukaisesti. Lisäksi mahdollisena ratkaisuvaihtoehtona on pidettävä valtuutusopimusta uuden ja vanhan osakkeenomistajan välillä. Tämän mukaan vanha osakkeenomistaja voi jatkaa kanteen ajamista osakkeen siirronsaajan valtuuttamana.¹⁴²

Moiteoikeuden syntyminen ei edellytä läsnäoloa yhtiökokouksessa tai aktiivista päätöksen vastustamista yhtiökokouksessa. Tämä oikeusperiaate vahvistaa passiiviseksi jättäytyneiden osakkeenomistajien oikeussuojaa.¹⁴³ Muussa tapauksessa erityisesti vähäisen pääoman sijoittaneiden osakkeenomistajien intressit sijoittaa varojaan yhtiöön olisivat olemattomat. Tämä puolestaan aiheuttaisi yhtiön liiketoiminnallista tehokkuustappiota. Lisäksi voidaan todeta, että vähemmistön oikeusvarmuus kärsisi olennaisesti tilanteissa, joissa vähemmistöosakkeenomistajilta evättäisiin reagointimahdollisuus heidän oikeuksiensa loukkauksiin.

Voimassa olevassa osakeyhtiölaissa ei ole otettu kantaa siihen, voiko osakkeenomistaja moittia sellaista yhtiökokouksen päätöstä, jonka syntymiseen hän on

¹⁴⁰ Pönkä (2012), s.406–407.

¹⁴¹ Pönkä (2012), s.407.

¹⁴² Airaksinen ym. (2010), s.725.

¹⁴³ Pönkä (2012), s.407.

itse myötävaikuttanut. VOYL:n esitöissä on kuitenkin lähtökohtaisesti tulkittu, ettei päätöstä kannattanut osakkeenomistaja voi nostaa jälkeinpäin moitekannetta yhtiökokouksen päätöstä vastaan. Vanhan osakeyhtiölain esitöissä on katsottu, että osakkeenomistajan mahdollisuus muuttaa yhtiökokouksen päätöstä mieltä muuttamalla toisi epävarmuutta yhtiökokouksen päätöksen pysyvyyteen. Näin ollen se heikentäisi luotettavuutta yhtiön päätösten pysyvyyteen liiketoimintamaailmassa yleisesti. VOYL:n esitöiden perusteluja on sovellettu myös voimassa olevan lain oikeuskäytäntöön. Esimerkiksi tapauksessa KKO 2007:26 osakaskunnan osakas, joka oli läsnä osakaskunnan kokouksessa, menetti oikeutensa moitekanteen nostamiselle, sillä hän ei vastustanut kokouksessa tehtyä yksimielistä päätöstä. KKO perusteli ratkaisuaan sillä, että moiteoikeuden rajoittamisella haluttiin lisätä osakaskunnan päätösten pysyvyyttä ja tehokkuutta. Ratkaisuun vaikutti erityisesti se, että päätös oli tehty yksimielisesti. Yksimielisiä päätöksiä on lähtökohtaisesti tulkittava niin, että kaikki kokouksen osallistujat suostuvat päätökseen. Lisäksi KKO vetosi ratkaisussaan VOYL:n lain esitöissä esitettyyn periaatteeseen, jonka mukaan myötävaikuttamalla ja osallistumalla yhtiökokouksen päätökseen osakkeenomistaja menettäisi moitekanneoikeutensa. Voimassa olevissa yhteisölaissa ei ole nimenomaista säännöstä siitä, että myötävaikuttaminen kokouksen päätökseen estäisi moitekanteen nostamisen kyseistä päätöstä vastaan jälkeinpäin. Tästä huolimatta KKO:n mukaan kokouksessa päätöksentekoon myötävaikuttaminen oikeuttaa moitekanteen rajoittamiseen.

Poikkeuksena päätöksenteon myötävaikuttamiseen perustuvassa moiteoikeuden rajoittamisessa on kuitenkin pidettävä tilanteita, joissa on tapahtunut rehellinen erehdys osakkeenomistajan puolesta. Tällaisia tilanteita voi syntyä esimerkiksi, kun osakkeenomistaja on äänestänyt puutteellisen tiedon ja ymmärtämättömyystilan vallitessa. Toisin sanoen tilassa, jossa osakkeenomistaja ei ole voinut huomioida ja analysoida päätöksen tosiasiallisia vaikutuksia ja seuraamuksia.¹⁴⁴ Esimerkiksi tapauksessa KKO 1984 II 148 osakkeenomistaja ei menettänyt moitekanneoikeuttaan yhtiökokouksen päätöstä vastaan, vaikka hän oli ollut läsnä kokouksessa ja ei ollut vastustanut yhtiöjärjestyksen muuttamista. KKO katsoi, että liikehuoneiston hallintaan oikeuttavien osakkeiden omistajan käytös oli johtunut tämän erehdyksestä ja ymmärtämättömyydestä. Tästä syystä hänen ei voitu katsoa menettävän moiteoikeuttaan.

¹⁴⁴ HE 27/1977 s.69.

4.5 Moitekanteen johdosta annettavan tuomion sisällöstä ja vaikutuksista

Osakkeenomistaja voi reagoida yhtiökokouksen päätökseen kanneitse yhtiön kotipaikan mukaan määräytyvässä käräjäoikeudessa. Yhtiötä vastaan ajettulla moitekanteella osakkeenomistaja voi vaatia päätöksen julistamista pätemättömäksi tai vaatia sen muuttamista.(OYL 21:4). Lisäksi kantajalla on oikeus vaatia päätöksen täytäntöönpanokieltoa oikeudenkäymiskaaren (4/1734 OK) 7 luvun 3 §:n niin sanottua yleistä turvaamistointa koskevan säännöksen nojalla.¹⁴⁵ Jos tuomioistuini julistaa kantajan vaatimuksesta päätöksen pätemättömäksi, voidaan samalla kieltää yhtiötä panemasta päätöstä täytäntöön. Esimerkiksi tapauksessa KKO 1985 II 124 kantajan puhevalta yhtiökokouksessa oli aiheetta evätty ja yhtiökokouksen pöytäkirjaan oli merkitty virheellinen määrä päätöstä kannattaneita ääniä. Tässä tapauksessa katsottiin, ettei yhtiökokouksen päätös yhtiöjärjestyksen muuttamisesta ollut syntynyt asianmukaisessa järjestyksessä. Näin ollen se oli osakeyhtiölain vastainen. Yhtiökokouksen päätös julistettiin yhtiöjärjestyksen muuttamisesta johtuen pätemättömäksi, ja yhtiön hallitukselta kiellettiin sen täytäntöönpano.

Mikäli päätöksellä on ollut jo sellaisia oikeusvaikutuksia, joista kanteen osapuolilla ei ole oikeutta määrätä yksinään, päätöksen täytäntöönpanoa ei tulisi kumota.¹⁴⁶ Esimerkiksi Turun hovioikeuden päätöksessä (THO 7.6.1985) yhtiökokouksen päätöstä ei voitu kumota, sillä päätös oikeudellisesti virheellisestä osakepääoman korotuksesta oli pantu jo täytäntöön ja annetut uudet osakkeet olivat siirtyneet jo kolmannelle osapuolelle.

Koska kantaja voi tilanteesta riippuen vaatia joko päätöksen julistamista pätemättömäksi tai sen muuttamista, tuomioistuini voi päätöstä rasittavan virheen perusteella julistaa päätöksen kokonaan tai vain osittain pätemättömäksi. Oletuksena on, että osittain pätemättömää päätöstä on mahdollista muuttaa virheellisiltä osin.¹⁴⁷ Sisällöltään virheellisen päätöksen muuttaminen on kuitenkin mahdollista vain tilanteissa, joissa voidaan todeta, minkä sisältöinen päätöksen olisi pitänyt olla, jotta se olisi virheetön. (OYL 21:4.) Lähtökohtaisesti toteamisen on tapahduttava osakeyhtiöoikeudellisten sääntöjen ja periaatteiden nojalla. Sen on myös noudatettava yhtiöjärjestyksen määräyksiä.

¹⁴⁵ HE 109/2005 vp. s.193.

¹⁴⁶ Kyläkallio ym. (2012), s.498.

¹⁴⁷ Kyläkallio ym. (2012), s.499.

Oikeuskirjallisuudessa Kyläkallio – Irola Kyläkallio ovat esittäneen tulkinnan, jonka mukaan päätöksen muuttaminen OYL 21:1:n perusteella ei kuitenkaan vaadi sitä, että niin sanotun oikean päätöksen sisältö olisi täysin tarkasti määritettävissä. Heidän tulkintasuosituksensa mukaan on pidettävä riittävänä, mikäli päätös voidaan todeta sisällöltään virheettömäksi objektiivisin perusteluin.¹⁴⁸ On kuitenkin otettava huomioon, että päätöksen virheettömän sisällön määrittäminen on hyvin haasteellista. Lisäksi vaarana on se, että tuomioistuin ottaisi itselleen perusteettomasti alun perin osakkeenomistajille kuuluvaa harkintavaltaa yhtiön sisäisissä asioissa. Täten on perusteltua olettaa, että tilanteissa, joissa on olemassa pientäkin epäselvyyttä yhtiökokouksen ”virheettömän” päätöksen sisällöstä, tuomioistuimen tulisi pidättäytyä päätöksen muuttamisesta.¹⁴⁹ Näin toimittiin esimerkiksi Helsingin hovioikeuden (HHO 30.3.1988 S1987/744) tapauksessa, jossa kantaja ei saanut kutsua yhtiökokoukseen. Hovioikeus ei muuttanut yhtiökokouksen päätöstä, sillä ei voitu riittävästi osoittaa, millainen yhtiökokouksen päätös olisi ollut, jos kantaja olisi saanut kokouskutsun ja osallistunut yhtiökokoukseen.

Lähtökohtaisesti päätöksen muuttaminen on mahdollista tuomioistuimen tuomiolla, mikäli yhtiökokouksen päätöksen on oltava tietyn sisältöinen joko OYL:n tai yhtiöjärjestyksen perusteella. Esimerkki tällaisesta päätöksestä on tilinpäätöksen vahvistaminen. Yhtiökokouksen sisällön muuttaminen saattaa koskea sellaisen erän lisäämistä, joka on kirjanpitolain mukaan (KPL 1336/30.12.1997) sisällyttävä taseeseen, jaettavan voiton määrän suurentamista tai supistamista tai johdon jäsenten palkkioiden alentamista.¹⁵⁰ Yhtiökokouksen päätöksen muuttamista vähemmistöosakkeenomistajien aloitteesta vaaditaan erityisen usein varojenjakotilanteissa.¹⁵¹ Tällaisia tyypillisiä tilanteita ovat muun muassa vähemmistöosinkoa koskevat erimielisyydet, joissa yhtiö ei ole vähemmistöosakkeenomistajien vaatimuksesta huolimatta jakanut vähemmistöosinkoa.¹⁵²

Yhtiökokouksen päätöksen muuttaminen ei yleensä aiheuta ongelmia, mikäli päätöstä rasittaa virhe, joka johtuu päätöksen virheellisestä syntymisjärjestyksestä. Useimmiten tällaisissa tilanteissa kyse on äänestysmenettelyssä tapahtuneista virheistä, joten tuomioistuimen on melko helppoa todeta päätöksen sisältö ilman virheen

¹⁴⁸ Kyläkallio ym. (2012), s.499.

¹⁴⁹ Pönkä (2013), s.493.

¹⁵⁰ Kyläkallio ym. (2012), s.499.

¹⁵¹ Taxell (1961), s.208–211.

¹⁵² Pönkä (2013), s.493.

rasittavuutta.¹⁵³ Esimerkiksi tapauksessa HHO (4.11.1987 S1985/1337) Helsingin hovioikeus muutti yhtiökokouksen päätöksen sellaiseksi, joksi se olisi muodostunut, jos kantajan olisi sallittu äänestää.

OYL 21:4.2:n mukaan tuomio, jolla yhtiökokouksen päätös on julistettu pätemättömäksi tai sitä on muutettu, on voimassa myös niihin osakkeenomistajiin nähden, jotka eivät ole yhtyneet kanteeseen. Näin ollen tuomioistuimen päätöksen oikeusvaikutukset ulottuvat kantajan lisäksi kaikkiin osakkeenomistajiin.¹⁵⁴ Tuomioistuimen päätöksen oikeusvaikutukset alkavat siitä, kun päätöksen on katsottu tulevan lainvoimaiseksi. Päinvastaisesti tilanteissa, joissa tuomioistuin on hylännyt moitekanteen, oikeusvaikutukset ulottuvat vain moittijaan. Lisäksi kyseisessä tilanteessa ei voida tulkita, että yhtiökokouksen päätös olisi pätevä ennen kuin määrällisen moitekanneajan voidaan katsoa päättyneeksi. Toisin sanoen yhtiökokouksen päätös tulee kaikkiin osakkeenomistajiin ja yhtiöön nähden oikeudellisesti päteväksi vasta silloin, kun kukaan muu osakkeenomistajista ei ole nostanut moitekannetta virheellistä yhtiökokouksen päätöstä vastaan määräajan aikana.¹⁵⁵

Tilanteissa, joissa yhtiön yhtiöjärjestykseen on sisällytetty määräys yhtiökokouksen päätöksen pätevyyttä koskevien riitojen käsitelystä välimiesoikeudessa tuomioistuimen sijaan, ei sovelleta, mitä OYL 21:4:ssä säädetään. Välimiesoikeuteen sovelletaan lakia välimiesmenettelystä (LVM 967/23.10.1992). Välimiehet asetetaan näin ollen yhtiöjärjestyksen osoittamassa järjestyksessä noudattaen LVM:ssä säädettyjä normeja ja periaatteita.

4.6 Yhtiökokouksen päätöksen täytäntöönpanosta ja sen kieltämisestä

Yhtiökokouksen päätöstä ei saa pistää täytäntöön, jos moiteoikeuden yhteydessä tuomioistuin on kantajan vaatimuksesta julistanut päätöksen täytäntöönpanokiellon. Mikäli kantaja ei peruuta kieltovaatimustaan, vain moiteoikeuden kanteen lainvoimainen hylkääminen tai tutkittavaksi ottamatta jättäminen voi oikeudellisesti lakkauttaa kiellon vaatimukset.¹⁵⁶ Aikaisemmin todettiin, että OYL 21:4:n mukaan tuomioistuin voi kantajan vaatimuksesta yhtiökokouksen päätöksen pätemättömäksi julistamisen tai päätöksen muuttamisen yhteydessä kieltää yhtiötä panemasta pätemätöntä päätöstä

¹⁵³ Kyläkallio ym. (2012), s.499–500.

¹⁵⁴ HE 109/2005 vp., s.193.

¹⁵⁵ Kyläkallio ym. (2012), s.501–502.

¹⁵⁶ Kyläkallio ym. (2012), s.500.

täytäntöön. Kielto pannaan täytäntöön ulosottolain (UK 37/1895) (UK 7:16–17.) mukaisesti. Mikäli tuomioistuimen on pitänyt kantajan vaatimuksesta muuttaa päätöksen sisältöä, kielto lähtökohtaisesti merkitsee sitä, ettei päätöstä saa panna täytäntöön päätöksen alkuperäisessä, toisin sanoen pätemättömässä muodossa.¹⁵⁷ Lisäksi kuten edellä on mainittu, ennen tuomiota tuomioistuin voi kieltää päätöksen täytäntöönpanon OK 7:3:n perusteella, mikäli kantaja nostaa turvaamistoimihakemuksen moitekanteelle. OK 7 luvun säännökset, joita sovelletaan täytäntöönpanokieltoon, ovat pääasiallisesti asian vireillepanoa koskevat vaatimukset, kiellon peruuttaminen ja kiellon voimassa pitäminen pääasian ratkaisun yhteydessä sekä vahingonkorvaukseen ja muutoksenhakuun liittyvät säännökset.¹⁵⁸

Täytäntöönpanokieltoa on mahdollista vaatia moitekanteen yhteydessä, kun kyse on yhtiökokouksen päätöksen muuttamisesta tai sen julistamisesta pätemättömäksi. Vaatimus täytäntöönpanokiellosta on tehtävä yleensä haastehakemuksessa, mutta poikkeuksellisesti se on mahdollista esittää myös erikseen haastehakemuksen jälkeen. Lisäksi tuomioistuimessa pyyntö on mahdollista esittää missä tahansa moiteoikeuden käsittelyn vaiheessa.¹⁵⁹ OK 7:5–6:n säännösten mukaan väliaikaista täytäntöönpanokieltoa voidaan pyytää myös ennen moitekanteen vireille tuloa. Väliaikainen täytäntöönpanokielto tulee kyseeseen, kun päätöksen täytäntöönpano on omiaan vaarantamaan moitekanteen ajamisen tarkoituksen. Mikäli väliaikainen täytäntöönpanokielto on saatu ennen kanteen vireille tuloa, kantajan on pantava yhtiökokouksen moitekanne vireille kuukauden määräajassa turvaamistoimena annetun täytäntöönpanokieltoa koskevan päätöksen antamisen uhalla. (OK 7:6; UK 8:4)

Pääsääntöisesti täytäntöönpanokieltoa ei hyväksytä ennen kun yhtiöllä on ollut mahdollisuus tulla kuulluksi. Kieltoa ei myöskään voida antaa, mikäli kanne näyttää perusteettomalta tai mikäli päätös on sellainen, ettei se edellytä täytäntöönpanoa. Esimerkiksi moitekanteen koskiessa vastuuvapautta täytäntöönpanokiellolle ei ole perustetta. Täytäntöönpanokiellon antamisen yhteydessä huomiota on kiinnitettävä yhtiölle aiheutuviin haittoihin ja vahinkoihin. Samalla tulee punnita, onko yhtiökokouksen päätöksen julistaminen pätemättömäksi tai sen sisällön muuttaminen ylipäättään todennäköistä ajettavan kanteen perusteella. Tuomioistuin voi aina asian käsittelyn yhteydessä peruuttaa täytäntöönpanonkiellon, mutta tämä on omiaan

¹⁵⁷ HE 109/2005 vp., s.193–194.

¹⁵⁸ Kyläkallio ym. (2012), s.500.

¹⁵⁹ Kyläkallio ym. (2012), s.500.

vaarantamaan kanteen ajamisen tarkoituksen. Tässäkin tapauksessa on annettava tilaa tapauskohtaiselle harkinnalle.¹⁶⁰

OYL:ssa ei säädetä niistä oikeuskeinoista, joilla osakkeenomistaja voi varmistaa täytäntöönpanokiellon voimaan tuleminen. Toisaalta osakeyhtiöoikeudelliset vahingonkorvaussäännökset (OYL 22:1) ennaltaehkäisevät tällaisia tilanteita, sillä yhtiön johto on yhtiötä ja osakkeenomistajia kohtaan vahingonkorvausvelvollinen, mikäli se menettelee määräysten vastaisesti ja aiheuttaa näin vahinkoa yhtiölle tai osakkeenomistajille. Myös OYL 1:8:ssa säädetty johdon yleinen huolellisuusvelvollisuus velvoittaa hallitusta tai toimitusjohtajaa tarkistamaan yhtiökokouksen päätöksen pätevyyden ennen sen täytäntöönpanoa. Edelleen OYL 6:2.2 ja OYL 6:19 velvoittavat johtoa olemaan täytäntöön panematta sellaista yhtiökokouksen tai siihen rinnastettavaa hallituksen päätöstä, joka on osakeyhtiölain tai yhtiöjärjestyksen vastainen.¹⁶¹ Lisäksi tuomioistuimella on mahdollisuus ennaltaehkäistä pätemättömän päätöksen täytäntöönpanokiello sakon uhalla. Moittijan pyynnöstä tuomioistuin voi näin ollen panna täytäntöön, että täytäntöönpanokiellon rikkomustilanteissa ulosottomies hakee uhkasakon tuomitsemista ja tilanteen vaatiessa asettaa uuden uhkasakon. Yhtiölle on varattava ennen uhkasakon esittämistä tilaisuus tulla kuulluksi, jollei ole aihetta olettaa, että se tuntuvasti vaikeuttaa täytäntöönpanoa (UK 7:16–17).¹⁶²

4.7 Päätösten pätemättömyydestä ja mitättömyydestä

Yhtiökokouksen päätöksen pätemättömyyden, mitättömyyden ja olemattomuustilanteiden rajan määrittäminen vaatii aluksi näiden käsitteiden osakeyhtiöoikeudellisten säännösten tarkastelua sekä vertailua siitä, miten näitä säännöksiä on sovellettu oikeuskäytännössä riitojen ratkaisuisissa. Aikaisemmin työssä on käsitelty moitteenvaraisten yhtiökokouspäätösten pätemättömyystilanteita sekä mitättömyydestä johtuvaa pätemättömyyttä. Sekä moitteenvaraisten pätemättömyyden että mitättömyydestä johtuvan pätemättömyyden seurauksena on päätöksen tehottomuus. Lisäksi molemmat tilat saattavat korjaantua eli toisin sanoen pätevöityä ajan kuluessa tiettyjen edellä käsiteltyjen edellytysten täytyessä. Mahdollinen päätöksen pätevöityminen onkin yhdistävä tekijä molemmille pätemättömyysperusteille. Moitteenvaraississa päätöksissä pätevöityminen tulee voimaan, mikäli osakkeenomistaja

¹⁶⁰ Kyläkallio ym. (2012), s.500.

¹⁶¹ Mähönen Villa (2010), s.236–238, 300-306.; HE 27/1977 s.69.

¹⁶² Kyläkallio ym. (2012), s.502.

ei nosta kannetta kolmen kuukauden määräajassa. Mitättömyystilanteissa päätös saattaa korjaantua kohtuullisen ajan kuluessa. Kohtuullisen ajan määrittäminen on osoitettu aikaisemmin määräytyvien, tapauskohtaisten olosuhteiden punninnan tuloksena. Vaikka edellä on määritelty tarkasti lain sanamuodon mukaiset moitteenvaraiset ja mitättömyydestä johtuvat edellytykset päätöksen pätemättömyydelle, tiettyjen pätemättömyysrikkomusten kohdalla voi ilmetä tulkintaongelmia. Toisinaan on vaikeaa määrittää, kuuluvatko ne moitteenvaraisen mitättömyyden, pätemättömyyden vai olemattomuustilanteiden piiriin. Näitä tulkintaongelmia esiintyy erityisesti tilanteissa, joissa yhtiökokouksen päätöksiä rasittaa kokouskutsua koskeva virhe. Lisäksi rajan vetäminen moitteenvaraisen pätemättömyyden ja mitättömyyden välille on ongelmallista, mikäli yhtiökokouksen päätöstä rasittaa yhdenvertaisuusperiaatteen vastainen toiminta. Tämän vuoksi näitä pätemättömyystilanteita on syytä tarkastella tarkemmin.

Kokouskutsuja rasittavia moitteenvaraisia muotovirheitä on käsitelty aiemmin luvussa 4.1. Kutsujen rikkomisen osalta on kuitenkin vaikeaa määrittää yksiselitteistä tulkintatapaa siitä, milloin kokouskutsun sisältävä virhe on niin olennainen, että se johtaisi mitättömyyteen ja milloin virhe voidaan tulkita moitteenvaraiseksi. Selvitettäessä voimassa olevan oikeuden tulkintalinjaa tämän kysymyksen osalta on syytä käsitellä muutamia kokouskutsua rasittavia tilanteita tarkemmin. Asian laita on melko samanlainen yhdenvertaisuusperiaatteen rikkomustilanteiden kohdalla. Koska OYL 1:7:ä koskevia loukkauksia on hyvin vaikeaa todeta tapahtuneeksi, sillä useasti yhdenvertaisuusperiaatteen vastaisia päätöksiä ainakin näennäisesti perustellaan yhtiön edulla, oikeustapausten määrä on tämän tulkintakysymyksen osalta hyvin olematon. Tästä johtuen määriteltäessä rajaa moittevaraisen ja mitättömän yhtiökokouksen päätöksen pätemättömyyden välille yhdenvertaisuusperiaatteen rikkomustilanteissa työssä käytetään apuna oikeuskirjallisuudessa esitettyjä vakiintuneita tulkintoja.

Yhtiökokouksen päätös on moitteenvaraisesti pätemätön, mikäli kysymys on osakeyhtiölain tai yhtiöjärjestyksen menettelysäännösten rikkomisesta ja mikäli virheellä on voinut olla jotain tosiasiallista vaikutusta päätöksen sisältöön tai osakkeenomistajien oikeuksiin. Päätös on moitteenvaraisesti pätemätön myös silloin, kun yhtiökokouksen päätöstä rasittaa aineellinen virhe. Tällä tarkoitetaan sellaista virhettä, joka on muulla kuin edellä tarkoitettulla tavalla OYL:n tai yhtiöjärjestyksen vastainen. Esimerkiksi OYL 21.1.1:n 2. kohta tulkitaan niin, että aineellisena virheenä on pidettävä kaikkia OYL 1 53 luvun vastaisia, näin ollen myös yhdenvertaisuusperiaatteen loukkausta sisältäviä, päätöksiä (OYL 21:1). Kokouskutsua käsittelevissä tilanteissa tämä merkitsee sitä, että

mikäli kokouskutsussa esiintyvän virheen vuoksi osakkeenomistaja menettää esimerkiksi mahdollisuuden vaatia sulautumisessa osakkeidensa lunastamista, virheellä on ollut tosiasiallista merkitystä osakkeenomistajan oikeuksien toteutumisen kannalta.¹⁶³ Lisäksi oikeuskirjallisuudessa Allan Huttunen on esittänyt tulkintalinjan, jonka mukaan aineellisina ja moitteenvaraisina virheinä on pidettävä myös muiden lakien, kuten esimerkiksi KPL:n ja tilitarkastuslain (TTL 459/2007) säännösten rikkomista. Osakkeenomistajan moiteoikeus ulottuu näin ollen kaikkiin niihin lakeihin, joiden periaatteisiin osakeyhtiölaissa on viitattu.¹⁶⁴

Mitättömästä yhtiökokouksen päätöksestä on kyse, mikäli OYL 21:1:n soveltamisedellytykset ja OYL 21:2.1:ssä säädetty lisäedellytykset täyttyvät. Airaksinen Pulkkinen Rasinaho ovatkin osuvasti huomauttaneet, että OYL 21:2:n tarkoittamassa mitättömyydessä on kyse OYL 21:1:ssä määritellyn pätemättömyyden ”alalajista”.¹⁶⁵ Yhtiökokouksen päätös on mitätön, mikäli kokouskutsua koskevia säännöksiä on rikottu olennaisesti tai kutsua ei ole toimitettu kokonaan. Kokouskutsun kohdalla on huomattava päätöksen olevan mitätön, mikäli kokouskutsua ei ole toimitettu ja mikäli OYL 21:1.1:n 1. kohdan edellytykset ovat täyttyneet. Muussa tapauksessa kokouskutsun lähettämättä jättäminen muiden tapauskohtaisten olosuhteiden arvioinnin perusteella voidaan tulkita niin virheelliseksi, että yhtiökokouksen päätös on tulkittava olemattomaksi.¹⁶⁶

Tilanteissa, joissa kokouskutsua ei ole toimitettu lainkaan, on perusteltua soveltaa mitättömyyttä koskevaa sääntelyä. Vaikka kokouskutsun lähettämättä jättäminen ei aiheuttaisi OYL 21:1:ssä mainittua aineellista virhettä yhtiökokouksen päätöksen sisältöön ja vaikka teoreettisesti tämän perusteella olisi mahdollista argumentoida moiteoikeuden mahdottomuudesta, painavat muut perustelut. Lähtökohtaisesti painavimpana perusteluna on pidettävä osakkeenomistajan oikeutta osallistua yhtiökokoukseen ja varmistaa muiden osakkeenomistajien noudattavan muun muassa yhdenvertaisuusperiaatetta ja muita vähemmistöoikeuksia. Osakkeenomistajan OYL 5:6.1:n mukaista oikeutta osallistua yhtiökokoukseen on käsiteltävä eräänlaisena perusoikeutena. Osakkeenomistajien vaikutuskeinojen mahdollisuus voidaan katsoa perusteetta evätyksi, mikäli osallistuminen yhtiökokoukseen estyisi, sillä esimerkiksi

¹⁶³ Pönkä (2013), s.484.

¹⁶⁴ Huttunen (1984), s.348–349.

¹⁶⁵ Airaksinen ym. (2010), s. 734.

¹⁶⁶ Pönkä (2013), s.484.

osakkeenomistajan kyselyoikeuden (OYL 5:25) toteuttaminen olisi tällaisissa tilanteissa mahdotonta.¹⁶⁷

Toisaalta kokouskutsun lähettämättä jättämistä koskevia seurauksia joudutaan arvioimaan tapauskohtaisesti tilanteissa, joissa osakkeenomistaja osallistuu yhtiökokoukseen karkeasta informointivirheestä huolimatta.¹⁶⁸ Näissä tilanteissa on lähtökohtaisesti lähdettävä siitä, että mikäli kutsun lähettämättä jättäminen ei aiheuttanut osakkeenomistajalle olennaista haittaa, osakkeenomistajilla ei voida katsoa olevan moiteoikeutta yhtiökokouksen päätöstä vastaan. Näin estetään osakkeenomistajan šikaanimainen moiteoikeuden käyttömahdollisuus. Toisaalta kyseisessä tilanteessa on otettava huomioon myös se, että kokouskutsun lähettämättä jättäminen on voinut aiheuttaa osakkeenomistajille sellaista vahinkoa, jonka seurauksena osakkeenomistajan valmistautuminen yhtiökokoukseen on jäänyt puutteelliseksi ja vajanaiseksi.¹⁶⁹ Lisäksi kutsun lähettämättä jättäminen rikkoo OYL 5:19:ssä määrättyjä kutsulähetystä koskevia määräaika säännöksiä. Näin ollen tilannetta on syytä tulkita niin, että mikäli osakkeenomistajalle on koitunut kutsun lähettämättä jättämisestä oleellista haittaa, kuten yhtiökokouksen vajainainen valmistautuminen, osakkeenomistajalla on oltava oikeus ajaa mitättömyyskannetta yhtiötä vastaan. Oikeuskirjallisuudessa Pönkä vahvistaa tätä tulkintatapaa mainitsemalla, että mikäli tapauksessa on pientäkin epäröintiä siitä, onko kutsun lähettämättä jättäminen aiheuttanut vahinkoa osakkeenomistajalle, osakkeenomistajan oikeutta mitättömyyskanteeseen ei ole tarkoituksenmukaista evätä.¹⁷⁰

Oikeuskirjallisuudessa on katsottu, että mitättömyyteen johtava olennainen virheellisyys voi johtua kutsun sisällön lisäksi kutsuajasta ja -tavasta.¹⁷¹ Karkeana ja olennaisena mitättömyyteen johtavana virheenä on pidettävä myös sellaisia tilanteita, joissa kutsun antaneella taholla ei olisi ollut siihen oikeutta. Esimerkiksi hallituksen puheenjohtaja, toimitusjohtaja taikka osakkeenomistaja ilman aluehallintoviraston lupaa eivät ole oikeutettuja osakeyhtiöoikeudellisen säännösten mukaan lähettämään kokouskutsua.¹⁷² Oikeuskirjallisuudessa olennaisen kutsuajan rikkomuksen rajan määrittämisessä on käytetty lainvalmistelussa esitettyä tulkintalinjaa, jonka mukaan kutsuaikaa on rikottu olennaisesti silloin, kun se on ollut kolme päivää yhtiöjärjestyksessä

¹⁶⁷ Pönkä (2013), s.484–485.

¹⁶⁸ Osakkeenomistaja on voinut esimerkiksi kuulla yhtiökokouksen pitämisaikakohdasta toiselta osakkeenomistajalta.

¹⁶⁹ Pönkä (2013), s.484–485.

¹⁷⁰ Pönkä (2013), s.484–485.

¹⁷¹ Airaksinen ym. (2010), s. 734; Huttunen (1984), s.409; Pönkä (2013), s.486.

¹⁷² Kyläkallio ym. (2012), s. 494.

määrätyn kolmen viikon sijasta.¹⁷³ Toisaalta Mähönen ja Villa ovat katsoneet, että yhden tai kahden päivän viivästyksen edellä mainitusta kolmen viikon määräajasta ei voida katsoa johtavan yhtiökokouksen päätöksen mitättömyyteen.¹⁷⁴ Lisäksi Allan Huttunen ja Ville Pönkä ovat korostaneet kirjoituksissaan, ettei lyhyt kutsuaika voi aina automaattisesti aiheuttaa päätöksen mitättömyyttä, sillä huomioon on aina otettava yhtiökokouksen erityispiirteiden tarpeet.¹⁷⁵

Näiden tulkintalinjojen perusteella on todettavissa, että mikäli kokouskutsua rasittaa olennainen, yhtiökokouksen sisältöön vaikuttava virhe, osakkeenomistajalla on mahdollista nostaa päätöstä vastaan mitättömyyskanne. Jos kokouskutsua rasittavalla virheellä ei puolestaan voida katsoa olevan niin olennaista yhteyttä yhtiökokouksen sisällön kulkuun, mutta virhe on kuitenkin aiheuttanut joitakin vähäisiä vaikutuksia yhtiökokoukseen sisältöön, päätöstä on pidettävä moitteenvaraisesti pätemättömänä. Kokouskutsun virheen olennaisuusarviointi on suoritettava aina tapauskohtaisesti, ottamalla huomioon vallitsevat olosuhteet.

Kuten edellä on mainittu, yhdenvertaisuusperiaatteen vastainen päätös on moitteenvaraisesti pätemätön, mikäli osakkeenomistaja kokee päätöksen olevan omiaan tuottamaan muulle taholle yhdenvertaisuusperiaatteessa mainittua epäoikeutettua etua hänen kustannuksellaan.¹⁷⁶ Jos kyse on selvästä yhdenvertaisuusperiaatteen rikkomisesta, jolla tarkoitetaan käytännössä yhdenvertaisuusperiaatteen muodollisen puolen rikkomista, kyse on mitättömyyden vastaisesta pätemättömyydestä.¹⁷⁷ Tämän tulkintakysymyksen osalta lain esitöissä on määritetty tarkka raja moitteenvaraisuuden ja mitättömyyden välillä. Yhtiökokouksen päätös johtaa mitättömyyteen, jos kyse on selvästä, eli toisin sanoen tahallisesta yhdenvertaisuusperiaatteen loukkauksesta ja jos siihen ei ole saatu OYL 5:29:n mukaista osakkeenomistajan suostumusta. Esimerkki selvästä yhdenvertaisuusperiaatteen vastaisesta menettelystä on erisuuruisen osingon jakaminen samanlajisille osakkeille. Jos on olemassa pientäkin epäselvyyttä siitä, että yhdenvertaisuusperiaatteen vastainen loukkaus on tapahtunut, perusolettamuksena on, että kyse on näin ollen moitteenvaraisesta pätemättömyydestä.¹⁷⁸

¹⁷³ Pönkä (2013), s. 486.

¹⁷⁴ Mähönen – Villa (2010), s.304.

¹⁷⁵ Huttunen (1984), s.409–410; Pönkä (2013), s. 486.

¹⁷⁶ Airaksinen ym. (2010), s.730.

¹⁷⁷ Pönkä (2013), s.489.

¹⁷⁸ HE 109/2005 vp., s.192.

Esimerkiksi tapauksessa KKO 1991:46 kyse on ollut mitättömyyteen johtavasta yhdenvertaisuusperiaatteen loukkauksesta. Tapauksessa yhtiö irtisanoi yli kolmanneksen osakkeista omistaneen osakkeenomistaja A:n yhteistoiminta- ja palvelusopimukset, jonka jälkeen yhtiökokous päätti korottaa yhtiön osakepääomaa. Koska uusia osakkeita sai merkitä olennaiseen ylikurssiin, A:n olisi pitänyt sijoittaa yhtiöön olennainen rahamäärä säilyttääkseen suhteellisen osuutensa yhtiössä ja siihen oikeuttavat vähemmistöoikeutensa. A:n sijoituksesta tosiasiallisesti olisivat hyötäneet vain yhtiön palveluksiin oikeutetut osakkeenomistajat. Näin ollen korkein oikeus piti hovioikeuden ratkaisun muuttumattomana ja katsoi mitättömyysedellytysten täytyessä yhtiökokouksen päätöksen olevan pätemätön. Ratkaisuun vaikuttava seikka oli siis se, että yhtiökokouksen päätös aiheutti muille osakkeenomistajille epäoikeutettua etua A:n kustannuksella. Tätä on voitu pitää OYL 21:2:1:n 3. kohdan mukaisena selvänä yhdenvertaisuusperiaatteen rikkomisena.

Vastaavasti tapauksessa KKO 1990:24 todettiin, ettei asunto-osakeyhtiötä koskevassa riidassa kyse ollut yhdenvertaisuusperiaatteen aineellisen puolen rikkomisesta. Täten asunto-osakeyhtiön päätöstä ei voitu julistaa mitättömyydestä johtuen pätemättömäksi. Tapauksessa kantaja on perustanut päätöksen pätemättömäksi julistamista koskevan kanteensa siihen, että hänet on vastoin VOYL:n yleislauseketta velvoitettu osallistuman asunto-osakeyhtiön korjauskustannuksiin, vaikka korjaus ei olisi miltään osin palvellut hänen etuaan. Yhtiön väitettyä, että kanne on nostettu liian myöhään, kantaja viittasi VOYL:n säännökseen. Säännöksen mukaan moitekanne ei ole sidottu määräaikaan, jos yhtiökokouksen päätös osakeyhtiölain tai yhtiöjärjestyksen mukaan vaatii kaikkien tai tiettyjen osakkeenomistajien suostumuksen. KKO:n ratkaisussa kuitenkin katsottiin, ettei tapauksessa ollut kyse selvästä yhdenvertaisuusperiaatteen rikkomustilanteesta. Perusteluissa KKO totesi, ettei VOYL:n mukaan yleislauseketta loukkaavaa yhtiökokouksen päätöstä ole sinänsä luettava kaikkien tai tiettyjen osakkeenomistajien suostumuksen vaativiin päätöksiin. ”Näihin kuuluvat päätökset sellaisissa osakeyhtiö- tai asunto-osakeyhtiölain säännöksissä taikka yhtiöjärjestyksen määräyksissä erikseen nimetyissä asioissa, joissa kaikkien tai tiettyjen osakkeenomistajien suostumus on nimenomaan asetettu päätöksen edellytykseksi.”¹⁷⁹ Koska kanteessa kyse oli asuntoosakeyhtiön tavanomaiseen hallintoon kuuluvasta toimenpiteestä, yhtiökokouksen päätös oli moitteenalaisesti pätemätön. Näin ollen kyse

¹⁷⁹ KKO 1990:24 Päätöksen perustelut, 2.kohta.

ei ollut mitättömyydestä. Koska kantaja ei ollut nostanut moitekannetta kolmen kuukauden määräajassa, KKO ei muuttanut Helsingin hovioikeuden tuomion lopputulosta. Asunto-osakeyhtiön yhtiökokouksen päätös jäi näin ollen päteväksi.

Yleisesti voidaan katsoa, että moitteenvaraisen pätemättömyyden erottaminen mitättömyydestä on tarkoituksenmukaista, koska pätemättömyys tulee voimaan tuomioistuimen julistaessa yhtiökokouksen päätöksen moitekanteen johdosta pätemättömäksi.¹⁸⁰ Jos yhtiökokouspäätöstä rasittaa virhe, joka ei kuitenkaan tee siitä mitätöntä, hallitus ja toimitusjohtaja ovat velvollisia panemaan päätöksen täytäntöön, kun se on moiteajan umpeuduttua tullut päteväksi.¹⁸¹ Toisaalta OYL 6:2.2:ssa johtoa kielletään noudattamasta pätemättömäksi julistettua päätöstä ja jo tehdyt täytäntöönpanot kehoitetaan mahdollisuuksien mukaan kumoamaan. Edelleen, kun kyse on mitättömyydestä, yhtiökokouksen päätöksen on katsottu pysyvän tehottomana siitä riippumatta, nostetaanko moitekanne vai ei, milloin mahdollinen kanne nostetaan tai milloin mitättömyyteen vedotaan muuten.¹⁸² Aikaisemmin on kuitenkin todettu, että käytännössä myös sellainen mitättömänä pidettävä yhtiökokouksen päätös on moitteenvarainen, sillä saattaakseen mitättömyyden oikeusvaikutuksen voimaan osakkeenomistajalta edellytetään osakeyhtiölain mukaisen moitekanteen nostamista. Mitättömyystapauksissa osakkeenomistaja voi nostaa moitekanteen, jonka menestyessä päätös kumotaan. Hän voi myös nostaa vahvistuskanteen, jolloin tuomioistuin kanteen menestyessä vahvistaa päätöksen olevan pätemätön.¹⁸³ Näin ollen yhtiökokouksen päätöksen moitteenvaraisella pätemättömyydellä ja mitättömyydellä on lähtökohtaisesti vain yhtiön sisäinen vaikutus.¹⁸⁴

4.8 Olemattomuustilanteista

Voimassa olevassa osakeyhtiölaissa ei ole suoranaisia säännöksiä yhtiökokouspäätöksen olemattomuustilanteista. Lain esitöissä kyseistä käsitettä käytetään mitättömyystilanteiden tarkastelun yhteydessä, mutta käsitettä ei avata sen tarkemmin. Hallituksen esityksessä mainitaan, että yhtiökokouskutsua koskevat virheet saattavat vakavimmillaan johtaa olemattomuustilanteeseen, jossa minkäänlaista yhtiökokouksen

¹⁸⁰ HE 27/1977 s.69.

¹⁸¹ Immonen ym. (2012), s.92–93.

¹⁸² HE 27/1977 s.70.

¹⁸³ Immonen ym. (2012), s.93.

¹⁸⁴ Pönkä (2013), s.492.

päätöstä ei voida katsoa syntyneen. Lisäksi lain esitöissä on vahvasti korostettu rajaa yhtiökokouspäätösten mitättömyyden ja olemattomuuden välillä vertailemalla näiden tilojen pätevytymismahdollisuuksia keskenään. Olennainen ero mitättömyyden ja olemattomuuden välillä on se, että kun mitättömyys saattaa passiivisuuden seurauksena korjaantua kohtuullisen ajan kuluessa, olemattomuustilanteen pätevytyminen ei puolestaan ole osakeyhtiöoikeudellisesta näkökulmasta tarkasteltuna lainkaan mahdollista.¹⁸⁵

Voimassa olevan osakeyhtiölain oikeuskirjallisuudessa olemattomuustilanteiden tarkastelua ovat tehneet lähinnä Kyläkallio Irola – Kyläkallio, joten olemattomuustilanteiden arviointi jää nykyisessä oikeustieteessä hyvin suppeaksi.¹⁸⁶ Yleisesti voidaan katsoa, että olemattomuustilanteista on kyse, kun on kyseenalaistettavia tekijöitä. Onko ylipäätään pidetty tilaisuutta, jota voitaisiin pitää asianmukaisena yhtiön yhtiökokouksena? Onko laillisesti pidetyssä yhtiökokouksessa syntynyt ratkaisua, jota voitaisiin pitää yhtiökokouksen päätöksenä? Olemattomuustilanteiksi on vähintään luokiteltava sellaiset päätökset, joissa yhtiökokouksessa päätöksen päättävältä on osakkeenomistajien sijaan siirtynyt jostain syystä esimerkiksi velkojille. Lisäksi olemattomana on pidettävä sellainen näennäinen yhtiökokous, johon osallistuminen on osakkeenomistajilta oikeudettomasti estetty ja jossa tällaisilla osakkeenomistajilla on huomattava määrä yhtiön osakkeita. Tilanteissa, joissa kutsua yhtiökokoukseen ei ole toimitettu lainkaan huomattavan määrä yhtiön osakkeita omistavalle osakkeenomistajalle, on myös pidettävä lähtökohtaisesti olemattomana.¹⁸⁷ Esimerkiksi tapauksessa KKO 12.10.1959 nro 2153 yhtiökokousta pidettiin olemattomana, koska kokouskutsua ei toimitettu osakkeenomistajalle, joka omisti 24 %:a yhtiön osakkeista. Edelleen, mikäli kutsussa esitetään kokouksessa käsiteltäviä asioita puutteellisesti, joudutaan turvautumaan tapauskohtaiseen arviointiin virheen olennaisuudesta ja vaikutuksista. Virheen olennaisuusarvioinnin perusteella on mahdollista määrittää, onko kyse mitättömyys- vai olemattomuustilanteesta.

Yhtiökokouksen päätöksen on katsottava olevan olematon, jos sinänsä laillisessa kokouksessa on tehty päätös, jota ei ole todellisuudessa käsitelty lainkaan yhtiökokouksessa. Tämä pätee myös tilanteisiin, joissa asiasta on keskusteltu, mutta mitään varsinaista päätöstä (edes virheellistä) ei ole tehty. Olemattomuustilan voi

¹⁸⁵ HE 109/2005 vp., s.192–193.

¹⁸⁶ Pönkä (2013), s. 491.

¹⁸⁷ Kyläkallio ym. (2012), s.502–503.

aiheuttaa myös se, että päätös ilmoitetaan tai kirjoitetaan täysin tai olennaisesti toiseksi kuin mitä asiassa on yhtiökokouksessa todellisuudessa päätetty tai jätetty päättämättä.¹⁸⁸ Esimerkiksi Helsingin hovioikeuden tapauksessa (HHO 30.06.1998 S 97/550) kyse on ollut olemattomuustilanteesta. Tapauksessa laillisesti koolle kutsuttuun yhtiökokoukseen osallistuneet osakkeenomistajat siirtyivät yhtä osakkeenomistajaa lukuun ottamatta muuhun kuin kokouskutsussa tarkoitettuun paikkaan ja pitivät siellä ”yhtiökokouksen”. Koska yhtiökokouksessa ei päätetty yhtiökokouksen pitopaikan siirtämisestä, edellä mainitun ”yhtiökokouksen” päätökset olivat mitättömiä.

Toisaalta VOYL:n aikaisessa oikeuskirjallisuudessa Allan Huttunen on todennut, että olemattomina yhtiökokouksen päätöksinä on pidettävä sellaisia päätöksiä, jotka eivät kuulu pätemättömyys- tai mitättömyyssäätelyn piiriin. Näin ollen esimerkiksi yhtiökokouksen koolle kutsumista tai yhtiökokouspäätöksen tekemistä koskeva olennainenkaan virhe ei voi Huttusen tulkintatavan mukaan johtaa olemattomuusseuraamukseen, vaan yhtiökokouksen tekemää päätöstä on pidettävä tällaisissa tapauksissa mitättömänä. Lisäksi esimerkiksi sellaiset yhtiökokouksen päätökset, joihin osallistuminen on evätyt enemmistöosakkeenomistajilta, ovat Huttusen tulkintalinjan mukaan mitättömiä, eivät olemattomia. Sama pätee päätöksiin, joiden tekemiseen on vaikuttanut olennaisesti taho, jolla ei ole ollut tähän oikeutta.¹⁸⁹

Ville Pönkä samaistuu osittain Allan Huttusen näkökulmaan. Pönkä toteaa, että olemattomuustilanteista voi olla kyse, kun päätökset ovat syntyneet täysin osakeyhtiölain säätelemättömässä järjestyksessä tai yhtiökokoukseksi mielletävää tilaisuutta ei voida katsoa edes pidetyksi. Näin ollen kun kyse on osakeyhtiölain noudattamatta jättämisestä, kuten esimerkiksi yhtiökokouskutsun koskevien säännösten rikkomisesta, päätöstä on pidettävä tapauskohtaisen tulkinnan avulla lähtökohtaisesti joko moitteenvaraisesti pätemättömänä tai mitättömänä. Pönkä perustelee tätä näkemystä sillä, että voimassa olevassa osakeyhtiölaissa moitesäätelyn soveltamisalaa on laajennettu olennaisesti edellisiin osakeyhtiölakeihin verrattuna. Tämän vuoksi nykyisin ei voida katsoa olevan samanlaista tarvetta operoida päätöksen olemattomuuskäsitettä kuten edellisissä osakeyhtiölaissa oli tapana.¹⁹⁰

Reagointi olemattomia yhtiökokouspäätöksiä vastaan tapahtuu oikeudellisesti samoin kuin muitakin virheellisiä päätöksiä vastaan. Näin ollen yhtiö on asiasta vastuussa

¹⁸⁸ Kyläkallio ym. (2012), s.502–503.

¹⁸⁹ Huttunen (1984), s. 338.

¹⁹⁰ Pönkä (2012), s.491, 495.; Huttunen (1984), s.339.

ja voi puolustautua väitteellä. Periaatteessa kanneaika ei lähtökohtaisesti ole sidottu mihinkään määräaikaan. Lisäksi päätöstä, jota väitetään olemattomaksi, ei voida vaatia muutettavaksi. Mikäli päätöksen katsotaan olevan olematon, ainut mahdollisuus saada aikaan pätevä yhtiökokouksen päätös on järjestää uusi osakeyhtiölain ja yhtiöjärjestyksen oikeudellisten periaatteiden mukainen yhtiökokous.¹⁹¹

Edellä esitetyn perusteella voidaan todeta, että yhtiökokouksen päätöksen olemattomuudesta puhuminen on mahdollista. Käytännössä tällainen ilmiö on kuitenkin voimassa olevan osakeyhtiöoikeudellisen sääntelyn kattavuuden takia melko harvinainen.¹⁹² Edelleen, olemattomuustilanteiden tarkka määrittely yleisillä säännöillä on miltei mahdotonta, joten tässäkin tulkintakysymyksessä on annettava tilaa tapauskohtaiselle kokonaisarviointille.

¹⁹¹ Kyläkallio ym. (2012), s.502–503.

¹⁹² Pönkä (2013), s.492.

5 ERITYISKYSYMYKSET

5.1 Kanteen perustaminen

OikTL 36 §:n Yhtiökokouksen päätöksen pätemättömyys voi olla perusteltua osakeyhtiöoikeudellisten periaatteiden ohella myös muun lainsäädännön periaatteilla. Hallituksen esityksessä lausutaan, että yhtiökokouksen päätös on mahdollista tulkita pätemättömäksi varallisuusoikeudellisista oikeustoimista annetun lain (228/1929 OikTL/oikeustoimilaki) 36 §:n nojalla.¹⁹³ OikTL 36 §:n pääasiallisena tarkoituksena on sovittaa kohtuuttomia sopimusoikeudellisia suhteita. Lakipykälässä säädetään seuraavanlaisesti:

”Jos oikeustoimen ehto on kohtuuton tai sen soveltaminen johtaisi kohtuuttomuuteen, ehtoa voidaan joko sovittaa tai jättää se huomioon ottamatta. Kohtuuttomuutta arvosteltaessa on otettava huomioon oikeustoimen koko sisältö, osapuolten asema, oikeustointa tehtäessä ja sen jälkeen vallinneet olosuhteet sekä muut seikat.

Jos I momentissa tarkoitettu ehto on sellainen, että sopimuksen jääminen voimaan muilta osin muuttumattomana ei ole ehdon sovittelun vuoksi kohtuullista, sopimusta voidaan sovittaa muiltakin osin tai se voidaan määrätä raukeamaan.

Oikeustoimen ehtona pidetään myös vastikkeen määrää koskevaa sitoumusta.

Kuluttajan ja elinkeinonharjoittajan välisen kulutushyödykettä koskevan sopimuksen sovitteluun sovelletaan, mitä kuluttajansuojalaissa (38/78) säädetään.”

Ennen kuin voidaan arvioida OikTL 36 §:n oikeudellista sovellettavuutta yhtiökokouksen päätöksen pätemättömyyteen saattamiseen, on syytä määrittellä oleellisimmat eroavuudet sopimusoikeudellisten ja osakeyhtiöoikeudellisten pätemättömyysoppien välillä. Lisäksi tulee tarkastella tarkemmin oikeustoimilain 36 §:n säännöksen esitöitä. Ensinnäkin on mainittava, että suuri osa sopimusoikeudellisesta pätemättömyydestä on korjaantumiskelpoista. Toisaalta aikaisemmissa luvuissa todettiin, että myös osakeyhtiöoikeudellinen pätemättömyys voi monesti korjaantua sopimusoikeudellisten tapojen mukaisesti, kuten esimerkiksi passiivisuuden tai osakkeenomistajan hyväksymisen johdosta. Sopimusoikeudessa korjaantumiskelvoton pätemättömyys¹⁹⁴ tarkoittaa kuitenkin sitä, että ainut keino saada sitova sopimus

¹⁹³ HE 109/2005 s.191.

¹⁹⁴ vrt. osakeyhtiöoikeudellinen mitättömyys

tällaisessa tilanteessa on solmia uusi oikeustoimi. Päinvastaisesti osakeyhtiöoikeudellinen pätemättömyys ja mitättömyys voivat tiettyjen edellytysten täytyessä korjaantua. Tästä seuraa, että osakeyhtiöoikeudellinen pätemättömyys ja mitättömyys muistuttavat oikeusvaikutuksiltaan sopimusoikeudellista pätemättömyyttä. Osakeyhtiöoikeudellinen olemattomuustilanne on puolestaan rinnastettavissa sopimusoikeudelliseen mitättömyyteen. Koska sopimusoikeudellinen pätemättömyys voi olla sekä väitteen- että moitteenvaraista, OYL 21 luvussa sananmukaisesti lausutaan, että osakeyhtiöoikeudellinen pätemättömyys on vain moitteenvaraista. Voidaan siis todeta, että sopimusoikeudellinen ja osakeyhtiöoikeudellinen pätemättömyys ei ole ainakaan käsitteistön osalta yhteismitallista.¹⁹⁵

Osakeyhtiöoikeudellinen moiteinstituutio muodostaa sopimusoikeudesta poikkeavan, hyvin omalaatuisen kokonaisuuden. Tämä antaa perusteen sellaiselle tulkintalinjalle, jonka mukaan ratkaistaessa osakeyhtiöoikeudellisia pätemättömyyttä koskevia riitatilanteita, ratkaisuaargumentteja ei tulisi etsiä ainakaan ensimmäiseksi sopimusoikeudesta.¹⁹⁶ Toisaalta osakeyhtiöoikeudellisen pätemättömyyden sovittelu oikeustoimilain 36 §:n nojalla voidaan nähdä eri asiana. Oikeuskirjallisuudessa OikTL 36 §:n soveltaminen on hyväksytty ainakin teoreettisella tasolla, mutta säännöstä on toisaalta sovellettu poikkeuksellisesti yhtiökokouksen päätöksen pätemättömyyttä koskevissa oikeustapauksissakin. Näin ollen osakeyhtiö- ja sopimusoikeuden väliset liitynnät ovat sinänsä kiistattomat. Lisäksi aikaisemmin on jo todettu, että sopimusoikeudellisia teorioita on laajasti hyödynnetty osakeyhtiöoikeudellisissa yleisissä opeissa.¹⁹⁷

OikTL 36 §:ä on pidetty oikeustieteissä yleisenä sopimusten sovittelulausekkeena, ja se koskee lähtökohtaisesti kaikkia oikeustoimia. Säännöksen esitöissä nimenomaisesti mainitaan, että säännöstä on mahdollista soveltaa myös yhtiöoikeuteen ja esimerkiksi yhtiöjärjestyksen sovitteluun. Toisaalta esitöissä korostetaan, että sovellettaessa OikTL 36 §:ä muihin lakeihin huomiota on aina kiinnitettävä asianomaisen oikeudenalan erityispiirteisiin. Tästä seuraa, että yleisen tulkintalinjan mukaan tilanteissa, joissa asianomaisella oikeudenalalla on yleinen tai sillä alalla esiintyvää tiettyä tapausta varten säädetty oma sovittelusäännöksensä, sitä sovittelusäännöstä on sovellettava yleisen säännöksen sijasta.¹⁹⁸ On kiistatonta, että myös osakeyhtiö on eräänlainen sopimus. Tästä

¹⁹⁵ Pönkä DL (2013), s.496.

¹⁹⁶ Pönkä DL (2013), s.496.

¹⁹⁷ Pönkä DL (2013), s.497.

¹⁹⁸ HE 247/1981 s.10.

huolimatta on otettava huomioon, että osakeyhtiöoikeudellinen sopimus on luonteeltaan täysin erilainen kuin tavallinen sopimusoikeudellinen sopimus. Jotta voitaisiin arvioida OikTL 36 §:n soveltamisen perusteltavuutta osakeyhtiölakiin, on ensin syytä määritellä, mitä voidaan pitää osakeyhtiössä kohtuuden mittapuuna.

Osakeyhtiölaissa säädetään alan omista erityissovittelusäännöistä esimerkiksi OYL 3:2.2:ssa, jossa säädetään osakkeiden lunastushintaa koskevasta sovittelulausekkeesta. OYL 15:4:n viittaussäännöksen nojalla on puolestaan perusteltua tulkita mahdollisten osakeyhtiölakiin perustuvien vahingonkorvausten sovittelua. Lisäksi on syytä mainita, että osakeyhtiölaissa on kattava säännöskokonaisuus, joka takaa vähemmistöosakkeenomistajien oikeussuojan. Näin ollen voitaisiin olettaa, että OikTL 36 §:n soveltavuudella olisi näissä tapauksissa vain vähäinen käytännön tarkoitus.¹⁹⁹

Oikeustapausten käytäntö kuitenkin todistaa toista. Esimerkiksi tapauksessa KKO 1998:63 vanhan työsopimuslain (320/1970 VTSL) 48 §:n 3 momentin²⁰⁰ säännöksen estämättä työsopimuksen palkkausehtoja kohtuullistettiin OikTL 36 §:n perusteella. Korkein oikeus perusteli tapausta sillä, että OikTL 36 §:ä säädettäessä keskeisenä tavoitteena on ollut kohtuuttomien sopimussuhteiden ehkäiseminen. Koska tapauksessa ei voitu saattaa sopimukseen kohtuustasapainoa sen aikaisen työsopimuslain nojalla, OikTL 36 §:n soveltaminen oli näin ollen perusteltua. Lisäksi tapauksessa KKO 1990:171 katsottiin, että osakeyhtiön yhtiöjärjestyksen sovittelu OikTL 36 §:n nojalla on mahdollista. KKO 1990:171:n tapauksen ratkaisussa perusteltu tulkintalinja vaikutti olennaisesti tapauksen KKO 1999:42:n ratkaisuun. KKO 1999:42:n perusteluissa viitattiin siihen, että koska tapauksen KKO 1990:171:n mukaan oli mahdollista sovitella yhtiöjärjestyksestä OikTL 36 §:n nojalla, vastaavasti voitiin menetellä asunto-osakeyhtiön yhtiöjärjestyksen lunastuslauseketta koskevassa tapauksessa. Tapauksessa KKO 1999:42 katsottiin, että asunto-osakeyhtiön yhtiöjärjestykseen ennen asunto-osakeyhtiölain (809/1991) voimaantuloa otetun lunastuslausekkeen lunastushintaa koskevaa määräystä oli aiheellista kohtuullistaa OikTL 36 §:n nojalla.

Toisaalta tapauksessa KKO 1986 II 114 korkein oikeus ei muuttanut hovioikeuden tuomiota.²⁰¹ Se katsoi, ettei OikTL 36 §:n mukaisella sovittelulla ollut perustetta yhtiöjärjestyksen lunastuslauseketta koskevassa riidassa. Tapauksessa kantaja esitti, että

¹⁹⁹ Savela DL (2001), s.3–4.

²⁰⁰ Vanha Työsopimuslaki 1970 48 § 3 momentti ” Jos työsopimuksessa olevan muuta kuin palkkaa koskevan ehdon soveltaminen ilmeisesti olisi hyvän tavan vastaista tai muutoin kohtuutonta, ehto voidaan sovitella tai se jättää huomioon ottamatta.”

²⁰¹ Helsingin hovioikeuden tuomio HHO 16.10.1985

asunto-osakeyhtiön isännöitsijän osakekaupan perusteella esittämä lunastusvaatimus oli tehty asiattomassa järjestyksessä ja näin ollen johti OikTL 36 §:n mukaiseen ilmeiseen kohtuuttomuuteen. Korkein oikeus kuitenkin katsoi, että tapauksen yksityiskohtien epäselvyyksistä huolimatta voimassa olevan yhtiöjärjestyksen lunastuslauseketta oli noudatettava, kunnes se poistetaan kaupparekisteriin merkityllä yhtiöjärjestyksen muutoksella. Näin ollen korkein oikeus hyväksyi hovioikeuden päätöksen, jonka mukaan lunastusoikeudessa pysyminen ei johtanut ilmeiseen kohtuuttomuuteen ja asunto-osakeyhtiön isännöitsijän kantajalle esittämä lunastusvaatimus oli tehty AsOYL:n sääntöjen mukaisessa järjestyksessä.

Työssä todettiin jo aikaisemmin, että osakeyhtiö muodostaa monimutkaisen sopimusverkon. Tämän vuoksi osakeyhtiöoikeudellisiin sopimuksiin sisältyy usein yleisestä sopimusoikeudesta poikkeavia elementtejä. Koska yhtiöt operoivat dynaamisessa liiketoimintamaailmassa ja osakeyhtiö itsessään voidaan pitkäkestoiseksi sopimusjärjestelyksi, osakeyhtiön sopimuksilta edellytetään korkeampaa pitäytymistä tiettyihin sopimuksiin. Lisäksi osakeyhtiön monimuotoisesta sopimusjärjestelystä johtuen sovittelulla voi teoriassa olla sattumanvaraisia vaikutuksia eri tahoihin. Esimerkiksi yhtiön kahden sopimusosapuolen keskinäisellä sovittelulla saattaa olla vaikutuksia osakepantti haltijoihin. Arvioitaessa osakeyhtiöoikeudellisen sopimuksen kohtuullistamista on muistettava yhtiötoiminnan pääasiallinen tarkoitus, joka on taloudellisen voiton tuottaminen osakkeenomistajille. Koska osakeyhtiöoikeudelliset sopimukset koskevat pääsääntöisesti liiketoimintaa, sijoitustoimintaa ja voitontavoittelua koskevia sopimuksia, näiltä sopimustyypeiltä on aiheellista odottaa korkeaa sovittelukynnystä. Ari Savela luonnehtikin osuvasti kirjoituksissaan osakeyhtiöoikeudellisia sopimuksia erityyppisiksi sopimuksiksi, joihin sovelletaan merkittävästi yleisestä sopimusoikeudesta poikkeavia sääntöjä.²⁰²

Osakeyhtiölaissa ovat sääntelemättä tilanteet, joissa yhtiökokouksen päätös on jonkun muun säännöksen kuin OYL:n vastainen. Osakkeenomistajan tulee lähtökohtaisesti perustella yhtiötä vastaan nostetun kanteen osakeyhtiöoikeudellisen periaatteen rikkominen. Tästä huolimatta oikeuskirjallisuudessa on nähty mahdolliseksi tilanteet, joissa osakkeenomistaja voi vedota muun lainsäädännön nojalla, ettei yhtiökokouksen päätös sido häntä. Tällaiset tilanteet tulevat kyseeseen, mikäli osakkeenomistaja voi osoittaa yhtiökokouksen päätöksen olevan muun lain kuin

²⁰² Savela DL (2001), s.5–7.

osakeyhtiölain vastainen ja päätöksen loukkaavan välittömästi hänen oikeuksiaan. Tällainen tilanne tulee vastaan esimerkiksi silloin, kun yhtiökokouksessa päätetään, ettei yhtiö maksa velkaansa osakkeenomistajalle. Osakkeenomistajan on tässä tapauksessa nostettava kanne yhtiötä vastaan, kuten kuka tahansa kolmas henkilö, jonka oikeusasemaa yhtiökokouksen oikeudellisesti virheellinen päätös loukkaa.²⁰³

Oikeuskirjallisuudessa on yleisesti hyväksytty ajatus siitä, että OikTL 36 §:n nojalla tuomioistuimien voi periaatteessa määräajasta riippumatta sovittaa yhtiökokouksen sinänsä pätevää päätöstä, jos se on kohtuuton tai sen soveltaminen johtaisi kohtuuttomuuteen. Sovittelua on kuitenkin pidetty hyvin poikkeusluonteisena.²⁰⁴ Lähtökohtaisesti ensisijaisesti sovellettavia ovat yhdenvertaisuusperiaatteen rikkomustilanteet. Tämän jälkeen jää vain vähän tilaa muille sovitteluperusteille.²⁰⁵

Arvioitaessa yhdenvertaisuusperiaatteen rikkomustilanteiden sovittelumahdollisuuksia on kuitenkin muistettava, että yhdenvertaisuusperiaatteen pääasiallisena tarkoituksena on ollut luoda tietynlaiset liiketoimintamahdollisuudet, jotka mahdollistaisivat yhtiön voitontuottamiskyvyn maksimoinnin. Niiden tulisi myös samalla olla enemmistöosakkeenomistajien etujen mukaisia. Yhdenvertaisuusperiaatteen alkuperäisenä päämääränä ei ole yleisen yhteiskunnallisen tasa-arvon lisääminen, eikä sitä tule tulkita kohtuuteen liittyväksi yhtiöoikeudelliseksi keksinnöksi.²⁰⁶ OYL 1:7:n pääasiallisena tarkoituksena on siis luoda yhtiöoikeudellinen oikeussuojatasapaino, joka mahdollistaisi sellaisen yhtiöjärjestelyn, jossa osakkeenomistajien lähtökohtaisesti yhdenvertainen asema ja etukäteen riittävän vähemmistösuojan tarjoaminen motivoisi piensijoittajia sijoittamaan varojaan yhtiön toimintaan. Tämä puolestaan maksimoisi yhtiön voitontuottamiskyvyn. Juuri tämä perusperiaate on pidettävä mielessä arvioitaessa OikTL 36 §:n soveltuvuutta yhtiökokouksen päätöksen kohtuullistamisessa.²⁰⁷

OYL 21:4:n säännöksen mukaan osakeyhtiön yhtiökokouksen päätöksiä moitittaessa tuomioistuimella on mahdollisuus muuttaa yhtiökokouksen päätöstä vain tilanteissa, joissa voidaan epäilemättä todeta, minkälaisen päätöksen sisällön olisi pitänyt olla. Niin kuin aikaisemmin todettiin, tämä on omiaan lisäämään sitä vaaraa, että alun perin osakkeenomistajille kuuluvaa harkintavaltaa siirtyisi tuomioistuimelle. Tämän vuoksi

²⁰³ Kyläkallio ym. (2012) s.488–489.

²⁰⁴ Huttunen Edilex (2012), s.250; Kyläkallio ym. (2012) s.496.

²⁰⁵ Savela DL (2001), s.21.

²⁰⁶ Eri asiaa on se, että yhdenvertaisuusperiaate ei sinänsä voi olla vaikuttamatta myös vähemmistöryhmän oikeussuojan kehittämiseen. HE 27/1977 s.5.

²⁰⁷ Savela LM (2001), s.21.

mahdollisuutta kohtuullistaa yhtiökokouksen päätöksiä OikTL 36 §:n sovittelusäännöksen nojalla on sinänsä vaikeaa soveltaa tähän periaatteeseen. Lisäksi, kun OYL 21:4.2:ssa mainittu tuomioistuimen päätös pätee myös niihin osakkeenomistajiin, jotka eivät yhtyneet kanteeseen, tilanne on aivan toisenlainen osakeyhtiölakiin perustumattomissa kanteissa. Näin ollen esimerkiksi OikTL 36 §:n nojalla kohtuullistettu yhtiöjärjestys koskee vain yhtiötä ja sovittelukanteen osapuolia.²⁰⁸

Lisäksi on syytä mainita, että tuomioistuin ei ole järkevin paikka hoitaa yhtiön liiketoimintaa, sillä tuomioistuimelta puuttuu ensinnäkin kyky reagoida nopeasti muuttuviin olosuhteisiin. Toiseksi voidaan kyseenalaistaa tuomioistuimen tietämys kohdeyhtiön toiminnasta sekä ylipäätään kokonaisvaltainen, asiantunteva ymmärrys liiketoiminnallisesta maailmasta.²⁰⁹ Toisaalta KKO 1999:42:n ratkaisu, jossa KKO katsoi itsellään olevan valtaa muotoilla asunto-osakeyhtiön yhtiöjärjestyksen määräyksiä uudelleen, on varsin ristiriidassa OYL 21:4:n säännöksen periaatteiden kanssa. Tapauksessa KKO 1999:42 tuomioistuin käytännössä otti itselleen alun perin osakkeenomistajille kuuluvan harkintavallan päättää yhtiön sisäisistä asioista.

5.2 Sovittelun aiheuttavasta epävarmuudesta

Yhtiökokouksen päätöksen ollessa osakeyhtiöoikeudellisten periaatteiden mukaisesti moitteenvaraisesti pätemätön, osakkeenomistajan on nostettava päätöstä koskeva kanne kolmen kuukauden määräajan kuluessa. Myös tilanteissa, joissa päätöstä rasittaa OYL 21:2:ssa säädetty mitättömyys, on kanne yhtiötä vastaan nostettava kohtuullisen ajan kuluessa. Mikäli osakkeenomistaja puolestaan turvautuu nostamaan kanteen OikTL 36 §:n nojalla, kanne ei ole sidottu mihinkään määräaikaan.²¹⁰ Kanneaikojen määräaikaisuuksista johtuen osakkeenomistajalla ei useimmiten ole esimerkiksi yhdenvertaisuusperiaatteen rikkomustilanteissa muita vaihtoehtoja kuin kanteen nostaminen OikTL 36 §:n nojalla. Tästä kuitenkin syntyy ongelma, sillä oikeustoimilain pätemättömyysperusteisiin vetoaminen heikentää oleellisesti osakeyhtiöoikeudellisia, moiteperusteisia säännöksiä. Toisin sanoen tällainen tulkintalinja antaisi osakkeenomistajalle mahdollisuuden nostaa kanne sellaista yhtiökokouksen päätöstä vastaan, joka olisi OYL 21:1.2:n mukaisen moiteajan umpeuduttua muuttunut jo

²⁰⁸ Mähönen Villa (2010), s.310.

²⁰⁹ Savela LM (2001), s.29.

²¹⁰ Savela LM (2001), s.26.

pätemättömästä päätöksestä päteväksi.²¹¹ Koska lyhyt kanneaika takaa yhtiölle liiketoiminnallisen tehokkuuden, OikTL 36 §:n mukaiseen sovitteluun yhtiökokouksen moiteajan päätyttyä on suhtauduttava lähtökohtaisesti varsin pidättyväisesti.²¹²

Yhtiökokouksen päätöksen sovittelu OikTL 36 §:n nojalla aiheuttaa näin ollen oleellista epävarmuutta yhtiösuhteisiin. Tästä syystä Savelan tulkintojen mukaan sovittelun voidaan ajatella olevan perusteltua vain tilanteissa, joissa sovittelun kohteena oleva määräys koskee pientä osakasryhmää eri lailla kuin muita tai mikäli tilannetta ei ole mahdollista korjata syyllisiin tahoihin kohdistettavalla vahingonkorvauksella. Lisäksi OikTL 36 §:n säännöksen soveltamisen voitaisiin olettaa olevan aiheellista tilanteissa, joissa kyse on kiskonnasta, kiristyksestä, erehdyttämisestä (kuten esimerkiksi rekisteröimätön yhtiökokouspäätös, josta ei kerrottu merkitsijöille tai ostajille) taikka tilanteissa, joissa olosuhteet ovat poikkeuksellisen voimakkaasti ja vaikeasti ennakoitavalla tavalla muuttuneet. OikTL 36 §:än nojautuva sovittelu osakeyhtiöoikeudellisiin riitoihin voisi olla perusteltua myös tilanteissa, joissa sovittelun vaikutus kohtuuttomuuteen syyttömiin tahoihin olisi vähäistä.²¹³

Vaikka oikeusvarmuus on tärkeä arvo kaikissa oikeudellisissa normeissa ja säännöksissä, on kuitenkin huomattava, että sen merkitys korostuu erityisesti osakeyhtiöoikeudellisissa liiketoimintasopimuksissa. Mahdollisuus nostaa moitekanne jo OYL:n säännösten perusteella pätevätyyn yhtiökokouksen päätöstä vastaan toisi tarpeetonta epävarmuutta yhtiön liiketoiminnalle ja antaisi tilaa vakavasti haittaavalle šikaanimaiselle moitekanteelle.²¹⁴ Toisin sanoen hyvin matala kynnys moitekanteiden perustelulle OikTL 36 §:n nojalla antaisi osakkeenomistajille mahdollisuuden yhtiön toimintaa kiusantekomielessä. Tämä mahdollistaisi vaikutusvallan väärinkäytön. Täten voidaan todeta, että sovittelukynnyksen ei tulisi olla osakeyhtiöissä sen korkeampi kuin muissakaan liikesopimusjuridiikan sopimuksissa. Muussa tapauksessa avautuisi ikkuna, joka mahdollistaisi osakeyhtiön käyttämisen ”sovitteluvapaana” sopimustyyppinä.²¹⁵

Lisäksi on mainittava, että voimassa olevassa osakeyhtiölaissa on pyritty lisäämään sopimusvapautta.²¹⁶ Tästä seuraa, että tällaisessa laajennetussa sopimusvapaudessa on entistä useammin havaittavissa tilanteet, joissa osakkeenomistaja pitää

²¹¹ Pönkä DL (2013), s.496.

²¹² Savela LM (2001), s.27.

²¹³ Savela LM (2001), s.29.

²¹⁴ Pönkä DL (2013), s.498.

²¹⁵ Savela LM (2001), s.30.

²¹⁶ HE 109/2005 s.30.

osakeyhtiöoikeudellisia tilanteita kohtuuttomina puuttuvan ymmärryksen johdosta. Osittain myös tästä syystä johtuen tuomioistuimen tulisi jatkossa soveltaa tiukempaa sovittelulinjaa ja näin ollen asettaa sovittelukynnys osakeyhtiöoikeudellisten kysymysten osalta yleisesti hyvin korkealle.²¹⁷

Teoriassa sopimusoikeudellisia pätemättömyys- ja kohtuullistamissääntöjä (muun muassa OikTL 36 §) on mahdollista soveltaa yhtiöoikeudessa. Käytännön esimerkit kuitenkin osoittavat, että tähän soveltamiseen on suhtauduttava hyvin varovaisesti. Huolimatta siitä, että osakeyhtiölain esitöissä viitataan mahdollisuuteen soveltaa sopimusoikeudellisia pätemättömyysehtoja rinnakkain OYL 21 luvun säännösten kanssa, kyseinen mahdollisuus tulisi lähtökohtaisesti evätä tai ainakin supistaa sitä. Työssä käsitellyt oikeustapaukset ja käytännön esimerkit puoltavat sitä, että oikeustoimilain pätemättömyysperusteisiin vetoamisen salliminen voisi pahimmassa tapauksessa vesittää kokonaan osakeyhtiöoikeudellisen moiteinstituutin merkityksen.²¹⁸ Täten yhtiökokouksen päätöksen vastaisen moitekanteen tulisi nojautua OikTL 36 §:än vain tilanteissa, joissa on kyse selvästä ja oleellisesta kohtuuttomuudesta. Toisaalta edellä mainittujen tilanteiden tapahtumatodennäköisyys jää hyvin olemattomaksi, sillä voimassa olevan osakeyhtiölain moitesäännöksiä on laajennettu olennaisesti vanhaan osakeyhtiölakiin nähden. Nykyinen osakeyhtiöoikeudellinen moiteinstituutio muodostaa hyvin kattavan säännöskokoelman. Näin ollen voidaan kokonaan kyseenalaistaa tarve moiteoikeuden perustamiselle OikTL 36 §:n nojalla.

²¹⁷ Savela LM (2001), s.30.

²¹⁸ Savela LM (2001), s.29–30.

6 YHTEENVETO JA JOHTOPÄÄTÖKSET

Osakeyhtiölaki on tilastollisten tutkimusten mukaan suosituin yhtiömuoto. Tämä johtuu osittain Suomessa käytettävissä olevien yritysmuotojen vähäisyydestä ja osittain osakeyhtiön toiminnan keskeisistä periaatteista, joista säädetään osakeyhtiölain ensimmäisessä luvussa. Osakeyhtiöt voivat olla joko yksityisiä (Oy) tai julkisia (Oyj). Suurin eroavaisuus osakeyhtiöoikeudellisten muotojen välillä on se, että julkisen osakeyhtiön vähimmäisosakepääoman määrä on 80 000 euroa, kun taas Oy:n vähimmäisosakepääoman määrää ei ole määritelty voimassa olevassa osakeyhtiölaissa. Lisäksi vain julkisen osakeyhtiön osakkeet voivat olla kauppakohteena arvopaperimarkkinoilla. Osakeyhtiö muodostaa omistajistaan erillisen oikeushenkilön, eivätkä osakkeenomistajat vastaa yhtiön velvoitteista henkilökohtaisesti, joten osakkeenomistajien taloudellinen riski rajoittuu ainoastaan yhtiöön sijoitetun pääomapanoksen määrään. Tärkeimmät osakeyhtiöoikeudelliset peruseriaatteet ovat OYL 1:5:n mukainen yhtiön voitontuottamistarkoitus osakkeenomistajille, OYL 1:7:n mukainen yhdenvertaisuuseriaate ja OYL 1:8:n johdon yleinen huolellisuusvelvollisuus. Nämä peruseriaatteet takaavat yhtiömuodon tehokkaan toiminnan dynaamisessa liiketoimintamaailmassa. Lisäksi osakeyhtiöoikeudellinen, kattava vähemmistösuojajärjestelmä luo sellaiset olosuhteet, joissa yhtiö voi tavoitella voiton maksimointia enemmistöosakkeenomistajien etujen mukaisesti. Tärkeimmät vähemmistösuojasäännökset, kuten esimerkiksi OYL 1:7:n yhdenvertaisuuseriaate ja OYL 21 luvun yhtiökokouspäätöksen moiteoikeudet, alentavat vähemmistösuojan riskiä tulla kohdelluksi epäoikeutetusti yhtiön tai enemmistöosakkeenomistajien toimesta. Lisäksi ne lisäävät oikeusvarmuutta ja näin ollen ylläpitävät vähemmistön mielenkiintoa sijoittaja varojaan yhtiön toimintaan.

Osakkeenomistajat käyttävät yhtiössä päätösvaltaansa yhtiökokouksessa, joka muodostaa osakeyhtiön ylimmän päätöksentekovallan toimielimen. Yhtiön johto, johon kuuluvat yhtiön hallitus, toimitusjohtaja ja mahdollinen hallintoneuvosto, ovat puolestaan velvollisia täyttämään yhtiökokouksen määräyksiä erityisellä huolellisuudella. Johdon huolellisuusvelvoite edellyttää johdolta yhtiön yleisen edun edistämistä ja velvollisuutta ajaa kaikkien osakkeenomistajien etua. Näin ollen yhtiön johto on sinänsä velvollinen noudattamaan OYL 1:7:n yhdenvertaisuuseriaatetta, joka jakautuu puolestaan muodolliseen ja aineelliseen osaan.

Yhdenvertaisuusperiaatteen muodollisen osan mukaan ”kaikki osakkeet tuottavat yhtiössä yhtäläiset oikeudet, jollei yhtiöjärjestyksessä määrätä toisin”. Periaatteen aineellisessa osassa puolestaan lausutaan, että ”yhtiökokous, hallitus, toimitusjohtaja tai hallintoneuvosto ei saa tehdä päätöstä tai ryhtyä muuhun toimenpiteeseen, joka on omiaan tuottamaan osakkeenomistajalle tai muulle epäoikeutettua etua yhtiön tai toisen osakkeenomistajan kustannuksella.” Osakkeenomistajien varsinaista yhdenvertaisuutta suojaa OYL 1:7:n säännöksen loppuosa eli oikeuskirjallisuudessa yleislausekkeena tunnettu säännös. Yleislauseke sisältää määräysvallan väärinkäytön kiellon yhtiöoikeudellisessa sisäisessä päätöksenteossa ja periaatteissa. Yleisen oikeusdoktriinin mukaan on kuitenkin nähty, että yleislausekkeella on yhdenvertaisuusperiaatteen ensimmäistä osaa täydentävä vaikutus. Yhdessä molemmat osat suojaavat vähemmistöosakkeenomistajia sellaiselta enemmistöosakkeenomistajien väärinkäytöksiltä, jotka eivät edistä yhtiön etua. Itsessään yleislauseke kuitenkin estää yhtiökokousta tai johtoa tekemästä sellaisia näennäisiä OYL:n ja yhtiöjärjestyksen mukaisia päätöksiä, joiden tosiasiallisena tarkoituksena on ollut tuottaa epäoikeudellista etua osakkeenomistajalle tai muulle yhtiön tai osakkeenomistajan kustannuksella.

Yhdenvertaisuusperiaatteen muodollisen puolen rikkomukset ovat helposti todennettavissa faktiivisen evidenssin valossa. Tästä johtuen, kun osakeyhtiölaissa puhutaan ”selvästä” yhdenvertaisuusperiaatteen loukkaamisesta, viitataan pääsääntöisesti OYL 1:7:n muodollisen puolen rikkomukseen. Yhdenvertaisuusperiaatteen aineellisen puolen loukkauksiin on puolestaan vaikeaa luoda mitään konkreettista sääntölistaa. Tämä johtuu siitä, että käytännössä yleislauseketta rasittavia rikkomuksia on ainakin näennäisesti helppoa perusteella yhtiön edulla. Yleislausekkeen loukkauksen todentaminen vaatii aina kokonaisvaltaista harkintaa ja olosuhteiden punnintaa. Kun arvioidaan yleislausekkeen rikkomusta, on oikeuskirjallisuudessa vallitsevan tulkintalinjan mukaan huomiota on aina kiinnitettävä rikkomistoimen olennaisuuteen sekä aiheutetun epäoikeutetun edun suuruuteen ja aiheellisuuteen. Koska epäoikeutetulle edulle ei ole mahdollista määrätä mitään absoluuttisia piirteitä, voidaan vain todeta, että edun on tuotava välitöntä tai välillistä taloudellista etua ollakseen epäoikeutettu. Epäoikeutetun edun olennaisuuden arviointiin voi kuitenkin vaikuttaa myös yhtiön koko, sillä pienissä osakeyhtiöissä osakkeenomistajilla ei ole mahdollisuutta myydä osakkeitaan arvopaperimarkkinoilla. Näin ollen vähemmistösuojasäännökset muodostuvat heidän ainoiksi suojavaihtoehtoisiksi enemmistöosakkeenomistajien määräysvallan väärinkäyttötilanteita vastaan.

Yhdenvertaisuusperiaatteesta on mahdollista poiketa osakkeenomistajan suostumuksella. Suostumus voi olla joko kirjallinen, suullinen tai jossain tietyissä tilanteissa jopa konkludenttinen. Koska osakeyhtiössä on alun perin kyse sopimusverkkomallista, jonka pääasiallisena tarkoituksena on transaktiokustannuksia minimoimalla tuottaa mahdollisimman suurta voittoa omistajilleen, yhdenvertaisuusperiaatetta ei tulisi tulkita kohtuuteen liittyvänä osakeyhtiöoikeudellisena keksintönä. OYL 1:7:n säännöksen alkuperäisenä tavoitteena on oikeudenmukaisuuden sijaan taloudellisen tehokkuuden saavuttaminen. Yhdenvertaisuusperiaatteen tehtävänä on ollut luoda sellainen tasapaino yhtiön voitontuottamismaksimointikyvyn ja osakkeenomistajien oikeussuojan välille, jossa takaamalla kaikkien osakkeenomistajien yhdenvertaista asemaa voidaan suojata kaikkien osakkeenomistajien taloudellisia intressejä. Täten yhdenvertaisuusperiaatteesta poikkeamisen on oltava mahdollista, jotta yhtiöille voitaisiin taata joustavuutta nopeasti muuttuvissa liiketoiminnallisissa olosuhteissa. Yhdenvertaisuusperiaatteesta poikkeamisen on kuitenkin tapahduttava aina edellä kuvatun epäoikeutetun edun olennaisuuskriteerien perusteella. Kun tilaa annetaan kokonaisvaltaiselle harkinnalle ja punninnalle, OYL 1:5:n yhtiön voitontuottamisperiaatteen ja OYL 1:7:n yhdenvertaisuusperiaatteen ei tulisi näin ollen tulkita olevan oikeuden vastakkaisissa vaakakupeissa. OYL 1:7:n yhdenvertaisuusperiaatteella on pikemminkin oikeuden tasapainon löytyessä OYL 1:5:ttä täydentävä vaikutus, sillä yhdenvertaisuusperiaate edistää yhtiön toiminnan tehokkuutta pitämällä yllä piensijoittajien sijoitusmielenkiintoa.

Osakeyhtiöoikeudellinen moiteoikeus yhtiökokouksen päätöksiä vastaan on yksi niistä vähemmistösuojan säännöskokonaisuuksista, jotka ylläpitävät tasapainoa yhtiön tehokkuuden ja osakkeenomistajien oikeudenmukaisuuden välillä. Moiteoikeus on voimassa olevan osakeyhtiölain mukaan yksinomaisesti osakkeenomistajilla. Moiteoikeus mahdollistaa sen, että osakkeenomistaja pystyy reagoimaan osakeyhtiöoikeudellisesti virheellistä ja epäoikeutettua yhtiökokouksen päätöstä vastaan. Voimassa olevan osakeyhtiölain mukaan yhtiökokous voi olla moitteenvaraisesti joko pätemätön tai mitätön. Lisäksi lain esitöissä ja kirjallisuudessa on mainittu olemattomuustilanteita, joissa minkäänlaisen (edes virheellisen) yhtiökokouksen päätöksen ei voida katsoa syntyneen.

Osakkeenomistaja voi kolmen kuukauden määräajassa reagoida moitteenvaraisesti virheellistä yhtiökokouspäätöstä vastaan nostamalla kanteen yhtiötä vastaan. Moitekanteen nostaminen on mahdollista, mikäli yhtiökokouksen päätöksen käsittelyssä

ei ole noudatettu menettelyä koskevia osakeyhtiölain säännöksiä tai yhtiöjärjestyksen määräyksiä, ja virhe on näin ollen voinut vaikuttaa päätöksen sisältöön. Tällöin kyse on moitteenvaraisesta muotovirheestä. Mikäli päätös on muuten osakeyhtiölain periaatteiden (muun muassa OYL:n 1 lukuun sisältyvien periaatteiden) tai yhtiöjärjestyksen määräysten vastainen, kyse on asiavirheestä. Nostamalla kanteen yhtiötä vastaan osakkeenomistajalla on mahdollisuus saattaa yhtiökokouksen päätös pätemättömäksi tai tuomioistuimen suostumuksella muuttaa sen virheellisesti pidettyä osaa. Päätöksen muuttaminen on kuitenkin mahdollista vain tilanteissa, joissa tuomioistuin voi määritellä tarkasti virheettömän päätöksen sisällön. Muussa tapauksessa on vaarana, että tuomioistuin ottaa perusteettomasti itselleen alun perin osakkeenomistajille kuuluvaa harkintavaltaa yhtiön sisäisissä asioissa. Mikäli osakkeenomistaja ei nosta moitekannetta kolmen kuukauden määräajassa, yhtiökokouksen päätös muuttuu päteväksi. Moitteenvaraisesti pätemättömistä päätöksistä säädetään OYL 21:1:ssä.

Koska oikeusvarmuus on elintärkeä arvo liiketoiminnallisessa maailmassa, lainsäätäjä on pyrkinyt moitekanteen määräaikojen asettamisella vähentämään epävarmuutta liiketoiminnallisissa sopimussuhteissa. Samalla se on pyrkinyt edistämään liiketoiminnan sujuvuutta yleisesti. Ainoan poikkeuksen moitekanteen määräaikoihin muodostavat sulautumis- ja jakautumispäätöstä koskevat kanteet, joita ei voida nostaa, koska yli kuusi kuukautta on kulunut sulautumisen tai jakautumisen rekisteröimisestä.

Mitättömällä yhtiökokouksen päätöksellä tarkoitetaan puolestaan tilanteita, joissa edellä mainittujen OYL 21:1:ssä esitettyjen edellytysten ohella OYL 21:2.1:ssä säädetty edellytykset täyttyvät. Oikeuskirjallisuudessa on lausuttu, että OYL 21:2:n tarkoittamassa mitättömyydessä kyse on OYL 21:1:ssä määritellyn pätemättömyyden alalajista. OYL 21:2.1:n mukaan yhtiökokous on moitteenvaraisesti mitätön, mikäli kokoukseen ei ole toimitettu kutsua taikka kokouskutsua koskevia säännöksiä tai määräyksiä on olennaisesti rikottu. Mitättöminä on pidettävä myös päätöksiä, joihin ei ole saatu OYL 5:29:n 1. tai 2. momentissa tarkoitettua osakkeenomistajan suostumusta. Näin on myös, jos päätös on selvästi OYL 1:7:ssä tarkoitettua yhdenvertaisuusperiaatteen vastainen eikä OYL 5:29.3:ssa tarkoitettua osakkeenomistajan suostumusta ole saatu. Lisäksi, mikäli päätöstä ei OYL:n mukaan olisi saanut tehdä edes kaikkien osakkeenomistajien suostumuksella, päätöstä on pidettävä mitättömänä.

Sekä pätemättömän että mitättömän yhtiökokouksen päätöksen seurauksena on päätöksen tehottomuus. Moitteenvaraisesti pätemätön päätös voi kuitenkin korjaantua eli toisin sanoen pätevoityä. Moitteenvaraisesti pätemätön päätös pätevoityy, mikäli

osakkeenomistaja ei nosta kannetta kolmen kuukauden määräajassa. Mitättömien päätösten pätemättömyysvaikutus on periaatteessa ajan kulumisesta rippumaton. Poikkeustilanteissa on kuitenkin mahdollista, että myös mitättömät päätökset pätevoityvät kohtuullisen ajan kuluessa. Kohtuullisen ajan määrittäminen on osoitettu määräytyvän tapauskohtaisten olosuhteiden punninnan tuloksena. Tällainen tilanne ei kuitenkaan tule kyseeseen, mikäli rikkomus koskee OYL 21:2.1:n neljättä kohtaa.

OYL 21:2.1:n kolmas kohta lisättiin voimassa olevaan osakeyhtiölakiin uutena säännöksenä. Lisäyksen pääasiallisena tavoitteena on ollut lisätä yhtiötoimintaan passiivisesti osallistuvien osakkeenomistajien yhdenvertaisuutta. Käytäntö kuitenkin osoittaa, ettei säännöksen lisäys tuonut varsinaisesti mitään lisäsuojaa osakkeenomistajille. Mikäli osakkeenomistaja ei reagoi aktiivisesti yhdenvertaisuusperiaatteen loukkaukseen, yhtiökokouksen mitätön päätös pätevoityy ajan kuluessa. Osakkeenomistajilta edellytetään näin ollen selonottovelvollisuutta yhtiön asioista, jotta he voisivat reagoida heitä loukkaaviin yhtiökokouksen päätöksiin. Oikeuskirjallisuudessa osakkeenomistajan selonottovelvollisuutta on perusteltu yhtiön liiketoiminnan sujuvuuden ja oikeusvarmuuden tarpeella. Osakkeenomistajan selonottovelvollisuus on näin ollen ristiriidassa OYL 21:2.1:n kolmannessa kohdassa olevan säännöksen päätarkoituksen kanssa.

Voimassa olevan osakeyhtiölain mukaan olemattomasta yhtiökokouksen päätöksestä on kyse silloin, kun yhtiökokouksen päätökset ovat syntyneet täysin osakeyhtiölain säätelemättömässä järjestyksessä. Tämä koskee myös tilanteita, joissa yhtiökokoukseksi mielletävää tilaisuutta ei voida katsoa pidetyksi. Tästä johtuen, kun kyse on osakeyhtiölain noudattamatta jättämisestä, kuten esimerkiksi yhtiökokouskutsua koskevien säännösten rikkomisesta, päätöstä on pidettävä tapauskohtaisen tulkinnan avulla lähtökohtaisesti joko moitteenvaraisesti pätemättömänä tai mitättömänä. Yhtiökokouksen päätöksen olemattomuudesta puhuminen on toki mahdollista, mutta käytännössä tällainen ilmiö on voimassa olevan osakeyhtiöoikeudellisen moitesääntelyn kattavuuden takia melko harvinainen.

Reagointi olemattomia yhtiökokouspäätöksiä vastaan tapahtuu oikeudellisesti samoin kuin muita virheellisiä päätöksiä vastaan. Kanneaika ei ole periaatteessa sidottu mihinkään määräaikaan, ja päätöstä ei lähtökohtaisesti voida vaatia muutettavaksi. Mikäli päätös katsotaan olemattomaksi, ainut mahdollisuus saada aikaan pätevä oikeustoimi on järjestää uusi osakeyhtiölain ja yhtiöjärjestyksen periaatteiden mukainen yhtiökokous.

Vaikka oikeuskäytännössä ja oikeuskirjallisuudessa on lähtökohtaisesti nähty moiteoikeudenkäynnin aikana tapahtuvan osakkeiden luovuttamisen katkaisevan moiteoikeuden, ei ole estettä sille, etteikö osakkeen siirronsaaja jatkaisi kannetta edeltäjäänsä koskevien periaatteiden mukaisesti. Lisäksi valtuutussopimus uuden ja vanhan osakkeenomistajan välillä mahdollistaa vanhan osakkeenomistajan kanteen ajamisen jatkamisen.

Voimassa olevassa osakeyhtiölaissa ei ole otettu kantaa siihen, voiko osakkeenomistaja moittaa sellaista yhtiökokouksen päätöstä, jonka syntymiseen hän on itse myötävaikuttanut. VOYL:n esitöissä on kuitenkin lähtökohtaisesti tulkittu, ettei päätöstä kannattanut osakkeenomistaja voi nostaa jälkeensä moitekannetta yhtiökokouksen päätöstä vastaan. Tätä näkemystä on perusteltu sillä, että osakkeenomistajan mahdollisuus muuttaa yhtiökokouksen päätöstä mieltä muuttamalla toisi epävarmuutta yhtiökokouksen päätöksen pysyvyyteen. Näin ollen se heikentäisi luotettavuutta yhtiön päätösten pysyvyyteen liiketoimintamaailmassa yleisesti. VOYL:n esitöiden perusteluja on sovellettu voimassa olevan osakeyhtiölain oikeuskäytäntöön. Poikkeuksena päätöksenteon myötävaikuttamiseen perustuvassa moiteoikeuden rajoittamisessa on kuitenkin pidettävä tilanteita, joissa on tapahtunut rehellinen erehdys osakkeenomistajan puolelta. Tällaisia tilanteita voi syntyä esimerkiksi, kun osakkeenomistaja on äänestänyt puutteellisen tiedon ja ymmärtämättömyystilan vallitessa – toisin sanoen tilassa, jossa osakkeenomistaja ei ole voinut huomioida ja analysoida päätöksen tosiasiallisia vaikutuksia ja sen seuraamuksia.

Voimassa olevan lainsäädännön mukaan yhtiökokouksen päätöstä on mahdollista sovittaa myös OikTL 36 §:n nojalla. Ajatus on hyväksytty myös oikeuskirjallisuudessa ja oikeustapausten ratkaisulinjassa oikeustoimilain kohtuullisperiaatteen hyödyntämisen poikkeuksellisuutta korostaen. Vaikka osakeyhtiölain esitöissä viitataan mahdollisuuteen soveltaa sopimusoikeudellisia pätemättömyysohjeita rinnakkain OYL:n 21 luvun säännösten kanssa, kyseinen mahdollisuus tulisi lähtökohtaisesti evätä tai sitä tulisi ainakin supistaa. Käytännön esimerkit puoltavat sitä, että oikeustoimilain pätemättömyysperusteisiin vetoamisen salliminen voisi pahimmassa tapauksessa vesittää kokonaan osakeyhtiöoikeudellisen moiteinstituution merkityksen. Tästä johtuen yhtiökokouksen päätöksen vastaisen moitekanteen tulisi nojautua OikTL 36 §:än vain tilanteissa, joissa on kyse selvästä ja oleellisesta kohtuuttomuudesta. Toisaalta edellä mainittujen tilanteiden tapahtuminen on hyvin epätodennäköistä, sillä voimassa olevan osakeyhtiölain moitesäännöksiä on laajennettu olennaisesti vanhaan osakeyhtiölakiin

nähdän. Nykyinen osakeyhtiöoikeudellinen moiteinstituutio muodostaa hyvin kattavan säännöskokoelman. Näin ollen voidaan kokonaan kyseenalaistaa tarve moiteoikeuden perustamiselle OikTL 36 §:n nojalla.

LÄHTEET

Kirjallisuus ja artikkelit

- Aarnio, Aulis (2006) Tulkinnan taito: Ajatuksia oikeudesta, oikeustieteestä ja yhteiskunnasta. Helsinki: WSOY, 2006.
- Airaksinen, Manne Pulkkinen, Pekka Rasinaho, Vesa (2007) Osakeyhtiölaki II. Helsinki.
- Airaksinen, Manne Pulkkinen, Pekka Rasinaho, Vesa (2010) Osakeyhtiölaki 1. 2., uudistettu painos. Hämeenlinna.
- Anderson, Jan Pehrson, Lars (2008) Likhetsprincipen och generalklausulerna. Teoksessa Svernlöv, Carl (toim.): Aktiebolagslagens minoritetsskydd. Västerås.
- Armour, John Hansmann, Henry Kraakman, Reiner (2009) Agency Problems and Legal Strategies. Teoksessa Kraakman, Reiner Armour, John Devies, Paul
- Enriques, Luca Hansmann, Henry Hertig, Gerard Hopt, Klaus Kanda, Hideki Rock, Edward (toim.) : The Anatomy of Corporate Law. A Comparative and Functional Approach. s.36. 2nd Edition. Oxford.
- Bergström, Clas Samuelsson, Per (2001) Aktiebolagets grundproblem. Andra upplagan. Göteborg.
- Bergström, Clas Samuelsson, Per (2009) Aktiebolagets grundproblem. Tredje upplagan. Stockholm.
- Cederberg, Lauri (1934) Osakeyhtiölain uusiminen vähemmistösuojaa silmällä pitäen. Lakimies.
- Hemmo, Mika (2003) Sopimusoikeus I. Jyväskylä.
- Hirvonen, Ari (2011) Mitkä metodit? Opas oikeustieteen metodologiaan. Helsinki.
- Huttunen, Allan (1984) Osakeyhtiön yhtiökokouksesta. Vaasa.
- Huttunen, Allan (2012) Yhtiöjärjestyksen sovittelusta oikeustoimilain 36 §:n nojalla. Edilex artikkeli 19.1.2012. Julkaistu aikaisemmin teoksessa Turun yliopiston oikeustieteellinen tiedekunta 50 vuotta toim. Tatu Hyttinen ja Katja Weckström Turun yliopisto, oikeustieteellinen tiedekunta 2011.
- Immonen, Raimo Nuolimaa, Risto (2012) Osakeyhtiöoikeuden perusteet. Liettua 2012.
- Kolehmainen, Antti (2015) Tutkimusongelma ja metodi lainopillisessa työssä. Edilex 2015/29.

- Koskinen, Kimmo Saukkonen, Anssi Herranen, Päivi (1986) Osakeyhtiöoikeuden erilliskysymyksiä. Suunnattu osakeanti, ylivelkainen yhtiö, osakeyhtiön jakaminen. Helsinki.
- Kyläkallio, Juhani (1970) Osakeyhtiön yhtiökokouspäätöksen pätemättömyydestä. Vammalan kirjapaino Oy, Vammala.
- Kyläkallio, Juhani Iirola, Olli Kyläkallio, Kalle (2008) Osakeyhtiö. Edita, Helsinki.
- Kyläkallio, Juhani Iirola, Olli Kyläkallio, Kalle (2012) Osakeyhtiö I. Edita, Helsinki.
- Kyläkallio, Juhani Iirola, Olli Kyläkallio, Kalle (2017) Osakeyhtiö I. Edita, Helsinki.
- Mähönen, Jukka Villa, Seppo (2006) Osakeyhtiö 1. WSOY Pro, Helsinki.
- Mähönen, Jukka Villa, Seppo (2010) Osakeyhtiö III – Corporate Governance. 2.uudistettu painos. Juva.
- Nerep, Erik (2003) Aktiebolagsrättslig analys. Ett tvärsnitt av nyckelfrågor. Stockholm.
- Pönkä, Ville (2012) Yhdenvertaisuus osakeyhtiössä. Sanoma Pro Oy, I painos. Helsinki.
- Pönkä, Ville (2013) Yhtiökokouksen päätöksen pätemättömyydestä, mitättömyydestä ja olemattomuudesta (Über die Anfechtbarkeit, die Nichtigkeit und die fehlende Existenz des Beschlusses der Hauptversammlung). Defensor Legis 4/2013.
- Samuelsson, Per (1995) Den aktiebolagsrättsliga likhetsprincipen. Teoksessa Jul Claussen, Nis (toim.) : Nye tendenser i skandinaviske selskabsret. Randers.
- Savela, Ari (2001), Oikeustoimilain 36 § ja osakeyhtiöoikeus. Lakimies 1/2001.
- Savela, Ari (2010) Osakeyhtiölain yhdenvertaisuusperiaate. Defensor Legis N:o 1/2010.
- Taxell, Lars (1961) Aktieägarens rättskydd. Åbo.
- Tolonen, Hannu (2003) Oikeuslähdeoppi. WSOY Lakitieto, Vantaa.
- Tuori, Kaarlo (2000) Kriittinen oikeuspositivismi. Werner Söderström lakitieto, Helsinki.
- Vahtera, Veikko (2007) Vaikutusvallan väärinkäyttö ja sen seuraamukset osakeyhtiössä. Saarnilehto, Ari (toim.): Yhtiöoikeudellisia kirjoituksia VI. Turku.
- Vahtera, Veikko (2011) Osakeomistuksen riski ja sääntely. Lakimiesliiton kustannus, Hämeenlinna.
- Villa, Seppo (2001) Välipääomarahoitus. Jyväskylä.
- Villa, Seppo (2006) Henkilöyhtiön ja osakeyhtiö. 3.uudistettu painos. Helsinki.
- Ämmälä, Tuula (1993), Sopimuksen pätemättömyyden korjaantumisesta. Oikeustoimilain pätemättömyysperusteita koskeva tutkimus. Jyväskylä.

Virallislähteet

Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2005/56 EY, annettu 26.10.2005, pääomayhtiöiden rajat ylittävistä sulautumisista. Sulautumisdirektiivi.

Hallituksen esitys n:o 29 (1935vp) laiksi osakeyhtiöistä annetun lain muuttamisesta, HE29/1935.

Hallituksen esitys eduskunnalle Oikeustoimen kohtuullistamista koskevaksi lainsäädännöksi, HE 247/1981.

Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi taidenäyttelyiden valtiotakuusta annetun lain 4 § :n muuttamisesta, HE 27/1997.

Hallituksen esitys Eduskunnalle uudeksi osakeyhtiölainsäädännöksi, HE 109/2005.

Hallituksen esitys Eduskunnalle laeiksi arvopaperimarkkinalain ja osakeyhtiölain muuttamisesta sekä eräiksi niihin liittyviksi laeiksi, HE 305/2018 vp.

Oikeustapaukset

Korkein oikeus

KKO 2009:19

KKO 2007:42

KKO 2007:26

KKO 1999:42

KKO 1998:63

KKO 1991:46

KKO 1990:171

KKO 1990:24

KKO 1989:36

KKO 1987:136

KKO 1986 II 114

KKO 1986 II 25

KKO 1985 II 124

KKO 1984 II 148

KKO 12.2.1968 n:o391

KKO 1967 II 100

KKO 6.9.1965 n:o 1873

KKO 12.10.1959 nro 2153

KKO 1947 II 263

Hovioikeus

HO 27.3.2007 Itä-Suomen Hovioikeus S06/217

HHO 4.11.1987 S 1985/1337 Helsingin Hovioikeus

HHO 30.3.1988 S 1987/744 Helsingin Hovioikeus

HHO 30.6.1998 S 97/550 Helsingin Hovioikeus

THO 7.6.1985 Turun Hovioikeus

Internetlähteet

Patentti- ja rekisterihallitus, Yritysten lukumäärät kaupparekisterissä.

<<https://www.prh.fi/fi/kaupparekisteri/yritystenlkm/lkm.html>>, haettu 15.8.2019